

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Σχολή Ανθρωπιστικών
Επιστημών

Δημιουργική Γραφή

Κοινό Διαπανεπιστημιακό
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Από τον Πυγμαλίωνα του αρχαίου μύθου στον Henry Higgins του *Pygmalion* και στον Frank Bryant του *Educating Rita*. Συγκριτική μελέτη των κεντρικών ανδρικών χαρακτήρων των αντίστοιχων θεατρικών έργων των George Bernard Shaw και Willy Russell».

Αντιγόνη Τσακάλου

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Μαρία Δημάκη-Ζώρα

Πάτρα, Φεβρουάριος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του/της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του/της συγγραφέα/δημιουργού. Ο/Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Από τον Πυγμαλίωνα του αρχαίου μύθου στον Henry Higgins του *Pygmalion* και στον Frank Bryant του *Educating Rita*. Συγκριτική μελέτη των κεντρικών ανδρικών χαρακτήρων των αντίστοιχων θεατρικών έργων των George Bernard Shaw και Willy Russell»

Αντιγόνη Τσακάλου

Επιτροπή Κρίσης

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Μαρία Δημάκη-Ζώρα

Κ- Σ/ Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Γρηγόριος Ιωαννίδης

Κ- Σ/ Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Πάτρα, Φεβρουάριος 2025

«Στους γονείς μου»

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κυρία
Μαρία Δημάκη-Ζώρα για την πολύτιμη βοήθειά της.

Περίληψη

Στην εργασία αυτή, ξεκινώντας από την παρουσίαση του μύθου του Πυγμαλίωνα, ενός μύθου εξαιρετικά δημοφιλούς, ήδη από την αρχαιότητα και με αδιάλειπτη παρουσία έως τις μέρες μας, παρακολουθήσαμε το ταξίδι του μέσα στον χρόνο, αναφερόμενοι εν συντομία σε κάποια αντιπροσωπευτικά, εμπνευσμένα από αυτόν έργα της λογοτεχνίας και της τέχνης. Στη συνέχεια, προσπαθήσαμε να φωτίσουμε τους λόγους για τους οποίους οι μύθοι εξακολουθούν ακόμη και σήμερα να συγκινούν και να προσελκύουν το ενδιαφέρον, τόσο των δημιουργών, όσο και του κοινού, με αποτέλεσμα αναρίθμητα έργα να βασίζονται σε αυτούς, αποτελώντας είτε διασκευές τους είτε μεταφορές τους σε διαφορετικά πολιτισμικά συμφραζόμενα. Το θέατρο υπήρξε, εξ αρχής, ένας από τους χώρους, όπου οι μύθοι αξιοποιήθηκαν στο έπακρο, σε διάφορες εκδοχές τους, ανάλογα με την πρόσληψή τους και την ερμηνευτική προσέγγισή τους από τον εκάστοτε θεατρικό συγγραφέα. Τα θεατρικά έργα *Pygmalion* και *Educating Rita* των George Bernard Shaw και Willy Russell αντίστοιχα, συνδέονται με τον μύθο του Πυγμαλίωνα - πιο άμεσα το πρώτο, όπως υποδηλώνει και ο τίτλος του – καθώς, όπως και στον αρχαίο μύθο και στα δύο έργα, ο άνδρας πρωταγωνιστής προσπαθεί να διαπλάσει τη γυναίκα πρωταγωνίστρια σύμφωνα με τις προτιμήσεις και τα πρότυπά του, να τη δημιουργήσει επομένως κατά κάποιο τρόπο από την αρχή. Πριν από την παρουσίαση κάθε έργου, κρίναμε σκόπιμο να παραθέσουμε κάποιες ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τον δημιουργό του και την εποχή του, που συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόησή του, καθώς μας βοηθούν να το εντάξουμε στα πολιτισμικά συμφραζόμενα της εποχής του αλλά και να το δούμε ως έκφραση των προσωπικών βιωμάτων του δημιουργού του. Μετά την παρουσίαση των δύο θεατρικών έργων, εστιάζοντας στους κεντρικούς ανδρικούς χαρακτήρες, προσπαθήσαμε να αναδείξουμε τα κοινά χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους αλλά και τις διαφορές τους. Έγινε, επίσης, σύντομη αναφορά στις πιο εμβληματικές θεατρικές παραστάσεις αλλά και στις πιο γνωστές κινηματογραφικές μεταφορές των δύο έργων. Τέλος, στο Δημιουργικό μέρος, παρουσιάζουμε ένα θεατρικό έργο εμπνευσμένο από τα θεατρικά έργα που εξετάσαμε.

Λέξεις – Κλειδιά

Πυγμαλίων, Γαλάτεια, George Bernard Shaw, *Pygmalion*, Willy Russell, *Educating Rita*.

“From Pygmalion of the ancient myth to Henry Higgins of *Pygmalion* and to Frank Bryant of *Educating Rita*. A comparative study of the main male characters of the respective plays of George Bernard Shaw and Willy Russell”

Antigone Tsakalou

Abstract

In this assignment starting from the presentation of the myth of Pygmalion, a myth extremely popular since ancient times and with uninterrupted presence up to our days, we followed its journey through time, referring briefly to some representative literary works and works of art that were inspired by it. Then, we tried to illuminate the reasons why even today myths still move and attract the interest of both creators and audiences, with the result that countless works are based on them either by being their adaptations or their transfers in different cultural contexts. From the beginning, the theatre was one of the sectors where myths were used to the full, in their various versions depending on their reception and their interpretive approach of the respective playwright. The plays *Pygmalion* and *Educating Rita* by George Bernard Shaw and Willy Russell respectively are both connected to the myth of Pygmalion - more directly the first, as its title suggests - as similarly to the ancient myth in both plays the male protagonist tries to mould the female protagonist into his preferences and standards, thus creating her in some way from scratch. Before the presentation of each work, we found it appropriate to give some interesting facts about its author, which contribute to a better understanding of it, as they help us to place it in the cultural context of its time and also to see it as an expression of its creator's personal experiences. After presenting the two plays, focusing on the central male characters, we tried to highlight the common characteristics of their personality as well as their differences. In addition to this, a brief reference was made to the most

emblematic theatrical performances as well as to the most well-known film adaptations of the two plays.

Keywords

Pygmalion, Galatea, George Bernard Shaw, *Pygmalion*, Willy Russell, *Educating Rita*.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract	vi
Περιεχόμενα	viii
A) Θεωρητικό μέρος	1
Εισαγωγή.....	1
1. Ο μύθος του Πυγμαλίωνα	1
1.1. Αναφορές στον Πυγμαλίωνα κατά την αρχαιότητα - Πηγές	1
1.2 Η εκδοχή του μύθου από τον Οβίδιο	2
1.3 Ο μύθος του Πυγμαλίωνα στη λογοτεχνία και στις τέχνες	6
2. Ποικίλες σημασιοδοτήσεις των μύθων – Διασκευές των μύθων.....	11
2.1 Πολιτιστική σημασία του μύθου	11
2.2 Διάκριση ιστορίας (μύθου) – πλοκής.....	12
2.3 Η ιστορία ως μύθος	13
2.4 Διασκευές	13
3. <i>Pygmalion</i>	16
3.1. George Bernard Shaw (1856-1950) – Γνωριμία με τον συγγραφέα.....	16
3.2 <i>Pygmalion</i> – Ο διάλογος με άλλα έργα.....	21
3.3. Προβληματική του έργου.....	22
3.4. Υπόθεση του έργου.....	23
3.5 Ομοιότητες - Διαφορές του Πυγμαλίωνα-Higgins με τον Πυγμαλίωνα του αρχαίου μύθου.....	25
3.6 Πρόσωπα που ενέπνευσαν στον Shaw τον χαρακτήρα του Higgins	27
3.7 Παρουσίαση του χαρακτήρα του Higgins	28
3.8 Συνέχεια του έργου	36
3.9 Σημαντικότερες θεατρικές παραστάσεις και κινηματογραφικές μεταφορές του έργου	38
4. <i>Educating Rita</i>	40
4.1 Willy Russell – Γνωριμία με τον συγγραφέα.....	40
4.2 <i>Educating Rita</i> – Υπόθεση του έργου	41
4.3 Ιστορικά συμφραζόμενα	44
4.4 Παρουσίαση του χαρακτήρα του Frank	46
4.5 Σημαντικότερες θεατρικές παραστάσεις και κινηματογραφικές μεταφορές του έργου	50
4.6 Σύγκριση μεταξύ των χαρακτήρων του Higgins και του Frank.....	51
Επίλογος.....	54
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	57
B) Δημιουργικό μέρος.....	59
Εισαγωγή.....	59
<i>Η Γαλάτεια εκπαιδεύεται</i> – Δραματική κωμωδία.....	60

Α) Θεωρητικό μέρος

Εισαγωγή

Οι μύθοι, προϊόν της δημιουργικής έμπνευσης του ανθρώπινου νου, απαντούν από νωρίς σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του κατοικημένου κόσμου.¹ Η μυθολογούσα συνείδηση - πρεσβύτερη από τη συνείδηση που λειτουργεί κατά λόγον - αντιδρώντας μπροστά στο άγνωστο, το οποίο επιθυμεί να εννοήσει, κατασκευάζει έναν κόσμο δικό της, συνθέτοντας άλογα και έλλογα στοιχεία, κατά παρέκκλιση των φυσικών νόμων. Έτσι ο μύθος, αποβλέποντας στη νόηση ενός αντικειμένου - είτε πρόκειται για πρόσωπο είτε για πράξη είτε για κάποιο φαινόμενο - κατά τη σύνθεσή του “μετέχει” μεν (με την πλατωνική έννοια του όρου) της διάνοιας, παρεμβάλλει όμως και άλογους παράγοντες.²

Το μεγαλύτερο μέρος της αρχαίας φιλολογίας βασίστηκε στη μυθολογία: διάφοροι κατά καιρούς μυθογράφοι, ιστορικοί και τραγικοί θεωρώντας τους μύθους γνώση, όπως ακριβώς και την ιστορία, συνέβαλαν στη διάσωσή τους μέσω της καταγραφής τους και της κριτικής που ασκούσαν σε αυτούς. Βέβαια, η φύση του μύθου, σε αντίθεση με αυτή της ιστορίας, επιτρέπει τη μετατροπή του, με την πάροδο του χρόνου, από απλή διήγηση σε μέσο ψυχικής ευχαρίστησης και αυτόνομης καλλιτεχνικής αξίας. Ο πλούσιος σε συγκρούσεις και αντιθέσεις κόσμος της ελληνικής μυθολογίας συγκινούσε και εξακολουθεί να συγκινεί και να εμπνέει, γεγονός που αποδεικνύεται και από τον μεγάλο αριθμό σύγχρονων λογοτεχνών που αντλούν στοιχεία από αυτόν.³

1. Ο μύθος του Πυγμαλίωνα

1.1 Αναφορές στον Πυγμαλίωνα κατά την αρχαιότητα - Πηγές

Ο μύθος του Πυγμαλίωνα, όπως εύκολα μπορεί να διαπιστώσει κανείς, ήδη από την αρχαιότητα προσείλκυσε το ενδιαφέρον των ανθρώπων του πνεύματος και των τεχνών, γεγονός που συνέβαλε στην ανάδειξή του, τη διάδοσή του και την ευρεία χρήση του ανά

¹ Campbell, 1973: 15

² Κακριδής, 1986: 15-16

³ Καρνέζης, 1986: 30-31

τους αιώνες. Το όνομα του Πυγμαλίωνα απαντά σε αρκετά αρχαία κείμενα, τα περισσότερα εκ των οποίων όμως δεν σώζονται στις μέρες μας, αλλά έχουν φτάσει σε εμάς από μεταγενέστερες πηγές. Θα αναφερθούμε ενδεικτικά σε κάποιες από αυτές. Ο Τίτος Φλάβιος Κλήμης Αλεξανδρεύς (περ. 150-215 μ.Χ.), στο έργο του *Προτρεπτικός προς Έλληνας* (195 μ.Χ.) (4,57,3 κ.εξ.), αναφέρει ότι ο Φιλοστέφανος ο Κυρηναίος (3ος αι. π.Χ) στο *Περί Κύπρου* αφηγείται ότι ο Κύπριος Πυγμαλίων ερωτεύτηκε γυμνό άγαλμα της θεάς Αφροδίτης:⁴

Ὁ Κύπριος ὁ Πυγμαλίων ἐκεῖνος ἐλεφαντίνου ἠράσθη ἀγάλματος ... Τὸ ἄγαλμα Ἀφροδίτης ἦν καὶ γυμνὴ ἦν ... Νικᾶται ὁ Κύπριος Πυγμαλίων τῷ σχήματι καὶ συνέρχεται τῷ ἀγάλματι, καὶ τοῦτο Φιλοστέφανος ἱστορεῖ ... ἐν τῷ *Περί Κύπρω*. (αποσπ. 13, FHG III p. 31)

Σύμφωνα με τον Στέφανο τον Βυζάντιο (τέλη 5ου μ.Χ. – μέσα 6ου αι. μ.Χ.), ο Ελλάνικος (ο Λέσβιος) [490 π.Χ. – 405 π.Χ.] στα *Κυπριακά* του αναφέρει ότι η Καρπασία, πόλη της Κύπρου, ιδρύθηκε από τον Πυγμαλίωνα:

Καρπασία, πόλις Κύπρου, ἥ Πυγμαλίων ἔκτισεν, ὡς Ἑλλάνικος ἐν τοῖς *Κυπριακοῖς*. (αποσπ. 147 FHG I p. 65)

Ενώ ο Απολλόδωρος, στη *Βιβλιοθήκη*⁵ του, μας μεταφέρει την πληροφορία ότι ο Πυγμαλίων ήταν βασιλιάς της Κύπρου και η κόρη του, η Μεθάρμη, νυμφεύτηκε τον Κινύρα, ιδρυτή της Πάφου με τον οποίο απέκτησαν τον Οξύπορο, τον Άδωνι, την Ορσεδίκη, τη Λαογόρη και τη Βραισία:

... οὗτος(Κινύρας) ἐν Κύπρῳ, παραγενόμενος σὺν λαῷ, ἔκτισε Πάφον· γήμας δὲ ἐκεῖ Μεθάρμην, κόρην Πυγμαλίωνος Κυπρίων βασιλέως, Ὁξύπορον ἐγέννησε καὶ Ἀδωνιν· πρὸς δὲ τούτοις θυγατέρας Ὀρσεδίκην, Λαογόρην καὶ Βραισίαν. (*Απολλοδώρου Βιβλιοθήκης*, Βιβλίον Γ, Κεφάλαιον ΙΔ, 3.4 FHG p. 174)

1.2 Η εκδοχή του μύθου από τον Οβίδιο

Η εκδοχή του μύθου όπως μας έχει σωθεί από τον Οβίδιο (Publius Ovidius Naso - 43 π.Χ. – 17 μ.Χ.) είναι αυτή που γνώρισε και τη μεγαλύτερη διάδοση και υπήρξε η πιο

⁴ Τσόχαλης, 2009: 315, υποσημείωση 59

⁵ Πρόκειται για μυθολογικό εγχειρίδιο που μας έχει παραδοθεί με το όνομα του Απολλοδώρου του Αθηναίου (που έδρασε περίπου στο μέσον του 2ου αιώνα π.Χ.), ωστόσο το έργο είναι βέβαιο ότι ανήκει στον 1ο ή και στον 2ο αι. μ.Χ., επομένως δεν έχει γραφεί από τον ομώνυμο γνωστό συγγραφέα. Οι περισσότεροι εκδότες του έργου ονομάζουν τον συγγραφέα του Ψευδο-Απολλοδώρου (Βλ. Κακριδής, 1986:150 και Graf, 2021: 234-235).

επιδραστική προέρχεται από το έργο του με τον τίτλο *Μεταμορφώσεις*, το οποίο αποτελείται από 15 βιβλία και στο οποίο, κατά το παράδειγμα των Αλεξανδρινών, συγκέντρωσε έναν μεγάλο αριθμό μύθων και θρύλων (περίπου 250)· οι μύθοι αυτοί αποδίδονται με εξαιρετική δεξιοτεχνία, ενώ χαρακτηριστικό είναι ότι στους περισσότερους από αυτούς έχουμε μεταβολή της μορφής κάποιου προσώπου ή πράγματος σε μια άλλη μορφή με υπερφυσικό τρόπο. Τον Δεκέμβριο του 8 μ.Χ. ο Οβίδιος έκαψε τις *Μεταμορφώσεις*, οι οποίες ευτυχώς σώθηκαν από αντίγραφα που είχαν κυκλοφορήσει στους φιλικούς και λογοτεχνικούς κύκλους του ποιητή.⁶ Στο βιβλίο X, στους στίχους 243-298, ο ποιητής εξιστορεί τον μύθο του Πυγμαλίωνα:

Quas quia Pygmalion aevum per crimen agentes
Viderat, offensus vitiis, quae plurima menti
245 femineae natura dedit, sine coniuge caelebs
vivebat thalamique diu consorte carebat.
Interea niveum mira feliciter arte
sculpsit ebur formamque dedit, qua femina nasci
nulla protest, operisque sui concepit amorem.
250 Virginis est verae facies, quam viver credas,
Et, si non obstet reverentia, velle moveri:
Ars adeo latet arte sua. Miratur et haurit
Pectore Pygmalion simulate corporis ignes.
Saepe manus operi temptantes admovet, an sit
255 corpus an illud ebur, nec adhuc ebur esse fatetur.
Oscula dat reddique putat loquiturque tenetque
et credit tactis digitos insidere membris
et metuit, pressos veniat ne livor in artus,
et modo blanditias adhibet, modo grata puellis
260 munera fert illi conchas teretesque lapillus
et parvas volucres et flores mille colorum:
liliaque pictasque pilas et ab arbore lapsas
Heliadum lacrimas; ornat quoque vestibus artus,

⁶ Νικολόπουλος, 2004: 18-19

- dat digitis gemmas, dat longa monilia collo;
265 aure leves bacae, redimicula pectore pendent.
Cuncta decent; nec nuda minus Formosa videtur.
Collocat hanc stratis concha Sidonide tinetis
adpellatque tori sociam adelinataque colla
mollibus in plumis, tanquam sensura, repoint.
270 Festa dies Veneris tota celeberrima Cypro
Venerate, et pandis inductae cornibus aurum
Considerant ictae nivea cervice iuvencae,
Turaque fumabant, cum munere functus ad aras
Constitit et timide 'si, di, dare cuncta potestis,
275 Sit coniunx, opto', non ausus 'eburnea virgo'
dicere, Pygmalion 'similis mea' dixit 'eburnae'.
Sensit, ut ipsa suis aderat Venus aurea festis,
vota quid illa velint et, amici numinis omen,
flamma ter accensa est apicemque per aëra duxit.
280 Ut rediit, simulacra suae petit ille puellae
incumbensque toro dedit oscula: visa tepere est.
Admovet os iterum, manibus quoque pectora temptat:
temptatum mollescit ebur positoque rigore
subsedit digitis ceditque, ut Hymettia sole
285 cera remollescit tractataque pollice multas
flectitur in facies ipsoque fit utilis usu.
Dum stupet et dubie gaudet fallique veretur,
rursus amans rursusque manu sua vota retractat.
Corpus erat: saliunt temptatae pollice venae!
290 Tum vero Paphius plenissima concipit heros
verba, quibus Veneri grates agat, oraque tandem
ore suo non falsa permit, dataque oscula virgo
sensit et erubuit timidumque ad lumina lumen
attollens pariter cum caelo vidit amantem.

295 Coniugio, quod fecit, adest dea, iamque coactis
cornibus in plenum noviens lunaribus orbem
illa Paphon genuit, de qua tenet insula nomen.
Editus hac ille est qui, si sine prole fuisset,
inter felices Cinyras potuisset haberi.⁷

Σύμφωνα λοιπόν με τον Οβίδιο, ο Πυγμαλίων, ενοχλημένος από την ανηθικότητα των γυναικών του περιβάλλοντός του και από τα ελαττώματα, με τα οποία θεωρούσε ότι η φύση προίκισε το γυναικείο μυαλό (έχει προηγηθεί αναφορά στις Προποιτίδες, οι οποίες αμφισβήτησαν τη θεϊκή υπόσταση της θεάς Αφροδίτης, με αποτέλεσμα ως αποδέκτριες της οργής της, να γίνουν οι πρώτες γυναίκες που εκπορνεύτηκαν, πριν τις μεταμορφώσει σε πέτρες), είχε επιλέξει να ζει μόνος, χωρίς σύζυγο και χωρίς κάποια σύντροφο. Στο μεταξύ, βάζοντας όλη του τη μαεστρία κατασκεύασε ένα γυναικείο άγαλμα από ελεφαντόδοντο, μια κόρη, στην οποία έδωσε τόσο τέλεια όψη, που καμία γυναίκα δεν μπορούσε να συγκριθεί μαζί της, την οποία και ερωτεύτηκε. Η κόρη έμοιαζε τόσο αληθινή, που έδινε την εντύπωση ότι μόνο λόγω σεμνότητας έμενε ακίνητη. Ο Πυγμαλίων τη θαύμαζε, συχνά ακουμπούσε τα χέρια του πάνω της και τη χαίδευε για να επιβεβαιώσει ότι ήταν όντως από φίλντισι και όχι από σάρκα. Τη φιλούσε και ένιωθε ότι και εκείνη του ανταπέδιδε τα φιλήματα όπως έπιανε τα μέλη της, ένιωθε τα δάχτυλά του να βουλιάζουν και ανησυχούσε μήπως της προκαλέσει μώλωπες. Της έκανε φιλοφρονήσεις, της έφερνε δώρα, από αυτά που αρέσουν στις νέες κοπέλες, όπως κοχύλια, λείες πετρούλες, πουλάκια και πολύχρωμα άνθη, την έντυνε, της έβαζε πετράδια στα δάχτυλα, κρεμούσε στον λαιμό της περιδέριο, έβαζε μαργαριτάρια στα αυτιά της και στολίδια στα μαλλιά της, που κρέμονταν ως το στήθος της. Την ημέρα της γιορτής της Αφροδίτης, ενώ άφηνε τα δώρα του στον βωμό της θεάς, είπε φοβισμένα: «Θεοί, αν μπορείτε να δώσετε τα πάντα, επιθυμώ σύζυγος σε εμένα να γίνει» ('si, di, dare cuncta potestis,/ Sit coniunx, opto'), δεν τόλμησε όμως να πει ο Πυγμαλίων «η φίλντισένια παρθένα», «κάποια που με τη φίλντισένια μου να είναι όμοια» (non ausus 'eburnea virgo'/ dicere, Pygmalion 'similis mea' dixit 'eburnae'). Η Αφροδίτη που ήταν παρούσα στη γιορτή της, ένιωσε ποιο ήταν το νόημα αυτών των ευχών και έστειλε σημάδι της θεϊκής της εύνοιας: άναψε φλόγα τρεις φορές που έσκισε τον αιθέρα. Επιστρέφοντας στο σπίτι του ο Πυγμαλίων, αναζήτησε το

⁷ Νικολόπουλος, 2004: 53-59

άγαλμα της κόρης, έσκυψε στο κρεβάτι, το φίλησε και του φάνηκε ότι ήταν ζεστό. Πλησίασε και πάλι το στόμα της κόρης και με τα χέρια του άγγιξε τα στήθη της. Στο άγγιγμά του το φίλντισι απέβαλε τη σκληράδα του και ο Πυγμαλίων ένιωσε τα δάχτυλά του να βουλιάζουν, όπως του Υμηττού η κερήθρα που μαλακώνει με τον ήλιο. Τα έχασε· χάρηκε αλλά και φοβόταν μήπως κάνει λάθος. Αφού διαπίστωσε ότι η κόρη ήταν όντως ζωντανή, ευχαρίστησε την Αφροδίτη και φίλησε ξανά την κόρη στο στόμα· εκείνη κοκκίνισε και ύψωσε δειλά το βλέμμα της, αντικρύζοντας τον ουρανό και τον εραστή της. Στον γάμο τους παρευρέθηκε και η θεά Αφροδίτη· το ζεύγος απέκτησε μια κόρη την Πάφο, που έδωσε το όνομα της στη γνωστή πόλη· από εκείνη γεννήθηκε ο Κινύρας.⁸

Ο Οβίδιος παρουσιάζει διεξοδικά τον τρόπο που ο Πυγμαλίων αντιμετωπίζει το δημιούργημά του, που δεν διαφέρει καθόλου από αυτόν ενός ερωτευμένου άνδρα προς το αντικείμενο του πόθου του, ενώ παράλληλα προβάλλει τα αισθήματα βαθιάς πίστης που τον χαρακτηρίζουν και της ευσέβειάς του προς τους θεούς, και ιδιαίτερα προς την Αφροδίτη που ικανοποιώντας το αίτημά του χαρίζει ζωή στο άψυχο άγαλμα· μέσα από τους στίχους του δημιουργεί ολοζώντανες εικόνες στον αναγνώστη ενώ παράλληλα υμνεί τον έρωτα, την αγάπη προς την τέχνη, τη γυναίκα, την τελειότητα και την ευσέβεια προς τους θεούς. Στην εκδοχή του μύθου που παραθέτει ο Οβίδιος δεν γίνεται κάποια αναφορά στο όνομα της κόρης· το όνομα «Γαλάτεια» είναι μετακλασική προσθήκη.⁹

1.3 Ο μύθος του Πυγμαλίωνα στη λογοτεχνία και στις τέχνες

Ο συγκεκριμένος μύθος ενέπνευσε λογοτέχνες και καλλιτέχνες διαφορετικών χρονικών περιόδων, καθένας από τους οποίους τον προσέγγισε μέσα από τη δική του οπτική, και μέσω του έργου ή των έργων του συνέβαλε στην επιβίωσή του· στη συνέχεια θα αναφερθούμε σε κάποιους από αυτούς και τα έργα τους.¹⁰

Ο Jean de Meun (1250? – 1305?), που ανέλαβε να συνεχίσει τη «Μυθιστορία του Ρόδου» (*Le roman de la rose*), το πρώτο μέρος της οποίας είχε γράψει ο Guillaume de Lorris

⁸ Νικολόπουλος, 2004: 53-59 / Τσόχαλης, 2009: 454-458

⁹ Δημάκη-Ζώρα, 2002: 645-649 / Davidson-Reid, 1993: 955 (λήμμα Pygmalion)

¹⁰ Davidson-Reid, 1993: 955-962 (λήμμα Pygmalion) / Δημάκη-Ζώρα, 2002: 649-656

(1230 – 1235), αναφέρεται στην ιστορία του Πυγμαλίωνα. Πρόκειται για ένα ποίημα που έχει τη μορφή αλληγορικού ονείρου και υπήρξε ένα από τα πιο πολυδιαβασμένα και επιδραστικά λογοτεχνικά έργα του Μεσαίωνα.¹¹ Ο John Marston (1576-1634), δραματουργός της Ελισαβετιανής περιόδου, ξεκίνησε τη λογοτεχνική του καριέρα με ένα ερωτικό ποίημα εμπνευσμένο από τον μύθο του Πυγμαλίωνα (*The Metamorphosis of Pigmaliions Image and Certaine Satyres*).¹² Ο Richard Crashaw (1612 - 1649), Άγγλος μεταφυσικός ποιητής έγραψε στα Λατινικά το ποίημα *In Pigmaliiona* ενώ το ποίημα του John Dryden (1631–1700) *Pygmalion and the Statue*, αποτελεί μετάφραση στην αγγλική γλώσσα των στίχων από τις *Μεταμορφώσεις* του Οβιδίου που αναφέρονται στον μύθο του Πυγμαλίωνα.

Ο Goethe (1749-1832) στο ποίημα που έγραψε σε ρυθμό μπαλάντας με τον τίτλο *Pygmalion, eine Romanze*, αναφερόμενος με σκωπτική διάθεση στον μύθο του Πυγμαλίωνα, προτρέπει τους φίλους του να απολαμβάνουν τις χαρές του έρωτα, χωρίς τις δεσμεύσεις του γάμου.

Κατά τον 19ο αιώνα, ο Άγγλος ποιητής, Frederick Tennyson (1807-1898) έγραψε ποίημα με τον τίτλο *Pygmalion* όπως και ο Thomas Woolner (1825-1892), ο William H. Mallock (1849-1933) το ποίημα *Pygmalion to his statue, become his wife* και ο Eric G. Mackay (1851-1898) το *Pygmalion in Cyprus*. Ο Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος (1843-1873), θεατρικός συγγραφέας και ποιητής της Α' Αθηναϊκής Σχολής, έγραψε επίσης ποίημα με τον τίτλο *Πυγμαλίων*, όπως και η Hilda Doolittle (1886-1961) με τον ίδιο τίτλο στην Αγγλική γλώσσα (*Pygmalion*). Ο Frank Lucas (1894 – 1967) έγραψε το ποίημα *Pygmalion to Galatea* ενώ οι Maurice Roelants (1895-1966), Wesley Trimpi (1928 - 2014) και Patrick Kavanagh (1904-1967) έγραψαν ποιήματα με τον τίτλο *Pygmalion*· ο R.P.Blackmur (1904 -1965) Αμερικανός κριτικός λογοτεχνίας και ποιητής, στο ποίημά του *All's the Foul Fiend's* αναφέρει τον Πυγμαλίωνα, ενώ ο Robert Conquest (1917-

¹¹<https://cudl.lib.cam.ac.uk> › Western Medieval Manuscripts : Le Roman de la Rose

¹² <https://www.britannica.com/biography/John-Marston>

2015) Βρετανοαμερικανός ιστορικός, ποιητής και μυθιστοριογράφος έγραψε ποίημα με τον τίτλο *Galatea*. Ο Ρώσος και αργότερα πολιτογραφημένος Αμερικανός ποιητής Joseph Brodsky (1940 – 1996) συμπεριέλαβε το ποίημα *Galatea Encore* στην ποιητική συλλογή του *To Urania: Selected Poems, 1965- 1985*, ενώ ο Colin Way Reid (1952-1983) έγραψε ποίημα με τον τίτλο *Pygmalion*, το οποίο υπάρχει στο βιβλίο του *Open Secret*.

Ο μύθος απαντά και σε έργα πεζογράφων όπως η Chistine de Pizan (c.1354 – c.1431) που συμπεριέλαβε την ιστορία του Πυγμαλίωνα και του αγάλματος στο έργο της *L' epistre d' Othéa*. Ο Charles Sorel (1599? – 1674), Γάλλος μυθιστοριογράφος, αναφέρει την ιστορία του Πυγμαλίωνα στο *Le berger extravagant [The Extravagant Shepherd]*, ένα ρομαντικό ειδύλλιο σε πρόζα (στο *Les nouvelles admirables*). Ο Johann Jakob Bodmer (1698 – 1783), Ελβετός συγγραφέας, ακαδημαϊκός, κριτικός και ποιητής έγραψε τη νουβέλα *Pigmalion, oder, Die belebte Statuë [Pygmalion, or, The Animated Statue]* στο *Neue Erzählungen* ενώ ο Tobias Smollett (1721-1771) διακωμωδεί την ιστορία του Πυγμαλίωνα στο πικαρέσκο μυθιστόρημά του *The Adventures of Peregrine Pickle*.

Στο θέατρο, ο William Shakespeare (1564-1616) στο έργο του *Το χειμωνιάτικο παραμύθι (The Winter's Tale, Πράξη 5)* παρουσιάζει το άγαλμα της βασίλισσας Ερμιόνης να ζωντανεύει, επηρεασμένος, όπως πιστεύεται, από τον μύθο του Πυγμαλίωνα. Ο Pedro Calderón de la Barca (1600-1681) ενσωμάτωσε την ιστορία του Πυγμαλίωνα στην κωμωδία του *La fiera, el rayo, y la piedra* που παραστάθηκε για πρώτη φορά τον Μάιο του 1652, στο Buen Retiro της Μαδρίτης. Ο Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) έγραψε μια πρώτη εκδοχή του κειμένου για τη «λυρική σκηνή» (όπως αποκαλούσε ο ίδιος ο Rousseau το είδος για το οποίο σήμερα χρησιμοποιούμε τον όρο «μελόδραμα») *Pygmalion* το 1762, το οποίο αφού επενδύθηκε μουσικά, παραστάθηκε ιδιωτικά το 1770 στο ξενοδοχείο Hôtel du Ville στη Λυών. Η σύνθεση της μουσικής έγινε κατά το μεγαλύτερο μέρος από τον Horace Coignet, ενώ κάποιο μέρος της συνέθεσε ο ίδιος ο Rousseau.¹³ Στο έργο του Rousseau βλέπουμε τον Πυγμαλίωνα δυστυχισμένο και αγχωμένο, επειδή νιώθει ότι έχει χάσει το ταλέντο του και τη διάθεσή του για δημιουργία. Κρίνοντας ότι το άγαλμα της Γαλάτειας που έχει φιλοτεχνήσει του αποσπά την προσοχή, το έχει καλύψει με ένα πέπλο. Βλέποντας, όμως, ότι και χωρίς να το βλέπει, αδυνατεί να

¹³ Gullstam, 2020: 2 υποσημείωση 4

συγκεντρωθεί, αποφασίζει να το ξεσκεπάσει και ίσως να το τελειοποιήσει· συνειδητοποιεί όμως, ότι είναι ήδη τέλειο και ότι το μόνο που του λείπει είναι η ψυχή. Αναρωτιέται αν θα μπορούσε να του δώσει μέρος από τη δική του ψυχή και αν οι θεοί και η Αφροδίτη θα μπορούσαν να βοηθήσουν σε αυτό. Το άγαλμα τελικά ζωντανεύει και το έργο κλείνει με τον Πυγμαλίωνα να δηλώνει ότι από εδώ και στο εξής θα ζει μόνο μέσα από το αριστούργημά του.¹⁴

Επίσης, ο W.S. Gilbert (1836-1911) έγραψε την έμμετρη μυθολογική κωμωδία *Pygmalion and Galatea*, η οποία ανέβηκε για πρώτη φορά στις 9 Δεκεμβρίου 1871, στο Theatre Royal, στο Haymarket του Λονδίνου και γνώρισε τεράστια επιτυχία. Ο Σπυρίδων Βασιλειάδης (1845-1874) έγραψε την κωμωδία *Γαλάτεια*, ένα ελληνικό δράμα, η οποία μεταφράστηκε στη γαλλική, την ιταλική και την ουγγρική γλώσσα και παρουσιάστηκε πολλές φορές στις αθηναϊκές σκηνές του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα, γνωρίζοντας μεγάλη επιτυχία.¹⁵

Ο George Bernard Shaw (1856-1950) έγραψε το θεατρικό έργο *Pygmalion*, που όπως φανερώνει και ο τίτλος ήταν εμπνευσμένο από τον μύθο του Πυγμαλίωνα. Παραστάθηκε για πρώτη φορά στη γερμανική γλώσσα σε μετάφραση του Siegfried Trebitsch στις 16 Οκτωβρίου 1913, στο Hofburg Theater της Βιέννης, ενώ στις 11 Απριλίου 1914 παραστάθηκε για πρώτη φορά στην αγγλική γλώσσα στο His Majesty's Theatre του Λονδίνου. Το έργο, στο οποίο θα αναφερθούμε εκτενέστερα στη συνέχεια, έγινε ευρέως γνωστό μέσω της μεταγενέστερης κινηματογραφικής μεταφοράς του μιούζικαλ με τον τίτλο *My Fair Lady* (1964) που βασίστηκε σε αυτό, σε λιμπρέτο του Alan Jay Lerner και μουσική του Frederick Loewe (1901-1988), αφού πρώτα παρουσιάστηκε σημειώνοντας τεράστια επιτυχία στο Broadway (πρώτη παράσταση 15 Μαρτίου 1956).

Στον τομέα των εικαστικών τεχνών ο μύθος του Πυγμαλίωνα ήταν ιδιαίτερα προσφιλής. Έτσι στον τομέα της ζωγραφικής, διακεκριμένοι ζωγράφοι απέδωσαν καθένας μέσα από τη δική του οπτική και με τη δική του τεχνοτροπία τον μύθο. Ο Jacopo Pontormo (1494-1556) Φλωρεντίνος ζωγράφος του 16ου αιώνα, φιλοτέχνησε πίνακα που έφερε τον τίτλο *Pygmalion* και ο Agnolo Bronzino (1503-1572) πίνακα που έφερε τον τίτλο *Pygmalion and Galatea*. Τον μύθο του Πυγμαλίωνα απέδωσε ζωγραφικά και ο Paolo Veronese

¹⁴ Gullstam, 2020: 122-126

¹⁵ Δημάκη-Ζώρα, 2002: 682-698.

(1528-1588) σε μία από τις οκτώ σκηνές που εμπνεύστηκε από τις *Μεταμορφώσεις* του Οβιδίου· δύο πίνακες του Ολλανδού ζωγράφου Godfried Schalcken (1643-1706), εμπνευσμένοι από τον μύθο του Πυγμαλίωνα, υπάρχουν στην Gemäldegalerie Alte Meister, στη Δρέσδη και στην πινακοθήκη Uffizi της Φλωρεντίας αντίστοιχα. Ο Γάλλος Jean Raoux (1677-1734) φιλοτέχνησε πίνακα που φέρει τον τίτλο *Pygmalion in Love with His Statue*. Και ο Francisco José de Goya y Lucientes (Francisco de Goya 1746 -1828) απέδωσε τον μύθο σε έργο που φέρει τον τίτλο *Pygmalion and Galatea* (Σέπια - The J. Paul Getty Museum Collection).

Κατά τον 19ο αιώνα ο Herbert Gustave Schmalz (1856-1935) φιλοτέχνησε πίνακες που έφεραν τους τίτλους *The Awakening of Galatea* και *Galatea's appeal Pygmalion!* Ο Edward Burne-Jones (1833-1898) φιλοτέχνησε δύο σειρές πινάκων που έφεραν τους τίτλους *Pygmalion* και *Pygmalion and Galatea* αντίστοιχα για να εικονογραφήσει την έκδοση μιας ποιητικής συλλογής του ποιητή William Morris (1834 – 1896) (μεταξύ των ποιημάτων υπήρχε και ποίημα με τίτλο *Pygmalion and the Image*).

Στον τομέα της γλυπτικής, ο Étienne-Maurice Falconet (1716-1791) φιλοτέχνησε γλυπτό που φέρει τον τίτλο *Pygmalion and Galatea* και αναπαριστά τον Πυγμαλίωνα στα πόδια του αγάλματός του, ενώ ο Γάλλος Jean-Léon Gérôme (1824-1904) μεταξύ 1890 και 1892 φιλοτέχνησε τόσο ζωγραφικούς πίνακες όσο και γλυπτά εμπνευσμένα από τον μύθο του Πυγμαλίωνα και της Γαλάτειας. Όλα απεικονίζουν τη Γαλάτεια την ώρα που η θεά Αφροδίτη της χαρίζει ζωή, εκπληρώνοντας έτσι την ευχή του Πυγμαλίωνα για μια σύζυγο εξίσου όμορφη με το άγαλμα που δημιούργησε. Ομοίως, ο Auguste Rodin (1840-1917) φιλοτέχνησε δύο γλυπτά που φέρουν τον τίτλο *Pygmalion and Galatea* και ένα που φέρει τον τίτλο *Galatea*.

Αξιόλογα έργα υπό την επίδραση του μύθου έχουμε και στους τομείς της μουσικής και του χορού. Ενδεικτικά, να αναφέρουμε την όπερα του Antonio Draghi (1634/35-1700) *Pigmaleone in Cipro* σε λιμπρέτο Nicolò Minato, την όπερα του Johann Georg Conradi, (? – 1699) *Der wunderbar-vergnüte Pygmalion* [*The Wonderfully Pleased Pygmalion*] σε λιμπρέτο του Christian Heinrich Postel και την όπερα των Henry Houseley - Mrs. Frances Houseley (1852-1925) *Pygmalion*.

Στον μύθο του Πυγμαλίωνα και της Γαλάτειας βασίστηκαν και παραστάσεις μπαλέτου σε χορογραφίες του Victor Gsovsky (1902-1974) [*Dances of Galatea and Pygmalion* (1947)], του Serge Lifar (1905-1986) [*Pygmalion* 1945-47, με μουσική του Prokoviev], του Andrée Howard (1910-1968) [*Pygmalion*, 1946] και του Herbert Bliss (1923-1960) [*Pas de deux for Pygmalion and Galatea* (1949) με μουσική του Maurice Ravel].

2. Ποικίλες σημασιοδοτήσεις των μύθων – Διασκευές των μύθων

2.1. Πολιτιστική σημασία του μύθου

Γενικά, ιστορίες όπως αυτή του Ορφέα, του Οιδίποδα, της Ωραίας Ελένης ή του Πυγμαλίωνα που εξετάζουμε εδώ, θεωρούνται μύθοι-ιστορίες που ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της Δύσης, είναι όμως πιθανό να έχουν το ανάλογό τους στους μυθικούς κύκλους των Αιγυπτίων, των Ινδών, των Τευτόνων ή των ιθαγενών της Αυστραλίας. Πρόκειται για παραδοσιακές ιστορίες, που μεταβιβάζονται από τη μια γενιά στην άλλη, χωρίς να γνωρίζει κανείς ποιος τις δημιούργησε και οι πηγές τους χάνονται τόσο βαθιά μέσα στον χώρο και τον χρόνο, που καταλήγουν να είναι ανεξιχνίαστες.¹⁶ Για τους ρήτορες, ο μύθος είναι μια πλασματική ιστορία, που επεξηγεί την αλήθεια, ενώ οι αλληγορικοί αναζήτησαν φιλοσοφικές αλήθειες και αλήθειες σχετικά με το σύμπαν κάτω από την επιφάνειά του, διατηρώντας έτσι την πολιτιστική του συνάφεια.¹⁷ Ακόμη και ο Πλάτωνας, που ήταν και ο ίδιος αφηγητής μύθων, στο δεύτερο βιβλίο της *Πολιτείας*, αν και θεωρεί τους περισσότερους μύθους ακατάλληλους για τους νέους, αναγνωρίζει την επίδραση που ασκούν [«γνωρίζουμε όλοι ότι (οι ποιητές) μάς έχουν μαγέψει»]. Η παιδαγωγική λειτουργία των μύθων, απέκτησε από πολύ νωρίς μεγάλη σημασία, καθώς στόχευαν στην ηθική διδασκαλία, προσφέροντας τα δικά τους ηθικά διδάγματα, χωρίς να χρειάζονται ερμηνεία.¹⁸

¹⁶ Graf, 2021: 1-2

¹⁷ Graf, 2021: 4

¹⁸ Graf, 2021: 223

Ο μύθος αποτελεί ιδιόμορφο είδος αφήγησης, που μπορεί να μεταφραστεί από τη μία γλώσσα στην άλλη χωρίς απώλειες· δεν ταυτίζεται με ένα συγκεκριμένο κείμενο ή λογοτεχνικό είδος· θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι μία πλοκή σε γενικές γραμμές αποκρυσταλλωμένη, με προσδιορισμένους χαρακτήρες, τους οποίους κάθε ποιητής έχει το περιθώριο να αλλάξει, αλλά μόνο μέχρι κάποιου σημείου. Η πολιτιστική σημασία του μύθου είναι αυτή που ευθύνεται για τη διαρκή μεταβολή του, καθώς ο μύθος δίνει απαντήσεις σε ερωτήματα που αφορούν την προέλευση του κόσμου, την κοινωνία και τους θεσμούς της, τους θεούς και τις σχέσεις τους με τους θνητούς, δηλαδή για όλα εκείνα από τα οποία εξαρτάται η ανθρώπινη ύπαρξη. Για να μπορέσει να επιβιώσει ο μύθος, πρέπει να προσαρμόζεται στις εκάστοτε συνθήκες¹⁹.

2.2 Διάκριση ιστορίας (μύθου) – πλοκής

Οι αφηγηματολόγοι ασχολήθηκαν συστηματικά με τη διάκριση μεταξύ “ιστορίας” (μύθου) και “πλοκής”, ορίζοντας ως ιστορία τα γεγονότα όπως αυτά συμβαίνουν, με τη χρονολογική σειρά που συμβαίνουν χωρίς να παραλείπεται κάτι και ως “πλοκή” τα ίδια τα γεγονότα τακτοποιημένα και παρουσιασμένα σε αυτό που χαρακτηρίζουμε ως αφήγηση. Η διάκριση αυτή είναι θεμελιώδους σημασίας για την αφηγηματολογία αλλά δεδομένης της ύπαρξης πολλών δισταγμών απόψεων, απαντά με πολλούς διαφορετικούς όρους. Ο David Lodge στο δοκίμιό του “Ανάλυση και ερμηνεία του ρεαλιστικού κειμένου” στο βιβλίο του *Δουλεύοντας με τον δομισμό* (*Working with Structuralism*, 1980) υιοθετεί τους όρους των Ρώσων φορμαλιστών “fabula” για την ιστορία και “sjuzhet” για την πλοκή ενώ στη Βόρεια Αμερική συνηθίζεται ο όρος “ιστορία” (story), αλλά αντί για τον όρο “πλοκή” χρησιμοποιείται συνήθως ο όρος “λόγος” (discourse) που αναφέρεται στην πλοκή με μια ευρύτερη έννοια, καθώς συμπεριλαμβάνει όλα τα στοιχεία της αφήγησης που συμβάλλουν στο τελικό αποτέλεσμα, στοιχεία δηλαδή όπως το ύφος, η οπτική γωνία και ο ρυθμός. Ο Gerard Genette χρησιμοποιεί τους όρους “ιστορία” (*histoire*) και “αφήγηση” (*recit*) που αντιστοιχούν στους όρους “fabula” και “πλοκή” ή “sjuzhet”.²⁰

¹⁹ Graf, 2021: 2-3

²⁰ Barry, 2013: 260-261

2.3 Η ιστορία ως μύθος

Οι αφηγηματολόγοι, ωστόσο, ασχολήθηκαν περισσότερο με τη μελέτη της πλοκής και όχι τόσο με αυτή της ιστορίας ως μύθου· η ανάλυση αυτής της έννοιας μας επιτρέπει να καταλάβουμε την “επαναδιήγηση” και επομένως την προσαρμογή και την αναπροσαρμογή. Μας επιτρέπει να δούμε τον κοινό πυρήνα που ενώνει τις αναπροσαρμογές και που αντί να επιβάλλει συγκρίσεις ανάμεσα στο αρχικό - πρωτότυπο κείμενο και τα μεταγενέστερα παράγωγα, μας ενθαρρύνει να ακολουθήσουμε τις ερμηνείες που είναι πιθανές, λόγω του αφηρημένου μέρους (μύθος) στη διαμόρφωση μιας πρώτης πλοκής (*sjuzhet*). Η ιστορία ως μύθος είναι ο βασικός σκελετός που υπάρχει πριν από την καλλιτεχνική, αφηρημένη οργάνωση και είναι ανεξάρτητος από όλες τις γλώσσες. Η πλοκή, αντιθέτως, είναι καλλιτεχνικά οργανωμένη ιστορία. Στην *Ποιητική* του ο Αριστοτέλης αναφέρεται στον μύθο ως *σύστασιν πραγμάτων ή σύνθεσιν πραγμάτων* που μοιάζει πολύ με το *μίμησις πράξεως*. Αν και αποκτούμε πρόσβαση στον μύθο από την ίδια την αφηγηματική μυθοπλασία, ο μύθος υποδεικνύει ευθέως τι είναι εξωγλωσσικό, σε ένα οντολογικό επίπεδο, που υπερέχει του κατασκευάσματος της μυθοπλασίας και έχει να κάνει με τον τρόπο που το άτομο αντιλαμβάνεται τον κόσμο και βιώνει τη ζωή, τόσο την προσωπική όσο και την κοινοτική και την παγκόσμια. Η ύπαρξη της ιστορίας-μύθου στην αφήγηση εξηγεί γιατί τα μεγάλα λογοτεχνικά έργα μεταφέρουν κάτι θεμελιώδες, το οποίο είναι κοινό για πολύ διαφορετικούς αποδέκτες, σε διαφορετικά μέρη και πολιτισμικά συμφραζόμενα ή σε διαφορετικές περιόδους. Όπως επισημαίνει ο Thomas Pavel τα κλασικά έργα της λογοτεχνίας περιστρέφονται γύρω από θέματα υπαρξιακού ενδιαφέροντος όπως “η γέννηση, η αγάπη και ο θάνατος, η επιτυχία και η αποτυχία, η απόκτηση ή η απώλεια δύναμης, το ιερό και το βέβηλο.”²¹

2.4 Διασκευές

Ένας σοβαρός διασκευαστής, αναπόφευκτα, συνδέεται με τον μύθο σε έναν υποσυνείδητο διάλογο και ο μύθος γίνεται το κύριο αντικείμενο της επανερμηνείας του, η οποία θα είναι ορατή σε ένα άλλο έργο. Γενικά, όταν κάποιος επιλέγει να αναπροσαρμόσει, ασχολείται με αφηγήσεις που είναι στενά συνδεδεμένες με αρχετυπικές ιστορίες και που υπό αυτή

²¹ Frago, 2016: 55-56

την έννοια είναι περισσότερο οικουμενικές. Εάν το αποδεχτούμε αυτό, στις περιπτώσεις αναπροσαρμογής, η ιστορία ως μύθος γίνεται το βασικό σημείο αναφοράς για κάθε νέο έργο, ακόμη και όταν χρησιμοποιείται σε διαφορετικά μέσα, σε διαφορετικές εποχές.²²

Θα μπορούσε να σκεφτεί κανείς ότι η ιστορία – μύθος είναι σταθερή και παγιωμένη ιδέα αλλά αυτό δεν ισχύει. Δεν μπορεί να αντικειμενοποιηθεί ή να ταυτισθεί με ένα μόνο στοιχείο: έναν χαρακτήρα, μια πλοκή ή ένα αντικείμενο. Ακριβώς επειδή είναι αφηρημένη και εμπλέκονται πολλοί χαρακτήρες, αν και είναι δομημένη γύρω από μια μοναδική ποιητική δράση στο έργο, καθένας μας την καταλαβαίνει με έναν ιδιαίτερο τρόπο και τη συσχετίζει με τη δική του εμπειρία, δίνοντας έμφαση σε μία άποψη, αντί για μια άλλη και συνδέοντάς την με τις πεποιθήσεις του, πολιτιστικές και κοινωνικές απόψεις, και ούτω καθεξής. Η ιστορία ως μύθος δεν είναι κάτι απαραβίαστο, αλλά μάλλον ένας χώρος που αφήνει περιθώριο για διάλογο, με σημείο εκκίνησης την υποκειμενικότητα κάποιου, έναν διάλογο σχετικά με μια πραγματικότητα, που υπάρχει, όχι μόνο στο μυαλό μας, και απαιτεί σεβασμό.²³

Οι λόγοι που οι διασκευαστές επιλέγουν μια συγκεκριμένη ιστορία για να την μεταφέρουν σε ένα άλλο μέσο ή είδος ποικίλλουν. Συχνά, για οικονομικούς λόγους, επιλέγουν να διασκευάσουν έργα που είναι πολύ γνωστά και έχουν αποδειχθεί δημοφιλή στην πάροδο των χρόνων, ενώ για νομικούς λόγους επιλέγουν έργα τα οποία δεν προστατεύονται πλέον από πνευματικά δικαιώματα.²⁴

Μπορεί, επίσης, να θέλουν να ανταγωνιστούν την αισθητική ή τις πολιτικές αξίες του διασκευασμένου κειμένου ή να αποτίσουν φόρο τιμής στον συγγραφέα του. Όποιο κι αν είναι το κίνητρο, από την πλευρά του διασκευαστή, η διασκευή είναι μια πράξη οικειοποίησης, και αυτό είναι πάντα μια διπλή διαδικασία ερμηνείας και στη συνέχεια δημιουργίας κάτι νέου.

Αυτό, ίσως και να ακούγεται κάπως οικείο, δεδομένης της μακράς ιστορίας στη Δύση της *imitation* ή *μιμήσεως* που ο Αριστοτέλης είδε ως μέρος της ενστικτώδους συμπεριφοράς των ανθρώπων και ως πηγή της ευχαρίστησής τους στην τέχνη. Η μίμηση μεγάλων έργων

²² Frago, 2016: 57

²³ Frago, 2016: 58

²⁴ Hutcheon, 2006: 29

τέχνης, δεν αποσκοπούσε μόνο στην εκμετάλλευση της αίγλης και του κύρους των αρχαίων ή στην προσφορά ενός παιδαγωγικού μοντέλου, αν και έκανε και τα δύο· ήταν επίσης μια μορφή δημιουργικότητας: Η *imitatio* δεν είναι ούτε λογοκλοπή ούτε ψεγάδι, σύμφωνα με τις αρχές της λατινικής φιλολογίας. Είναι δυναμικός νόμος της ίδιας της της ύπαρξης. Όπως στη μίμηση των κλασικών, η διασκευή δεν είναι δουλική αντιγραφή· είναι μια διαδικασία, κατά την οποία κάνεις δικό σου το διασκευασμένο υλικό. Και στις δύο περιπτώσεις η καινοτομία είναι το τι κάνει κάποιος με το άλλο κείμενο. Για τον Λογγίνο (Logginus) η *imitatio* συνδυαζόταν με την *aemulatio* (άμιλλα) συνδέοντας μίμηση και δημιουργικότητα. Σε σχέση με τις μη επιτυχημένες διασκευές, θα μπορούσε να σκεφτεί κανείς ότι το πρόβλημα δεν προκύπτει από την μη πιστότητα προς ένα προγενέστερο κείμενο αλλά από την έλλειψη δημιουργικότητας και ικανότητας του διασκευαστή να κάνει το κείμενο δικό του και επομένως να του δώσει αυτονομία.

Για τον αναγνώστη, τον θεατή, τον ακροατή, η διασκευή ως διασκευή είναι αναπόφευκτα ένα είδος διακειμενικότητας, εάν ο αποδέκτης είναι εξοικειωμένος με το διασκευασμένο κείμενο. Είναι μια διαρκής διαλογική διαδικασία, σύμφωνα με τον Mikhail Bakhtin, κατά την οποία συγκρίνουμε το έργο που ήδη γνωρίζουμε, με αυτό με το οποίο ερχόμαστε σε επαφή. Τονίζοντας τη σχέση ατομικών έργων με άλλα έργα και με ένα ολόκληρο πολιτισμικό σύστημα, η γαλλική σημειωτική και μετα-στρουκτουραλιστική θεωρία για τη διακειμενικότητα, ήταν σημαντική στην αμφισβήτησή της προς τις κυρίαρχες μετα – ρομαντικές αντιλήψεις για πρωτοτυπία, μοναδικότητα και αυτονομία.. Αντί για αυτό, τα κείμενα περιγράφονται ως μωσαϊκά από αναφορές που είναι ορατές και αόρατες, ακούγονται και σιωπούν· έχουν πάντα ήδη γραφεί και διαβαστεί. Έτσι, είναι και οι διασκευές με την πρόσθετη προϋπόθεση ότι αναγνωρίζονται ως διασκευές συγκεκριμένων κειμένων. Συχνά, το κοινό θα αναγνωρίσει ότι το έργο είναι διασκευή από περισσότερα του ενός συγκεκριμένου κειμένου.

Μέρος και της ευχαρίστησης και της απογοήτευσης, όταν έρχεσαι σε επαφή με μια διασκευή είναι η οικειότητα που αναπτύσσεται μέσω της επανάληψης και της μνήμης. Ως μέλη του κοινού, χρειαζόμαστε μνήμη, έτσι ώστε να καταλάβουμε τη διαφορά όπως και την ομοιότητα.²⁵

²⁵ Hutcheon, 2006: 20-22

3. *Pygmalion*

Στο παρόν κεφάλαιο, θα ασχοληθούμε με το θεατρικό έργο *Pygmalion* του George Bernard Shaw. Πριν προχωρήσουμε στην παρουσίαση του ίδιου του έργου, κρίναμε σκόπιμο, να παραθέσουμε κάποια στοιχεία για τη ζωή και την προσωπικότητα του γνωστού θεατρικού συγγραφέα, που συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση του έργου, εντάσσοντάς το στα πολιτισμικά συμφραζόμενα της εποχής του.

3.1. George Bernard Shaw (1856-1950) – Γνωριμία με τον συγγραφέα.

Ο George Bernard Shaw, τρίτο παιδί και πρώτος γιος της Lucinda Elizabeth Gurly Shaw (Bessie) και του George Carr Shaw γεννήθηκε στο Δουβλίνο στις 26 Ιουλίου 1856. Η οικογένεια των Shaw ως μέλος της Protestant Ascendancy²⁶ διέθετε κάποιο κύρος. Η Bessie ορφανή από μητέρα, δυσaráεστησε τόσο τον γαιοκτήμονα πατέρα της όσο και την καθωσπρέπει θεία της όταν παντρεύτηκε τον “προικοθήρα” Shaw που είχε σχεδόν τα διπλά από αυτή χρόνια. Ο George Carr Shaw, δημόσιος υπάλληλος, που ασχολήθηκε στην συνέχεια χωρίς επιτυχία με το χονδρεμπόριο αραβοσίτου, καυχιόταν για τη συγγένειά του με έναν βαρονέτο. Ωστόσο, η οικογένεια αντιμετώπιζε οικονομικές δυσκολίες και ο αλκοολισμός του πατέρα, δημιουργούσε επιπλέον προβλήματα.²⁷ Η μητέρα του, ταλαντούχα mezzo-soprano (μεσόφωνος),²⁸ αψηφώντας το θρήσκευμα της οικογένειας Shaw τραγουδούσε σε ρωμαιοκαθολικές εκκλησίες και ψυχαγωγούσε καθολικούς μουσικούς στην οικία της· στο μεταξύ ο καθηγητής της στη φωνητική George J. Vandeleur Lee, μετακόμισε μαζί τους όταν ο Shaw ήταν δέκα ετών και σύντομα κανόνισε να μοιραστούν ένα εξοχικό σπίτι στο Dalkey, έξω από το Δουβλίνο· ο Lee θα ασκούσε βαθιά και μακράς διαρκείας επιρροή στον Shaw. Αν και ο George Carr Shaw έβρισκε πάντα χρήματα για ποτό, δεν διέθεσε χρήματα για να προσφέρει στον γιο του πανεπιστημιακή μόρφωση και τον έστειλε για δουλειά στην ηλικία των δεκαπέντε ετών,

²⁶ Μικρή Αγγλικανική άρχουσα τάξη, που είχε κυριαρχήσει από κοινωνικοπολιτικής και οικονομικής άποψης στην Ιρλανδία μεταξύ 17ου και των αρχών του 20ού αιώνα.

²⁷ Peters, 1998: 5-6

²⁸ Kent, 2021: xi

κάτι που ο Shaw δεν του συγχώρησε ποτέ. Η κακοπληρωμένη εργασία σε ένα κτηματομεσιτικό πρακτορείο ήταν από τις λίγες αποδεκτές μορφές απασχόλησης για τον γιο ενός ευγενούς· το επικερδές λιανικό εμπόριο απορριπτόταν περιφρονητικά.²⁹

Ο Shaw έφτασε στο Λονδίνο την 1η Απριλίου 1876.³⁰ Η Bessie είχε εγκαταλείψει τον σύζυγο και τον γιο της, τρία χρόνια πριν, για να ακολουθήσει τον Lee στο Λονδίνο· πήρε μαζί της τη μεγαλύτερη κόρη της, την Agnes και σύντομα τις ακολούθησε η μικρότερη κόρη, η Lucinda Frances (Lucy). Ο Shaw έφτασε λίγες ημέρες αφού η Agnes είχε πεθάνει από φυματίωση και έμεινε με τη μητέρα και την αδελφή του. Η Bessie δίδασκε τραγούδι, ενώ η Lucy προσπαθούσε να κάνει καριέρα τραγουδώντας σε οπέρα bouffe (είδος οπερέτας). Και οι δύο γυναίκες επαναστατούσαν ενάντια στους προκαθορισμένους από το φύλο τους ρόλους και συνέβαλαν στο να συµμερίζεται ο Shaw τη δύσκολη θέση της ανεξάρτητης γυναίκας. Η διεκδίκηση των δικαιωμάτων της γυναίκας από μέρους της μητέρας του και η περιφρόνησή της για τους ανατεθειμένους κοινωνικούς γυναικείους ρόλους που αφορούσαν τη σεξουαλικότητα, την ευποληψία, και την επαγγελματική ολοκλήρωση, επηρέασαν βαθύτατα τον Shaw· μάλιστα η Bessie πήρε τη “Μέθοδο” του Lee, τη σε στυλ γιόγκα προσέγγισή του στη διδασκαλία της φωνητικής και ξεκίνησε δική της επιχείρηση. Αυτή η κίνηση ήταν περισσότερο ριζοσπαστική από εκείνη της Eliza στο θεατρικό έργο *Pygmalion* (μια άλλη Elizabeth), η οποία απείλησε μόνο ότι θα οικειοποιούνταν τη μέθοδο φωνητικής άρθρωσης του Higgins. Στο συγκεκριμένο έργο, ο Shaw διερευνά τη διασταύρωση της ανδρικής καλλιτεχνικής δημιουργίας και της γυναικείας αυτο-δημιουργίας.³¹ Στο Λονδίνο ο Shaw υιοθέτησε μια πολύ αυστηρή ρουτίνα για την πνευματική του βελτίωση, περνώντας τις ημέρες του στο Αναγνωστήριο του Βρετανικού Μουσείου, στο οποίο μέσα σε πέντε χρόνια εμπνεύστηκε πέντε μυθιστορήματα τα οποία δημοσιεύτηκαν σε συνέχειες σε σοσιαλιστικά περιοδικά. Ο αυτοδίδακτος Shaw διάβαζε με ακόρεστη όρεξη, παρευρισκόταν σε δημόσιες συζητήσεις για θέματα κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά και πολιτισμικά και έγινε μέλος σε μεγάλο αριθμό λογοτεχνικών συλλόγων. Το 1884, έγινε μέλος της Φαβιανής Εταιρείας, μιας οργάνωσης που προωθούσε τα ιδεώδη του σοσιαλισμού και σύντομα έγινε ο πιο

²⁹ Peters, 1998: 5-6

³⁰ Kent, 2021: ix

³¹ Peters, 1998: 6-7

αναγνωρίσιμος θιασώτης της. Με το που έλαβε κάρτα αναγνώστη για το Βρετανικό Μουσείο, αμέσως συμβουλευτήκε βιβλία για την εθιμοτυπία συμπεριλαμβανομένου του *Manners and Tone of Good Society or Solecisms to be Avoided* (Τρόποι και Τόνοι της καλής κοινωνίας ή σολοικισμοί που πρέπει να αποφεύγονται), που γράφτηκε από ένα μέλος της αριστοκρατίας (1879). Παρ' όλα αυτά η άνοδός του ήταν αργή και ολοκλήρωσε το πρώτο του θεατρικό έργο *Widowers' Houses*, στην ηλικία των 36. Κατά την τελευταία δεκαετία του 19ου αιώνα, έγραψε άλλα εννιά έργα, τα οποία κατά το μεγαλύτερο μέρος τους δεν παραστάθηκαν, καθώς δεν εξασφάλισαν την εύνοια των εμπορικών θεάτρων και έτσι εξαρτιόταν από το εκκολαπτόμενο κίνημα του ανεξάρτητου θεάτρου για παραγωγές μικρότερης κλίμακας, με περιορισμένες παραστάσεις για περιορισμένο κοινό. Εκείνα τα πρώτα χρόνια κατάφερε να επιβιώσει χάρη στη μητέρα του που του παρείχε τροφή και στέγη. Παρ' όλα αυτά, έχοντας φίλους που μπορούσαν να εγγυηθούν για τις ικανότητές του, ο Shaw άρχισε να ασχολείται επαγγελματικά με τη δημοσιογραφία στη δεκαετία του 1880 και κατά καιρούς απασχολήθηκε ως κριτικός μουσικής και τέχνης, κριτικός βιβλίων και τελικά ως κριτικός θεάτρου. Μέσω της συμμετοχής του σε διάφορους πολιτιστικούς συνδέσμους σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1890, ιδιαίτερα στην Independent Theatre Society και στη διάδοχό της, την Stage Society, ο Shaw, μαζί με άλλους πρωτοπόρους, προσπάθησε να διαμορφώσει τη δραματουργία μιας νέας εποχής. Ένας από αυτούς, ο Harley Granville Barker, ήταν ίσως ο πιο ταλαντούχος ηθοποιός της γενιάς του, ο οποίος μαζί με τον θεατρικό παραγωγό J.E. Vedrenne, το 1904, έδωσε στο Νέο Δράμα την πρώτη του στέγη στην Αγγλία, όταν υπέγραψαν την εκμίσθωση του London's Court Theatre. Κατά την διάρκεια των επόμενων τριών χρόνων, ανέβασαν τα καλύτερα κλασικά και σύγχρονα ευρωπαϊκά θεατρικά έργα. Και στην καρδιά όλων αυτών ήταν ο Shaw: από τις 988 παραστάσεις που ανέβηκαν στο Court Theatre οι 701 – ένα καταπληκτικό 71% - ήταν έργα του Shaw, συμπεριλαμβανομένων κάποιων παγκόσμιων πρεμιερών. Πολιτικοί, μεταξύ των οποίων και ο πρωθυπουργός Arthur Balfour, αρκετά μέλη του υπουργικού συμβουλίου και ηγέτες της αντιπολίτευσης συνέρρεαν επανειλημμένως στο Court για να δουν πώς ο Shaw διαχειριζόταν τόσο πειστικά κοινωνικά θέματα όπως η φτώχεια και το Ιρλανδικό ζήτημα. Η δημοτικότητά του παγιώθηκε όταν ο βασιλιάς Edward VII, παρευρισκόμενος σε μια κατά παραγγελία παράσταση του έργου του *John Bull's Other Island*, γελούσε τόσο πολύ που έσπασε η καρέκλα του. Με τη βοήθεια της ταλαντούχας

ομάδας ηθοποιών του Court, ο Shaw έγινε ο πιο σημαντικός θεατρικός συγγραφέας της γενιάς του³². Το πολύ γνωστό επίθετο “Shavian” δηλώνει οτιδήποτε τον αντιπροσωπεύει. Καθώς η μητέρα του τον δίδαξε τραγούδι και ο ίδιος ο Shaw ήταν ταλαντούχος ερασιτέχνης πιανίστας, η μουσική είχε αναπόφευκτα σημαντική επίδραση στο πώς άκουγε την ομιλούμενη γλώσσα: συχνά αναφερόταν στο επιτελείο των ηθοποιών με μουσικούς όρους: αυτός ο ηθοποιός είναι μπάσο, εκείνος τενόρος, αυτός σοπράνο και εκείνος άλτο. Το 1942, ο ποιητής W.H. Auden αναφερόμενος στον Shaw, ως τον καλύτερο ίσως μουσικό κριτικό που έζησε ποτέ, παρατήρησε ότι το γράψιμό του έχει μια επίδραση πλησιέστερη σε εκείνη της μουσικής από το έργο οποιουδήποτε από τους ονομαζόμενους “αυθεντικούς” (pure) συγγραφείς.³³ Το ύφος του ήταν τόσο αναγνωρίσιμο, που όταν ανώνυμα υπέβαλε το θεατρικό έργο *Pygmalion* στον Βρετανό λογοκριτή θεατρικών έργων, ο αναγνώστης αμέσως αναγνώρισε την ταυτότητα του συγγραφέα. Άλλοι σχολιαστές έχουν καταλήξει ότι τα έργα του έχουν ένα κυρίαρχο χαρακτηριστικό: είναι αναμφίβολα μη δραματικά.³⁴

Ως θεατρικός κριτικός για την εφημερίδα *Saturday Review*³⁵ από το 1895 έως το 1898, ασκούσε αρνητική κριτική στα θεατρικά έργα που ήταν της μόδας, επισημαίνοντας την τυποποιημένη δομή τους, την έλλειψη ευφυΐας και την υποστήριξη συντηρητικών αξιών. Θεωρούσε ότι το δράμα γεννιόταν από τη σύγκρουση των ιδεών και από τις εσωτερικές συγκρούσεις των ατόμων. Για την άποψή του αυτή, βρήκε επιχειρήματα στα έργα του Henrik Ibsen, ο οποίος για τον Shaw ήταν ένας καινοτόμος συγγραφέας, επειδή πρότεινε μια νέα δραματική δομή. Σύμφωνα με τον Shaw, μετά τον Ibsen, ο τεχνικός παράγοντας στην τέχνη της κατασκευής δημοφιλών θεατρικών έργων κάθε αξιοσημείωτου θεατρικού συγγραφέα είναι ο διάλογος. Προηγουμένως, σε αυτό που αποκαλούνταν “καλοφτιαγμένο” θεατρικό έργο υπήρχε η έκθεση στην πρώτη πράξη, μια κατάσταση στη δεύτερη και η λύση στην τρίτη. Τώρα υπάρχει η έκθεση, η κατάσταση και ο διάλογος και ο διάλογος είναι η δοκιμασία για τον θεατρικό συγγραφέα. Πολύ συχνά οι κριτικοί συγχέουν τον δημόσιο άντρα με τον καλλιτέχνη και συσχετίζουν τα έργα του με τα πολλά

³² Kent, 2021: ix-xi

³³ Kent, 2021: xi

³⁴ Kent, 2021: xii

³⁵ Η *Saturday Review of Politics, Literature, Science and Art* ήταν εβδομαδιαία εφημερίδα του Λονδίνου.

κοινωνικά και πολιτικά θέματα, με τα οποία ασχολήθηκε στη δημοσιογραφία και στα φυλλάδια της Φαβιανής Εταιρείας· το αποτέλεσμα είναι ότι βλέπουν τον διάλογο των θεατρικών του έργων ως απλή προέκταση της πολεμικής του και οι χαρακτήρες του, παρά την τεράστια διαφορά των απόψεών τους, δυσφημούνται ως μαριονέττες που απλά απαγγέλλουν τις απόψεις του. Αντί γι' αυτό, ο Shaw επεξεργάζεται τα θέματα εξετάζοντάς τα μέσω χαρακτήρων, οι οποίοι έχουν διαφορετικές απόψεις, αλλάζουν όμως σε ορισμένες περιπτώσεις τον τρόπο που βλέπουν τα πράγματα· και προσκαλεί το κοινό και τους αναγνώστες του να κάνουν το ίδιο. Αυτός είναι και ο λόγος που τα έργα του έχουν ασαφές τέλος, ανατρέποντας ή υπονομεύοντας τις προσδοκίες: η δυσαρέσκεια του κοινού με την έλλειψη λύσης προκαλεί στοχασμό και περαιτέρω συζήτηση.

Σε σχέση με τους χαρακτήρες του, ο Shaw, σχολίαζε ότι καθένας από αυτούς έχει δίκιο, καθώς αντιλαμβάνεται τα πράγματα μέσα από τη δική του οπτική και ότι οι απόψεις τους κατά τη συγκεκριμένη δραματική στιγμή, είναι και δικές του· γνώριζε βέβαια ότι αυτό μπορεί να προκαλεί σύγχυση στους ανθρώπους που πιστεύουν ότι υπάρχει μόνο μία απόλυτα σωστή άποψη, συνήθως η δική τους.

Σε ένα θεατρικό έργο του Shaw υπάρχουν γενικά τρεις χαρακτήρες - ωστόσο κατά περίπτωση μπορεί να υπάρχουν και περισσότεροι – οι οποίοι αντιπροσωπεύουν διαφορετικές οπτικές. Με την έννοια της διαλεκτικής, αυτοί αντιπροσωπεύουν τη θέση, την αντίθεση και τη σύνθεση, με τον τρίτο χαρακτήρα να υφίσταται μια αλλαγή. Σε αυτές τις περιπτώσεις το δραματικό στοιχείο βασίζεται στην εσωτερική πάλη που προκαλείται και που εκδηλώνεται με την εξωτερική σύγκρουση των ιδεών.³⁶

Ο Shaw ασχολήθηκε με είδη που είχαν μακρά παράδοση στο θέατρο, συμπεριλαμβανομένης της ρομαντικής κωμωδίας, του ιστορικού θεατρικού έργου, της φάρσας και του μελοδράματος· ωστόσο πάντα αμφισβητούσε τις αρχές τους. Η ρομαντική κωμωδία του Shaw, για παράδειγμα, δεν είναι εξαιρετικά ρομαντική και στα θεατρικά του έργα είναι συχνά η γυναίκα που κυνηγάει τον άνδρα αντί να συμβαίνει το αντίθετο. Ομοίως, στο μελόδραμα του Shaw, ο αστυνόμος ή ο πάστορας είναι διχασμένοι ενώ ο υποτίθεται καταραμένος και ανήθικος απατεώνας κάνει καλό στο τέλος – αλλά όχι για κάποιον εμφανή ανιδιοτελή ή ηθικό λόγο. Ενσαρκώνοντας τέτοιες εσωτερικές

³⁶ Kent, 2021: xii-xv

συγκρούσεις στη σκηνή, ο Shaw επιτρέπει στο κοινό να αντιληφθεί τις δικές του αντιφάσεις και αβεβαιότητες ως βάσιμες και όχι ως ενδείξεις αδυναμίας και αποτυχίας να εφαρμόσει αυστηρούς ηθικούς κώδικες. Με αυτόν τον τρόπο, οι άνθρωποι που έρχονται σε επαφή με νέες εμπειρίες και απόψεις, γίνονται δεκτικοί στην αλλαγή και την ανάπτυξη με τρόπο παρόμοιο με αυτόν των χαρακτήρων του Shaw.³⁷

3.2 Pygmalion – Ο διάλογος με άλλα έργα

Ο Shaw έγραφε θεατρικά έργα με εξαιρετικά γρήγορους ρυθμούς · άρχισε να γράφει το θεατρικό έργο *Pygmalion* στις 7 Μαρτίου 1912 και το τελείωσε τον Ιούνιο. Ωστόσο, η σύντομη περίοδος της δημιουργίας, ίσως να καλύπτει το γεγονός ότι συχνά επέτρεπε στις ιδέες του να εκκολαφθούν για κάποιο χρονικό διάστημα, πριν τελικά αρχίσει να γράφει. Σε ένα γράμμα που είχε γράψει δεκαπέντε χρόνια νωρίτερα, ο Shaw ανέφερε ότι θα του άρεσε να γράψει ένα θεατρικό έργο για «έναν κύριο από το West End» και «μια αλήτισσα λουλουδού», «μια κυρία του East End», η οποία θα φορούσε «μια ποδιά και τρία πορτοκαλιά και κόκκινα φτερά στρουθοκαμήλου». Όπως φανερώνει και ο τίτλος του έργου του, ο Shaw εμπνεύστηκε εν μέρει την ιστορία του από τον μύθο του Πυγμαλίωνα, που συμπεριέλαβε ο Οβίδιος στις *Μεταμορφώσεις* του. Οι κριτικοί αναγνώρισαν και άλλους φιλολογικούς προγόνους. Οι πολλές αναφορές που γίνονται στον Milton, σε συνδυασμό με τη δεδομένη επίδραση που το έργο του Milton άσκησε στη Mary Shelley, οδήγησαν στην επισήμανση ομοιοτήτων με τον Victor Frankenstein και το τέρας του. Υπάρχουν επίσης απηχήσεις της Σταχτοπούτας και της αλλαγής στην εμφάνισή της, που οδηγεί στην κορύφωση μιας μεγαλειώδους σκηνής χορού. Αρκετοί επισήμαναν στον Shaw ότι η ιστορία του μοιάζει με το κεφάλαιο 87 από το βιβλίο του Tobias Smollett *The Adventures of Peregrine Pickle* (1751) [*Οι περιπέτειες του Peregrine Pickle*], που έχει τον τίτλο “Peregrine sets out for the Garrison, and meets with a Nymph of the Road, whom he takes into keeping and metamorphoses into a fine Lady” (“Ο Peregrine ξεκινάει για το φρούριο και συναντιέται με μια νύμφη του δρόμου, την οποία παίρνει υπό τη φροντίδα του και τη μεταμορφώνει σε ωραία κυρία”), αλλά ο Shaw, μην έχοντας διαβάσει ποτέ το

³⁷ Kent, 2021: xvi

μυθιστόρημα και επομένως μην γνωρίζοντας το επεισόδιο, διαμαρτυρήθηκε, σχολιάζοντας ότι το πείραμα δύο συγγραφέων μυθοπλασίας, που χειρίζονται το ίδιο θέμα και παράγουν την ίδια σειρά συμβάντων – ουσιαστικά το ίδιο αποτέλεσμα – δείχνει ότι η ανθρώπινη φαντασία ακολουθεί τις ίδιες διαδρομές και αυτή είναι η εξήγηση για σχεδόν όλες τις υποτιθέμενες λογοκλοπές.³⁸

3.3 Προβληματική του έργου

Διαβλέποντας τις δυνατότητες του έργου *Pygmalion* για τεράστια επιτυχία, ο Shaw το πρόσεξε ιδιαίτερα.³⁹ Χρησιμοποιώντας ως αφετηρία της σύγκρουσής του ένα κοινωνικό ζήτημα, βρίσκει την ευκαιρία να στηλιτεύσει το ταξικό ζήτημα της ομιλίας, που εμποδίζει τους ανθρώπους να προχωρήσουν στη ζωή τους. Για τον Shaw, όπως και για τον Higgins, τον πρωταγωνιστή του έργου, η Φωνολογία μπορούσε να προσφέρει στους ανθρώπους έναν τρόπο να διασχίσουν τα διαφορετικά, αυστηρά ταξικά όρια. Σε μια ομιλία που έδωσε στη Διαδήλωση του πολέμου κατά της φτώχειας, που οργανώθηκε από το Ανεξάρτητο Εργατικό κόμμα στο Royal Albert Hall του Λονδίνου, τον Οκτώβριο του 1912, ο Shaw είπε ότι “δεν υπάρχει τίποτα στον κόσμο που να μισώ περισσότερο απ’ ότι έναν φτωχό άνθρωπο...Θέλω να θεραπεύσω τη φτώχεια ως μια απαίσια αρρώστια και ως ένα τρομερό έγκλημα.” Δεν θεωρούσε φυσικά τους φτωχούς υπεύθυνους για την κατάστασή τους· βλέπουμε ότι η Eliza, για παράδειγμα, είναι σκληρά εργαζόμενη και ονειρεύεται κάποια μέρα να είναι η ιδιοκτήτρια ενός δικού της καταστήματος. Ο Shaw θεωρούσε μάλλον ότι ολόκληρη η κοινωνία είχε μερίδιο ευθύνης για τη διάπραξη του εγκλήματος της φτώχειας με τη δημιουργία άδικων συνθηκών. Αυτός ήταν ένας από τους λόγους, που βοήθησε τόσο μεγάλο αριθμό φίλων του χρηματοδοτώντας τις σπουδές των παιδιών τους, αναφερόμενος σε αυτή τη βοήθεια ως τα δικά του «πειράματα του Πυγμαλίωνα».⁴⁰

³⁸ Kent, 2021: xvi-xvii

³⁹ Kent, 2021: xvii

⁴⁰ Kent, 2021: xxv-xxvi

3.4 Pygmalion – Υπόθεση του έργου

Πρόκειται για ένα έργο στο οποίο θίγονται θέματα όπως αυτό των κοινωνικών τάξεων, της εξάρτησης και της ανεξαρτησίας, της Φωνολογίας και της ταυτότητας. Στην Α΄ Πράξη παρουσιάζονται όλοι οι σημαντικοί χαρακτήρες, εκτός από την κυρία Higgins και τον Doolittle. Με το ξέσπασμα μιας δυνατής καλοκαιρινής βροχής, οι πεζοί αναγκάζονται να βρουν καταφύγιο κάτω από το περιστύλιο του Αγίου Παύλου, στο Covent Garden. Είναι όμως η ώρα που τελειώνουν οι παραστάσεις στα θέατρα, με αποτέλεσμα να είναι δύσκολο να βρει κανείς ταξί. Έτσι παρατείνεται η παραμονή τους εκεί και μας δίνεται η ευκαιρία να δούμε ένα πανόραμα των κοινωνικών τάξεων του Λονδίνου και μέσα από τις συζητήσεις τους, να αντιληφθούμε τις κοινωνικές διαφορές τους. Η έκθεση είναι δυναμική: ένας άνδρας, ο Henry Higgins, που κρατάει σημειώσεις από όσα λένε οι παριστάμενοι, προκαλώντας τους αναστάτωση, καθώς νομίζουν ότι είναι πληροφοριοδότης της αστυνομίας, αποδεικνύεται ότι είναι καθηγητής Φωνολογίας με εντυπωσιακές ικανότητες, καθώς μπορεί από τη χροιά της φωνής και τον τρόπο εκφοράς του λόγου κάποιου, να καταλάβει από πού είναι. Μεταξύ των παρισταμένων, βρίσκεται η Eliza, λουλουδού από το ανατολικό Λονδίνο που μιλάει τη χαρακτηριστική διάλεκτο της περιοχής (cockney), η οικογένεια Hill - η κυρία Eynsford Hill με τα παιδιά της Clara και Freddy, ξεπεσμένοι ευγενείς - και ο συνταγματάρχης Pickering, μελετητής ινδικών διαλέκτων, άρτι αφιχθείς από τις Ινδίες για να γνωρίσει τον Higgins. Στη σκηνή αυτή δίνονται για πρώτη φορά στοιχεία που θα τα δούμε και στη συνέχεια, όπως η σχέση των πρωταγωνιστών με τα χρήματα: γίνεται φανερό η ανησυχία της Eliza και της Clara για αυτά, η αδιαφορία του Higgins και του Pickering, και η προσπάθεια της κυρίας Eynsford Hill να μη δείχνει την ανησυχία της. Καίριο ρόλο για την εξέλιξη της ιστορίας, θα διαδραματίσει η αποδοχή από μέρος του Higgins, του στοιχήματος που του προτείνει ο Pickering στη Β΄ Πράξη: να εκπαιδεύσει την Eliza, έτσι ώστε να την παρουσιάσουν ως δούκισσα, στη δεξίωση που θα γίνει στον κήπο του πρέσβη: ο τελευταίος είναι πρόθυμος να αναλάβει τα έξοδα του πειράματος. Η πρόταση αυτή εκ μέρους του Pickering, έρχεται σε συνέχεια του κομψισμού του Higgins, στην Α΄ πράξη:⁴¹ «Βλέπετε αυτό το πλάσμα με τα αγγλικά του πεζοδρομίου, τα αγγλικά που θα την κρατήσουν στον βούρκο μέχρι το

⁴¹ Dukore, 1973: 61

τέλος της ζωής της; Λοιπόν, κύριε, μέσα σε τρεις μήνες θα μπορούσα να παρουσιάσω αυτό το κορίτσι ως δούκισσα, σε δεξίωση στον κήπο κάποιου πρέσβη. Θα μπορούσα ακόμη και να της βρω θέση προσωπικής βοηθού στην υπηρεσία κάποιας κυρίας ή υπαλλήλου σε κατάστημα, το οποίο απαιτεί καλύτερα αγγλικά...».⁴² Η Eliza εντυπωσιασμένη από την τελευταία φράση, καθώς επιθυμία της είναι να δουλέψει ως πωλήτρια σε ανθοπωλείο, αντί να πουλάει λουλούδια στη γωνία του δρόμου της Tottenham Court, έρχεται στον Higgins και του ζητάει να της μάθει να μιλάει πιο εκλεπτυσμένα. Ο Pickering προκαλεί τον Higgins με αποτέλεσμα η Eliza να μετατραπεί σε αντικείμενο ενός φωνολογικού και κοινωνικού πειράματος. Το πρώτο πράγμα που μαθαίνει η Eliza είναι όχι η ομιλία αλλά η κοινωνική συμπεριφορά και αυτό προσπαθεί να της διδάξει πρώτα ο Higgins. Όταν της ζητάει αυταρχικά να καθίσει, εκείνη διαμαρτύρεται για τον τρόπο που της μιλάει αλλά και όταν η κυρία Pearce (οικονόμος του Higgins) της το ζητάει με αυστηρό τρόπο, δεν συμμορφώνεται· κάθεται μόνο, αφού ο Pickering της το ζητάει πολύ ευγενικά και τοποθετεί μια καρέκλα σε βολικό για αυτή σημείο. Λίγο αργότερα, ο Higgins της δίνει το μεταξωτό μαντήλι του, για να σκουπίσει τα μάτια της και το πρόσωπό της, επισημαίνοντάς της με άκομπο τρόπο ότι δεν θα πρέπει να το μπερδεύει με το μανίκι της, εάν θέλει να δουλέψει σε κατάστημα. Στο μεταξύ κάνει την εμφάνισή του και ο κύριος Doolittle, πατέρας της Eliza, οδοκαθαριστής στο επάγγελμα, με πρόθεση να εκμεταλλευτεί την κατάσταση και να αποσπάσει χρήματα, ο Higgins όμως τον χειρίζεται κατάλληλα και σύντομα ο Doolittle αποχωρεί, αφού ο Higgins του δίνει πέντε λίρες. Τα μαθήματα ξεκινούν. Στην Γ΄ Πράξη η κατάσταση εντείνεται, καθώς η Eliza περνάει την πρώτη της δοκιμασία στο σπίτι της μητέρας του Higgins, με μερική μόνο επιτυχία. Ενώ, ως πωλήτρια λουλουδιών, είχε ξανασυναντηθεί με τα τρία μέλη της οικογένειας Eynsford Hill στο περιστύλιο του Αγίου Παύλου, τίποτα στην τωρινή της άρθρωση και διαγωγή δεν τους το θυμίζει. Αν και αυτοί εντυπωσιάζονται από την παρουσία της, δεν καταφέρνει να πείσει την περισσότερη οξυδερκή κυρία Higgins, η οποία σχολιάζει ότι η τωρινή της εικόνα είναι θρίαμβος της τέχνης του γιου της και της μοδίστρας της, κατά τα άλλα, όμως, προδίδεται από κάθε πρόταση που αρθρώνει. Στην Δ΄ Πράξη έχουμε επίλυση της κατάστασης: Ο Higgins κερδίζει το στοίχημα, αφού η Eliza παρευρίσκεται μαζί με αυτόν και τον Pickering σε δεξίωση του πρέσβη, καταφέροντας

⁴² Λάζου-Πορτολομαίου, 2017: 48-49

να πείσει ως νέα ευγενικής καταγωγής. Με την απάντηση στο δραματικό ερώτημα “Θα κερδίσει ο Higgins το στοίχημα;” δίνεται λύση στην πλοκή, παραμένουν όμως άλυτα τα ανθρώπινα προβλήματα του χαρακτήρα και της διαγωγής. Επιπλέον, η επίλυση της κατάστασης κάνει τόσο έντονα τα προβλήματα, που ο Higgins δεν μπορεί πλέον να τα αγνοήσει, όπως έκανε όταν του τα ανέφεραν η κυρία Pearce και η μητέρα του. Η Eliza τον αντιμετωπίζει με τις ίδιες ερωτήσεις:⁴³ «Για ποιο πράγμα είμαι ικανή; Για ποιο πράγμα με άφησες ικανή; Πού θα πάω; Τι θα κάνω; Τι θα απογίνω;»⁴⁴ Τώρα που η κοινωνική αποξένωση της Eliza είναι αποφασιστικής σημασίας, οι βασικοί χαρακτήρες πρέπει να συζητήσουν τι έγινε και να αποφασίσουν τι πρέπει να γίνει. Στις Πράξεις Δ΄ και Ε΄ συζητιέται το δίλημμα. Η Ε΄ Πράξη, που περιέχει το μεγαλύτερο μέρος της συζήτησης και την καρδιά του προβλήματος, επιστρέφει στα θέματα της έκθεσης: κοινωνική τάξη, εξάρτηση και ανεξαρτησία, Φωνολογία και ταυτότητα. Στο *Pygmalion*, η θέση του Higgins είναι ξεκάθαρη από την αρχή· η Eliza, παρ’ όλα αυτά, αντιλαμβάνεται τη θέση της και αποφασίζει για μια πορεία δράσης, κατά τη διάρκεια της συζήτησης, σε μια προσπάθεια να δώσει λύση στο πρόβλημα του τι θα απογίνει. Φθάνει στην απόφασή της να αφήσει τον Higgins, να παντρευτεί τον Freddy και να τον υποστηρίξει διδάσκοντας Φωνολογία, κατά τη διάρκεια μιας λογομαχίας, που είναι ουσιαστικά μια μάχη. Οι προσπάθειες της Eliza να καταλάβει τον εαυτό της και τη νέα σχέση της με την κοινωνία, και η απόφασή της, που βασίζεται σε αυτή την κατανόηση, είναι επιτεύγματα που κατορθώνονται μπροστά στα μάτια μας. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης, η Eliza γίνεται μια ανεξάρτητη γυναίκα, ικανή να λειτουργήσει στη νέα τάξη, στην οποία ωθήθηκε, σίγουρη για τη νέα της ταυτότητα.⁴⁵

3.5 Ομοιότητες - Διαφορές του Πυγμαλίωνα–Higgins με τον Πυγμαλίωνα του αρχαίου μύθου.

Επιλέγοντας για το θεατρικό του έργο τον τίτλο *Pygmalion*, ο Shaw δηλώνει ευθέως ως πηγή του τον αρχαίο μύθο· χωρίς τον συγκεκριμένο τίτλο, το έργο θα μπορούσε να

⁴³ Dukore, 1973: 61-62

⁴⁴ Λάζου-Πορτολομαίου, 2017: 134

⁴⁵ Dukore, 1973: 62-64

διαβαστεί ως η παράξενη συνάντηση μιας λουλουδούς και ενός καθηγητή Φωνολογίας.⁴⁶ Λόγω όμως της αναφοράς στον πρωταγωνιστή του μύθου, οδηγούμαστε αναπόφευκτα σε κάποιες συγκρίσεις: στην εκδοχή του μύθου που μας μεταφέρει ο Οβίδιος, ο γλύπτης Πυγμαλίων, όπως ήδη αναφέρθηκε, απογοητευμένος από την απουσία ηθικής στις γυναίκες του περιβάλλοντός του, ζει μόνος, αφοσιωμένος στην τέχνη του, τη γλυπτική· ομοίως, ο Higgins αν και ηλικιακά είναι κοντά στα 40, παραμένει εργένης· δεν φαίνεται να ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τις γυναίκες του περιβάλλοντός του, επιδεικνύει μια σχεδόν παιδιάστικη προσκόλληση στη μητέρα του και είναι παθιασμένος με την επιστήμη του, τη Φωνολογία. Ο Πυγμαλίων, όπως μαθαίνουμε από άλλες εκδοχές του μύθου, ήταν ένας βασιλιάς, κατείχε επομένως το ανώτατο αξίωμα, που του εξασφάλιζε πλούτο και δύναμη. Αντίστοιχα, ο Higgins είναι μέλος της ανώτερης κοινωνικής τάξης της εποχής του, με μεγάλη οικονομική επιφάνεια. Ο Πυγμαλίων, χρησιμοποιώντας τη σμίλη του, μέσα από ένα ακατέργαστο υλικό (ελεφαντόδοντο) δίνει μορφή σε μια κόρη, η οποία αγγίζει την τελειότητα. Ο Higgins αναλαμβάνοντας να εκπαιδεύσει την Eliza, δημιουργεί μια νέα, εξαιρετικά βελτιωμένη εκδοχή του εαυτού της, τόσο από εμφανισιακής όσο και από πνευματικής πλευράς. Από αυτή την άποψη, τόσο ο Πυγμαλίων όσο και ο Higgins είναι δημιουργοί· ωστόσο, ο Πυγμαλίων ερωτεύεται το δημιούργημά του· εκδηλώνει με κάθε τρόπο τον έρωτά του για τη Γαλάτεια, της χαρίζει δώρα και μέσω της προσευχής του στην Αφροδίτη επιτυγχάνει να της δοθεί ζωή, έτσι ώστε να τη νυμφευτεί. Ο Higgins προσπαθεί να δελεάσει την Eliza με σοκολάτες, χρυσάφια και διαμάντια όταν αποφασίζει ότι θέλει να την αναλάβει⁴⁷ και στο τέλος φθάνει απλά στο σημείο να παραδεχτεί, ότι έχει συνηθίσει το πρόσωπό της και την παρουσία της και θα του λείψει· του είναι χρήσιμη, επειδή γνωρίζει πού είναι τα πράγματά του και θυμάται τα ραντεβού του. Είναι, βέβαια, ενθουσιασμένος με τη μεταμόρφωσή της· αφιέρωσε χρόνο και κόπο για αυτήν και το αποτέλεσμα τον δικαιώνει, καθώς επιβεβαιώνονται οι θεωρίες του για τη σημασία της Φωνολογίας. Τον Higgins στην ουσία αυτό που τον γοητεύει είναι η ίδια η πράξη της δημιουργίας. Το πρότυπό του για τις γυναίκες είναι τόσο υψηλό, που μέσα του ίσως αμφιβάλλει ακόμη, αν η Eliza κατόρθωσε να το πλησιάσει.⁴⁸ Στην αναθεωρημένη εκδοχή του μύθου, το δημιούργημα, η Eliza, δεν αποδέχεται σιωπηλά τη μοίρα της, όπως η

⁴⁶ Grene, 2000: xv⁴⁷ Λάζου-Πορτολομαίου, 2017: 69-70⁴⁸ Λαζαράτος, 2017: 21

Γαλάτεια που νυμφεύτηκε τον δημιουργό της. Από την αρχή διαφαίνεται η δύναμή της και η ικανότητά της να αντιστέκεται στον Higgins. Η φράση «Είμαι καλό κορίτσι, είμαι» που χρησιμοποιεί για να μην υπάρξει κάποια παρανόηση σε σχέση με την ηθική της, είναι παράλληλα δήλωση ανθρώπινης ανεξαρτησίας. Αυτό με το οποίο την προικίζει ο Higgins είναι η ικανότητα του να εκφράζεται σωστά, κάτι το οποίο της χαρίζει αυτοπεποίθηση και της επιτρέπει να μπορεί να τον αντικρούσει· η Eliza μαθαίνει πώς να απαντά, ενώ νιώθοντας ότι ο Higgins δεν μπορεί να είναι ο κατάλληλος για αυτή σύζυγος επιλέγει ως σύζυγό της τον Freddy. Ο Shaw αναπλάθει τον μύθο του Πυγμαλίωνα. δίνοντάς του φεμινιστική χροιά.⁴⁹

3.6 Πρόσωπα που ενέπνευσαν στον Shaw τον χαρακτήρα του Higgins

Στην Εισαγωγή του έργου του, ο Shaw εκφράζει την απογοήτευσή του για την έλλειψη σεβασμού των Άγγλων προς τη γλώσσα τους, αναγνωρίζοντας όμως τις δυσκολίες που παρουσιάζει η ορθή εκφορά του λόγου στην αγγλική γλώσσα, δεδομένης της απόκλισης που υπάρχει μεταξύ του τρόπου που γράφεται και του τρόπου που προφέρεται. Θεωρώντας, ότι αυτός που θα μπορούσε να παίξει τον ρόλο του αναμορφωτή της, θα ήταν ένας ενεργητικός λάτρης της Φωνολογίας, αποφάσισε να δώσει σε έναν τέτοιο χαρακτήρα τον πρωταγωνιστικό ρόλο σε ένα δημοφιλές θεατρικό έργο. Στα τέλη της δεκαετίας του 1870 που τον απασχόλησε το συγκεκριμένο θέμα, ο Alexander Melville Bell (1819-1905), εφευρέτης του Ορατού λόγου (Visible Speech) και πατέρας του εφευρέτη του τηλεφώνου, είχε μεταναστεύσει στον Καναδά. Ο Shaw έτρεφε εκτίμηση για φωνολόγους όπως ο Alexander J. Ellis (1814-1890) και ο Tito Pagliardini αλλά θεωρούσε ικανότερο όλων αυτών τον Henry Sweet (1845-1912), νεαρό τότε φωνολόγο, ο οποίος θα μπορούσε να έχει κερδίσει επίσημη αναγνώριση, κάνοντας έτσι δημοφιλές το αντικείμενό του, αν δεν εξέφραζε ανοιχτά την περιφρόνησή του για όλους τους ακαδημαϊκούς αξιωματούχους και γενικότερα για τα άτομα που εκτιμούσαν περισσότερο τα Ελληνικά από τη Φωνολογία. Το οξύμωρο βέβαια ήταν ότι, ενώ παρουσιαζόταν ως αρνητής της Οξφόρδης και των παραδόσεών της, προσκολλήθηκε στη θέση υφηγητή της Φωνολογίας που κατείχε εκεί·

⁴⁹ Grene, 2000: xv-xvi

σύμφωνα με τον Shaw δεν ήταν κακότροπος αλλά του ήταν δύσκολο να ανέχεται τους ανόητους και για εκείνον, όσοι δεν ήταν φανατικοί με τη Φωνολογία, ήταν ανόητοι. Η αναφορά της κυρίας Higgins στην Γ' Πράξη στη στενογραφία που χρησιμοποιούσε ο γιος της στις κάρτες που της έστελνε, αποτελεί έμμεση αναφορά στην Τρέχουσα Στενογραφία (Current Shorthand), σύστημα, το οποίο επινόησε ο Sweet και στο οποίο συνήθιζε να γράφει τα δελτάριά του, περιφρονώντας το δημοφιλές εκείνη την εποχή σύστημα στενογραφίας του Pitman. Ο Shaw διευκρινίζει ότι ο Πυγμαλίων – Higgins δεν αποτελεί πορτρέτο του Sweet, υπάρχουν όμως πινελιές από αυτόν στο έργο, αν και η ιστορία με την Eliza θα του ήταν ανυπόφορη. Η συμπάθεια του Higgins για τον Milton ίσως να οφείλεται στον Robert Bridges (1844-1930), ποιητή που συγκαταλέγεται στη νεότερη γενιά φωνολόγων αλλά και πάλι ο πρωταγωνιστής μας δεν αποτελεί απεικόνιση αυτού. Ο Shaw θεωρούσε ότι το έργο του θα είχε επιτελέσει τον σκοπό του, εάν το κοινό ενημερωνόταν ότι υπήρχαν τέτοιοι άνθρωποι, όπως οι φωνολόγοι, και ότι θεωρούνταν μεταξύ των πιο σημαντικών ανθρώπων στην Αγγλία εκείνη την εποχή.⁵⁰

3.7 Παρουσίαση του χαρακτήρα του Higgins

Ας εστιάσουμε, όμως, λίγο περισσότερο στον χαρακτήρα του Higgins. Όπως ήδη αναφέραμε, ένα από τα βασικά του γνωρίσματα είναι ότι είναι παθιασμένος με τη δουλειά του, η οποία είναι συγχρόνως το χόμπι του, όπως ενημερώνει τον Pickering πριν ακόμη συστηθούν στο περιστύλιο του Αγίου Παύλου, στην Πρώτη Πράξη, όταν εκείνος τον ρωτάει πώς καταφέρνει να μαντεύει την καταγωγή αυτών με τους οποίους συνομιλεί. Δηλώνει ευτυχισμένος που μπορεί να βγάξει τα προς το ζην από το χόμπι του και δεν κρύβει ότι βγάξει αρκετά⁵¹, ενώ νιώθοντας κάποιες ενοχές για την εμφανώς πλεονεκτικότερη οικονομική του κατάσταση σε σχέση με αυτή της Eliza, λίγο πριν αναχωρήσει συνοδευόμενος από τον Pickering, πετάει στο καλάθι της μια χούφτα χρήματα.⁵² Η καλή οικονομική του κατάσταση επιβεβαιώνεται και από την περιγραφή του

⁵⁰ Λάζου-Πορτολομαίου, 2017: 29-30 / Grene, 2000: 3-7

⁵¹ Λάζου-Πορτολομαίου, 2017: 47

⁵² Λάζου-Πορτολομαίου, 2017: 50

εργαστηρίου του· γίνεται σαφές ότι διαθέτει ακριβό εξοπλισμό, ενώ η ύπαρξη τζακιού και πιάνου πάνω στο οποίο είναι τοποθετημένη πιατέλα με επιδόρπια προσδίδουν μια αίσθηση πολυτέλειας.⁵³ Επιπλέον, σε περισσότερες από μία περιπτώσεις, παρουσιάζεται να κουδουνίζει θορυβωδώς κέρματα στην τσέπη του⁵⁴ ενώ φαίνεται ότι προσέχει το ντύσιμό του (στη σκηνή που είναι στο εργαστήριό του μαζί με τον Pickering, φοράει επαγγελματικού στυλ φράκο με λευκό κολάρο και μαύρη μεταξωτή γραβάτα).⁵⁵ Η οικονομική του άνεση σε συνδυασμό με τις εξειδικευμένες γνώσεις του, του δίνουν έναν αέρα υπεροχής και υπέρμετρης αυτοπεποίθησης, που συχνά αγγίζει τα όρια της αλαζονείας. Στη σκηνή της έναρξης, είναι οι φτωχότεροι άνθρωποι που φοβούνται και είναι καχύποπτοι, όταν ανακαλύπτουν ότι κρατάει σημειώσεις και στη συνέχεια όταν βλέπουν ότι έχει την ικανότητα με το που αρθρώνουν κάποιες λέξεις να καταλαβαίνει τον τόπο καταγωγής τους. Όταν συναντά για πρώτη φορά την Eliza, είναι υπεροπτικός και περιφρονητικός απέναντί της όχι εξαιτίας της καταγωγής της αλλά εξαιτίας του τρόπου ομιλίας της,⁵⁶ ο οποίος δεν θυμίζει σε τίποτα τη μητρική της γλώσσα που σύμφωνα με τον Higgins είναι αυτή του Shakespeare, του Milton και της Βίβλου. Έχοντας απόλυτη εμπιστοσύνη στις ικανότητές του και στη μεταδοτικότητά του, καυχιέται ότι μέσα σε τρεις μήνες θα μπορούσε να την παρουσιάσει ως δούκισσα, στη δεξίωση του πρέσβη ή να την μετατρέψει σε βασίλισσα του Σαββά. Είναι ευρηματικός ακόμη και στις βρισιές του· αποκαλεί την Eliza στριμμένη περιστέρα (bilious pigeon) και χαλασμένη λαχανίδα [squashed cabbage leaf], ίσως συνειρμικά καθώς βρίσκονται κοντά στη σκεπαστή αγορά του Covent Garden, όπου υπήρχαν και οπωροπωλεία.⁵⁷ Όταν συστήνεται στον Pickering αναφέρει ότι είναι ο συγγραφέας του Παγκόσμιου Αλφάβητου του Higgins, γεγονός που δείχνει ότι είναι υπερήφανος για το έργο του ενώ παράλληλα - αν και δεν είναι αυτή η πρόθεσή του - όπως αποδεικνύεται από την εξέλιξη της υπόθεσης εντυπωσιάζει την Eliza.⁵⁸ Όταν το επόμενο πρωινό, η κυρία Pearce, η οικονόμος του, τον ενημερώνει ότι τον ζητάει μία κοπέλα και στη συνέχεια του παρουσιάζει την Eliza, εκείνος είναι αγενής και απότομος μαζί της και δεν κρύβει την απογοήτευσή του που είναι εκείνη και όχι

⁵³ Λάζου-Πορτολομαίου, 2017: 54-55

⁵⁴ Λάζου-Πορτολομαίου, 2017: 61, 101, 136

⁵⁵ Λάζου-Πορτολομαίου, 2017: 55

⁵⁶ Kent, 2021: xxvi

⁵⁷ Λάζου-Πορτολομαίου, 2017: 198 Σημ. μεταφρ. 19

⁵⁸ Λάζου-Πορτολομαίου, 2017: 48-49

κάποια άλλη, καθώς έχει ήδη ακούσει αρκετά την προφορά της, έχει κρατήσει τα στοιχεία που του είναι χρήσιμα για τη δουλειά του και θεωρεί χάσιμο χρόνου το να ασχοληθεί περισσότερο μαζί της. Παρά την εξαιρετική αντιληπτική του ικανότητα, αιφνιδιάζεται όταν η Eliza ανακοινώνει τον σκοπό της επίσκεψής της, ενώ όταν εκείνη δηλώνει την πρόθεσή της να πληρώσει, εκείνος με το πρακτικό του πνεύμα, επιδίδεται σε οικονομικούς υπολογισμούς και καταλήγει ότι με βάση το ποσοστό του εισοδήματός της, το ποσό που είναι διατεθειμένη να καταβάλει ισοδυναμεί με αυτό που θα κατέβαλλε ένας εκατομμυριούχος. Είναι ετοιμόλογος και με τον Pickering πέρα από τα κοινά επιστημονικά τους ενδιαφέροντα, μοιράζονται την ίδια αίσθηση του χιούμορ σε σημείο που συμπληρώνουν ο ένας τον άλλον στους στίχους παιδικού ποιήματος (‘‘Η Ελίζα, η Ελίζαμπεθ, η Μπέτσυ και η Μπες πήγανε στο δάσος να βρουν πουλιού φωλιές...στη φωλιά.’’)⁵⁹ Είναι ευέξαπτος, εκτοξεύει απειλές, ενώ όταν η Eliza διαμαρτύρεται ότι της θυμίζει τον πατέρα της, εκείνος της καθιστά σαφές ότι αν την αναλάβει θα είναι πολύ αυστηρός μαζί της. Είναι παρορμητικός και συχνά εκφράζει τις σκέψεις του φωναχτά, χωρίς να ενδιαφέρεται αν με αυτό μπορεί να προσβάλει ή να πληγώσει τους άλλους, ενώ κάποιες φορές είναι απερίσκεπτος· αντιμετωπίζει το στοίχημα που του προτείνει ο Pickering - να εκπαιδεύσει την Eliza, έτσι ώστε να την παρουσιάσουν στον κήπο του πρέσβη ως κοπέλα ευγενικής καταγωγής - ως πρόκληση και δεν σκέφτεται ούτε αν η κοπέλα έχει συγγενείς, ούτε τι επιπτώσεις θα έχει το συγκεκριμένο πείραμα στην ψυχολογία της αλλά και στη ζωή της, αφού θα έχει ολοκληρωθεί. Εκείνη όταν φθάνει στην οδό Wimpole, που βρίσκεται το εργαστήριο και η κατοικία του, είναι υποχωρητική, επειδή έχει πειστεί ότι ο Higgins μπορεί να διευκολύνει τη μεταμόρφωσή της· εντυπωσιάζεται όμως και από τον πλούτο του, βλέποντας την τεράστια διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στο φτωχικό διαμέρισμά της και το σχετικά πολυτελές εργαστήριο του Higgins. Επιπλέον, η Eliza είναι συνεσταλμένη, στην πραγματικότητα σχεδόν φοβισμένη, όχι μόνο λόγω της χαμηλότερης κοινωνικής της θέσης, αλλά και της δυνητικής απειλής που ο Higgins αντιπροσωπεύει. Σε επτά περιπτώσεις, επιμένει: «Είμαι καλό κορίτσι». Το κάνει επειδή η παρουσία μιας νεαρής γυναίκας της τάξης της, σε ένα τέτοιο πλούσιο μέρος, συνήθως ήταν για να προσφέρει άλλες υπηρεσίες. Αυτό εξηγεί την ανησυχία του Pickering και της κυρίας Pearce να προσδιορίσουν την ιδιότητα με την οποία η Eliza

⁵⁹ Λάζου-Πορτολομαίου, 2017: 60-61

βρίσκεται στο σπίτι, καθώς κανείς τους δεν θέλει να συμμετάσχει σε κάτι ανήθικο ή εγκληματικό. Ο Higgins κατανοεί την επιφυλακτικότητα της Eliza ως προς αυτό το θέμα, γι' αυτό και όταν της προσφέρει σοκολάτα, τρώει πρώτα ο ίδιος τη μισή για να της δείξει ότι δεν έχει βάλει ναρκωτικά σε αυτή και δεν έχει πρόθεση να την εκμεταλλευτεί,⁶⁰ ενώ όταν αποφασίζει ότι θέλει να την αναλάβει, την καλοπαίρνει και προσπαθεί να τη δαμάσει με σοκολάτες, χρυσάφια και διαμάντια.⁶¹

Αναλαμβάνοντας την εκπαίδευση της Eliza, ο Higgins θέτει έναν στόχο: σε έξι μήνες – σε τρεις αν έχει καλό αυτί και γρήγορη γλώσσα – θα έχει αλλάξει την Eliza σε τέτοιο βαθμό που θα μπορούν με τον Pickering να την παρουσιάσουν ως δούκισσα στη δεξίωση του πρέσβη. Το εγχείρημα ενέχει πολλές δυσκολίες, καθώς πέρα από τα μαθήματα που αφορούν τη γλώσσα, η μαθήτριά του έχει ανάγκη και από μαθήματα κοινωνικής συμπεριφοράς. Δεδομένου ότι τόσο ο ίδιος όσο και η Eliza είναι ισχυρές προσωπικότητες και ο ίδιος έχει την τάση να είναι χειριστικός και συχνά προσβλητικός, το πείραμα ίσως να μην είχε ολοκληρωθεί με επιτυχία αν δεν είχε συμβοηθούς του τον συνταγματάρχη Pickering, ο οποίος και μόνο μέσω της ευγενικής του συμπεριφοράς και της καλοσύνης του κερδίζει τον σεβασμό της Eliza και αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση για αυτή και την οικονόμο του την κυρία Pearce, η οποία συμβουλεύει την Eliza και δεν διστάζει να καυτηριάσει απρεπείς συμπεριφορές του Higgins. Εκείνο που δεν μπορεί να του αμφισβητήσει κανείς είναι ο επαγγελματισμός του, το ήθος του και ο σεβασμός προς τους μαθητές του. Όταν ο Pickering θέλοντας να διασφαλίσει ότι δεν υπάρχει πρόθεση από μέρους του να εκμεταλλευτεί την Eliza, τον ρωτάει αν έχει καλό χαρακτήρα όσον αφορά στις γυναίκες, ο Higgins μην καταλαβαίνοντας πού αποβλέπει η ερώτησή του, του απαντάει ότι δεν γνωρίζει κανέναν που να έχει καλό χαρακτήρα σε ότι αφορά τις γυναίκες, εξηγώντας του ότι όταν αφήνει κάποια γυναίκα να τον πλησιάσει, εκείνη εκδηλώνει αισθήματα ζήλειας, καχυποψίας και προσπαθεί να του επιβάλλει πράγματα, ενώ ο ίδιος γίνεται εγωιστής και τυραννικός. Εκφράζει την άποψη ότι οι γυναίκες αναστατώνουν τα πάντα και επειδή άλλα θέλουν εκείνες και άλλα οι άντρες, για να συνυπάρξουν αναγκάζονται να ανέχονται καταστάσεις που δεν τους ευχαριστούν, γι' αυτό άλλωστε ο ίδιος είναι ένας “παλιοεργένης” και μάλλον θα παραμείνει έτσι. Μόλις όμως ο

⁶⁰ Kent, 2021: xxvi

⁶¹ Λάζου-Πορτολομαίου, 2017: 69-70

Pickering του ξεκαθαρίζει ότι αναφέρεται στην Eliza, ο Higgins του απαντά κατηγορηματικά ότι οι μαθητές είναι ιεροί για αυτόν. Έχει διδάξει ένα σωρό Αμερικανίδες εκατομμυριούχους και τις πιο όμορφες γυναίκες αλλά ποτέ δεν εκμεταλλεύτηκε τη θέση του.⁶² Αυτό που κάνει τον Higgins συμπαθή είναι το γεγονός ότι δεν φαίνεται να έχει συναίσθηση των ελαττωμάτων του· ο ίδιος θεωρεί ότι είναι συνεσταλμένος και ντροπαλός αλλά διαπιστώνει ότι η κυρία Pearce είναι πεπεισμένη ότι είναι ένας παρορμητικός αυταρχικός τύπος.⁶³ Είναι διορατικός και ξέρει να αποφεύγει τις κακοτοπιές· αντιμετωπίζει με εξυπνάδα τον Doolittle, λέγοντάς του ότι μπορεί να πάρει αμέσως την κόρη του, προλαβαίνοντας έτσι τυχόν πρόθεσή του να τον εκβιάσει, έτσι εκείνος αρκείται στο να ζητήσει και να λάβει πέντε λίρες. Επιπλέον, ζητώντας του να τους επισκέπτεται συχνά για να βλέπει την κόρη του και αναφέροντας ότι ο αδελφός του, που είναι κληρικός, θα μπορούσε να τον βοηθήσει στις συζητήσεις του μαζί της, διασφαλίζει ότι οι επισκέψεις του θα είναι αραιές. Στην Τρίτη Πράξη, όταν επισκέπτεται τη μητέρα του, βλέπουμε ότι παρά την αγάπη της για αυτόν, γνωρίζοντας τα ελαττώματά του και τους συχνά αγενείς τρόπους του, του ζητάει να φύγει επειδή είναι η ημέρα που δέχεται, σχολιάζοντας ότι προσβάλλει τους φίλους της και ότι από τότε που τον γνώρισαν, έχουν σταματήσει να έρχονται. Στη συζήτησή του με την μητέρα του, παραδέχεται την προσκόλλησή του σε αυτή, σχολιάζοντας ότι δεν μπορεί να δει στα σοβαρά τις νεαρές γυναίκες καθώς τις θεωρεί ηλίθιες και ότι ελκυστική γυναίκα για τα δικά του δεδομένα είναι κάποια που θα της μοιάζει όσο το δυνατόν περισσότερο. Ενώ δεν δέχεται τα αρνητικά της σχόλια για τους τρόπους του, λίγο μετά του ξεφεύγουν κάποια αγενή σχόλια μπροστά στα μέλη της οικογένειας Hill. Μετά την αποχώρησή τους - έχει προηγηθεί η αποχώρηση της Eliza – ο Higgins απογοητεύεται, κάπως. όταν η μητέρα του λέει ότι η Eliza προδίδεται σε κάθε πρόταση που ξεστομίζει. Προσβάλλεται, όταν αφού με τον Pickering την ενημερώνουν για τις προσπάθειες που καταβάλλουν για την Eliza και για το πόσο έχει προοδεύσει, εκείνη σχολιάζει ότι φέρονται σαν μωρά που παίζουν με την κούκλα τους. Για τον Higgins είναι τρομερά ενδιαφέρον το να παίρνεις ένα ανθρώπινο ον και να το μεταμορφώνεις σε ένα άλλο αρκετά διαφορετικό ανθρώπινο ον, δημιουργώντας του νέα ομιλία. Όταν η μητέρα του εκφράζει την ανησυχία της για το ποιο θα είναι το

⁶² Λάζου-Πορτολομαίου, 2017: 76-77⁶³ Λάζου-Πορτολομαίου, 2017: 78

μέλλον της Eliza, εφόσον ολοκληρωθεί το πείραμα, εκείνος δεν φαίνεται να ανησυχεί· αρκείται στο να πει ότι θα της βρουν κάποια ελαφριά απασχόληση.

Το γεγονός ότι προσκαλείται στη δεξίωση που παραθέτει ο πρέσβης, είναι ενδεικτικό του ότι χαίρει εκτιμήσεως στους κύκλους της καλής κοινωνίας· οι οικοδεσπότες φαίνεται ότι τον υπολογίζουν και ζητούν τη γνώμη του για έναν παλιό του μαθητή, τον Nerommuck, που εκτελεί χρέη διερμηνέα και ο Higgins είναι ειλικρινής και μιλάει χωρίς περιστροφές. Αλλά και όταν του ζητούν να πει τη γνώμη του για την Eliza, εκείνος λέει την αλήθεια, δηλαδή ότι πιστεύει ότι είναι μια συνηθισμένη Λονδρέζα που βγήκε από τον βούρκο και διδάχτηκε πώς να ομιλεί από κάποιον ειδικό. Εκείνοι θεωρούν πιο πιθανή την εκδοχή του παλιού του μαθητή, ότι πρόκειται για Ουγγαρέζα πριγκίπισσα, ίσως από μαργανατικό γάμο,⁶⁴ επιβεβαιώνοντας έτσι ότι ο Higgins έχει κερδίσει το στοίχημα. Στη συζήτηση που έχει με τον Pickering αφού επιστρέφουν στο σπίτι, ενώ η Eliza είναι παρούσα δείχνει έλλειψη ευαισθησίας, καθώς δεν σκέφτεται ότι μπορεί να τη θίξει. Λέει ότι το όλο εγχείρημα ήταν μια χαζή ιδέα και είχε ενδιαφέρον για αυτόν μόνο στην αρχή, που είχε να κάνει με τη Φωνολογία, ενώ μετά ήταν όλα βαρετά για αυτόν, επομένως νιώθει ανακούφιση που όλα τελείωσαν, προκαλώντας, έτσι, την οργή της Eliza, η οποία εκσφενδονίζει καταπάνω του τις παντόφλες του, τις οποίες έψαχνε και τον ρωτάει τι θα απογίνει. Εκείνος ξαφνιάζεται από την αντίδρασή της αλλά την αποδίδει στην ψυχολογική κούραση, που της έχει επιφέρει η όλη προσπάθεια.

Επιχειρεί να την καθησυχάσει, δίνοντάς της εναλλακτικές· θα μπορούσε η μητέρα του να της βρει κάποιον για να παντρευτεί. Όταν η Eliza σχολιάζει ότι στη γωνία της οδού Tottenham Court πουλούσε λουλούδια και όχι τον εαυτό της, όπως πρέπει να κάνει τώρα που την έκανε κυρία, εκείνος θεωρεί ότι ανακατεύοντας όλες αυτές τις σαχλαμάρες για εξαγορές και πωλήσεις προσβάλλει τις ανθρώπινες σχέσεις. Της ξεκαθαρίζει ότι δεν χρειάζεται να παντρευτεί κάποιον αν δεν της αρέσει· θα μπορούσε ο Pickering να της ανοίξει ανθοπωλείο. Είναι εύθικτος· πληγώνεται από τον τρόπο που τους βλέπει η Eliza και θυμώνει όταν εκείνη ζητάει να μάθει τι μπορεί να πάρει μαζί της, για να μην την κατηγορήσουν για κλοπή· της λέει ότι μπορεί να πάρει ό,τι θέλει εκτός από τα νοικιασμένα κοσμήματα. Προς το τέλος της Τέταρτης Πράξης, ο Shaw σπέρνει σύγχυση

⁶⁴ όταν ο ένας μόνο από τους συζύγους είναι βασιλικής ή ευγενικής καταγωγής, οπότε τα παιδιά δεν κληρονομούν τους σχετικούς τίτλους

όταν η Eliza βγάζει ένα δαχτυλίδι και ουρλιάζει στον Higgins: “Αυτό το δαχτυλίδι δεν είναι του κοσμηματοπωλείου: είναι αυτό που μου αγοράσατε στο Brighton. Δεν το θέλω τώρα.” Μια σειρά ερωτήσεων εγείρεται. Τι έκαναν σε ένα παραθαλάσσιο θέρετρο; Τι παρακίνησε τον Higgins να αγοράσει στην Eliza το δαχτυλίδι; Και πόσο κόστισε; Δεν γίνεται άλλη αναφορά στο δαχτυλίδι και στο μυστηριώδες ταξίδι. Το γεγονός ότι ο Higgins αγόρασε αυτό το δαχτυλίδι, σε αντίθεση με τα κοσμήματα που νοίκιασαν για την εμφάνιση της Eliza στη δεξίωση του κήπου, υποδηλώνει ότι υπάρχει κάτι προσωπικό σε σχέση με αυτό. Αν και θα μπορούσε να είναι κάτι εντελώς αθώο, η αμφισημία του δαχτυλιδιού οδηγεί αναπόφευκτα σε μια πιο “ρομαντική ερμηνεία”, με τη λογική ότι ένα δαχτυλίδι συνήθως σηματοδοτεί έναν επικείμενο γάμο.⁶⁵ Θίγεται που η Eliza τον έχει ικανό να χειροδικήσει εναντίον της, και δηλώνει πληγωμένος. Ως επαγγελματίας, όταν χρειάζεται έχει αυτοέλεγχο· νιώθοντας ότι τον έκανε να χάσει την ψυχραιμία του, προτιμά να μην πει κάτι άλλο και να πάει να κοιμηθεί, όμως, όταν εκείνη τον προκαλεί λέγοντάς του να αφήσει σημείωμα στην κυρία Pearce ότι θέλει καφέ και όχι τσάι για το πρωινό του, γιατί εκείνη δεν θα της το πει, εκρήγνυται και την κατηγορεί για αχαριστία και έλλειψη αισθημάτων.

Στην Πέμπτη Πράξη, βλέπουμε ότι τόσο εκείνος όσο και ο Pickering ανησυχούν πραγματικά με την αποχώρηση της Eliza, σε σημείο που απευθύνονται στην αστυνομία. Όταν τελικά τη βρίσκουν στο σπίτι της μητέρας του, ο Higgins σπεύδει να της ξεκαθαρίσει ότι αν επιστρέψει στο σπίτι του, δεν θα της συμπεριφέρεται διαφορετικά σε σχέση με πριν, ενώ φαίνεται ότι θεωρεί ότι οι τρόποι του δεν διαφέρουν από εκείνους του συνταγματάρχη Pickering. Όταν η Eliza τον αντικρούει σχολιάζοντας ότι δεν ισχύει αυτό, καθώς ο Pickering συμπεριφέρεται σε μια λουλουδού σαν να ήταν δούκισσα, εκείνος σχολιάζει ότι και ο ίδιος συμπεριφέρεται σε μια δούκισσα σαν να ήταν λουλουδού. διευκρινίζοντας ότι το μεγάλο μυστικό είναι να έχεις την ίδια συμπεριφορά για όλες τις ψυχές. Δέχεται το γεγονός ότι η Eliza μπορεί να κάνει και χωρίς αυτόν αλλά σε μια έκρηξη ευαισθησίας δηλώνει ότι και ο ίδιος μπορεί να κάνει χωρίς τον καθένα, όμως παραδέχεται με κάποια ταπεινοφροσύνη ότι θα του λείπει. Της εξομολογείται ότι και αυτός έμαθε κάτι από τις ανόητες αντιλήψεις της και νιώθει ευγνωμοσύνη για αυτό. Έχει συνηθίσει τη φωνή και την παρουσία της και μάλλον του αρέσουν, νοιάζεται για τη ζωή

⁶⁵ Kent, 2021: xxiii

και την ανθρωπότητα και αυτή αποτελεί ένα μέρος της, που ήρθε στον δρόμο του και έγινε κομμάτι του σπιτιού του· της ξεκαθαρίζει ότι δεν πουλάει στοργή και της ζητάει να επιστρέψει στη βάση μιας καλής φιλίας· και ούτε θα πρέπει εκείνη να περιμένει κάτι φέρνοντάς του τις παντόφλες ή βρίσκοντάς του τα γυαλιά του, γιατί αυτά είναι εις βάρος του δημιουργήματός του, της δούκισσας που δημιούργησε, Κι όταν εκείνη του ζητάει τον λόγο που ανέλαβε να τη μεταμορφώσει, ενώ η μεταμόρφωση αυτή θα της δημιουργούσε προβλήματα, της απαντά εύστοχα ότι αν ο δημιουργός φοβόταν ότι θα δημιουργήσει προβλήματα, δεν θα έφτιαχνε ποτέ τον κόσμο. Της προτείνει να την υιοθετήσει ή να παντρευτεί τον Pickering αν και μετά σχολιάζει για τον τελευταίο ότι είναι αμετανόητος εργένης όπως και ο ίδιος. Ξαφνιάζεται δυσάρεστα, όταν μαθαίνει ότι ο Freddy γράφει στην Eliza καθημερινά και της λέει ότι δεν έχει δικαίωμα να τον ενθαρρύνει. Όταν εκείνη του λέει ότι κάθε κοπέλα έχει δικαίωμα να την αγαπούν, την ρωτάει ευθέως αν αυτό που θέλει είναι να είναι ξετρελαμένος μαζί της όπως ο Freddy αλλά εκείνη του απαντάει ότι δεν θέλει τέτοιου είδους συναισθήματα από αυτόν, θέλει λίγη καλοσύνη. Όταν εκείνη του λέει ότι μετά την γνωριμία της με αυτόν και τον Pickering δεν μπορεί να ζήσει με κάποιον χυδαίο και του ανακοινώνει ότι θα παντρευτεί τον Freddy, κεραυνοβολείται καθώς τον θεωρεί ανάξιο της. Όπως χαρακτηριστικά λέει, την έχει κάνει κατάλληλη για σύζυγο βασιλιά. Όταν εκείνη του δηλώνει τη πρόθεσή της να δημοσιοποιήσει την ιστορία της και να αρχίσει να διδάσκει Φωνολογία, όπως εκείνος, δεν κρύβει τον θαυμασμό του για την αλλαγή της, λέγοντάς της ότι πριν ήταν σαν θηλειά στο λαιμό του, ενώ τώρα είναι ένας πύργος από δύναμη, ένα ολόκληρο θωρηκτό. Αυτή τη στιγμή τη βλέπει σαν ίση, σχολιάζοντας ότι μαζί με τον Pickering θα είναι τρεις “παλιοεργένηδες” και όχι δύο άντρες και μια ανόητη κοπέλα. Την ώρα που η μητέρα του τελικά αναχωρεί με τους υπόλοιπους, για να παρευρεθεί στον γάμο του Doolittle, ο Higgins την ενημερώνει ότι η Eliza θα παντρευτεί τον Freddy ξεσπώντας σε γέλια.

Σχετικά με την άποψη που στηρίζεται και στον υπότιτλο του θεατρικού έργου («Ένα ειδύλλιο σε πέντε πράξεις») ότι η Eliza θα επιστρέψει στον Higgins, ο Shaw ξεκαθαρίζει ότι δεν υπάρχει ρομαντική σύνδεση ανάμεσα στον «μεσήλικα εκφοβιστή και το κορίτσι των δεκαοκτώ». Αποκαλεί το θεατρικό έργο ειδύλλιο, «επειδή είναι η ιστορία ενός φτωχού κοριτσιού που συναντά έναν κύριο στην είσοδο μιας εκκλησίας και

μεταμορφώνεται από αυτόν, όπως η Σταχτοπούτα, σε μια όμορφη κυρία». ⁶⁶ Στον Shaw άρεσε να ενθαρρύνει προσδοκίες, μόνο για να τις διαψεύσει στη συνέχεια. ⁶⁷ Το θεατρικό έργο δεν παρουσιάζει σκηνές στις οποίες η Eliza και ο Higgins φλερτάρουν, και η μόνη πιθανή ένδειξη ρομαντικού ενδιαφέροντος από πλευράς του, είναι πως «εκπλήσσεται δυσάρεστα», όταν μαθαίνει ότι ο Freddy γράφει στην Eliza. Αλλά αυτό δεν γίνεται πιο εύκολα κατανοητό, ως η αντίδραση του Πυγμαλίωνα, του οποίου το αριστούργημα πρόκειται να χαραμισθεί σε έναν άντρα, τον οποίο θεωρεί ανόητο; Στο θέμα του «συναισθηματικού-ερωτικού» τέλους, το θεατρικό έργο φαίνεται ξεκάθαρο. Σε συνέχεια της σκηνής της τελικής συζήτησης, ο Higgins ζητάει από την Eliza να του ψωνίσει, και εκείνη αναφωνεί, “Τι θα κάνετε χωρίς εμένα δεν μπορώ να φανταστώ” και φεύγει επιδεικτικά - όχι “Τι θα κάνατε χωρίς εμένα...”, το οποίο θα μπορούσε να σηματοδοτεί την επιστροφή της ή την επιθυμία της να επιστρέψει. Σύμφωνα με αυτά που λέει η Eliza, θα παντρευτεί τον Freddy και στην τελευταία αράδα του έργου ο ίδιος ο Higgins αποδέχεται το επικείμενο γεγονός. ⁶⁸

3.8 Συνέχεια του έργου

Απογοητευμένος από τις συνεχιζόμενες ρομαντικές ερμηνείες του *Pygmalion*, ⁶⁹ ο Shaw πρόσθεσε μια συνέχεια σε πρόζα για τη δημοσίευση του έργου το 1916. Παρ’ όλα αυτά, η κοινή παραδοχή είναι ότι κάνοντας αυτό, “χάλασε” το έργο του. Μέχρι την έκδοση του 1941, η τελευταία πρόταση της Eliza στο θεατρικό έργο, όταν ο Higgins της λέει ότι χρειάζεται να πάρει μερικά πράγματα για αυτόν είναι “Αγοράστε τα μόνος σας.” Με αυτή την απάντηση, εκφρασμένη περιφρονητικά και ακολουθούμενη από τη μεγαλοπρεπή έξοδό της από το δωμάτιο, είναι η γυναίκα που απορρίπτει τον κοινωνικό ρόλο του φύλου της, που ο Shaw είχε επαινέσει στα έργα του Ibsen, το είδος που επαναστατεί ενάντια

⁶⁶Dukore 1973: 63

⁶⁷ Kent, 2021: xxii-xxiii

⁶⁸ Dukore, 1973: 63-64

⁶⁹ Να σημειωθεί ότι και στις θεατρικές παραγωγές και στις κινηματογραφικές μεταφορές του έργου, παρά την επιθυμία του Shaw, στο τέλος η Eliza παρουσιάζεται να επιστρέφει στον Higgins.

στον κομφορμισμό και εγκαταλείπει τον άντρα στην ψευδαίσθησή του για οικιακή ευδαιμονία και εξουσία.⁷⁰

Σύμφωνα με τον Shaw, είναι ουσιώδες για την Eliza να μην αναπτύξει ρομαντική σχέση με τον Higgins. Όπως επιμένει στο τέλος της «Συνέχειάς» του, “Στη Γαλάτεια δεν αρέσει ποτέ απόλυτα ο Πυγμαλίων· η σχέση του μαζί της μοιάζει πολύ θεϊκή⁷¹ για να είναι στο σύνολό της ευχάριστη”. Μάλιστα όταν η Mrs Pat έπαιξε ξανά τον ρόλο της Eliza το 1920, ο Shaw της είπε: “Όταν η Eliza χειραφετείται – όταν η Γαλάτεια έρχεται στη ζωή – δεν πρέπει να υποτροπιάσει. Πρέπει να διατηρήσει την υπερηφάνεια της και να θριαμβεύσει μέχρι το τέλος. Δεν είναι ένα αντικείμενο για να κερδηθεί από τον ήρωα. Αν η μεταμόρφωση είναι η πιο σημαντική πλευρά του μύθου, τότε πρέπει να γίνει μια πλήρως συνειδητοποιημένη και με αυτοπεποίθηση νέα γυναίκα, η οποία αποφασίζει για τον εαυτό της και ζει με τους δικούς της όρους. Γίνεται επομένως φανερό, ότι τον Shaw τον τράβηξε αυτό το στοιχείο της μεταμόρφωσης από τον μύθο του Πυγμαλίωνα και της Γαλάτειας, όχι ο γάμος και η γέννηση με την οποία τελειώνει.⁷²

Στην ίδια αυτή «Συνέχεια» του θεατρικού του έργου, ο Shaw δικαιολογεί την προσκόλληση του Higgins στη μητέρα του, σχολιάζοντας ότι όταν ένα εύστροφο αγόρι, έχει μία τόσο αξιόλογη μητέρα, που είναι αρκετά πλούσια, διαθέτει ευφυΐα, χάρη, αξιοπρέπεια, είναι καλλιεργημένη και γνωρίζει από τέχνη, εκείνη αποτελεί ένα πρότυπο για αυτόν που ελάχιστες γυναίκες θα μπορούσαν να ανταγωνιστούν. Επιπλέον, δείχνει πώς συνεχίζεται η ζωή της Eliza, αφού το θεατρικό έργο τελειώνει, αναφερόμενος στο γάμο της και την επιχείρηση που άνοιξε με τον Freddy, για να αποτρέψει το κοινό να σκεφτεί ότι η Eliza και ο Higgins θα γίνονταν τελικά ζευγάρι (αν και αναφέρεται σε φαντασιώσεις της Eliza σε σχέση με τον τελευταίο, δείχνοντας ότι δεν της ήταν αδιάφορος). Κάνοντάς το όμως αυτό, στερεί από την Eliza την ανεξαρτησία και την αυτοπεποίθησή της, καθώς την παρουσιάζει να διατηρεί επαφές με τον Pickering και τον Higgins, να νιώθει ευγνωμοσύνη για την οικονομική γενναιοδωρία τους, ενώ κρατάει ένα κατάστημα στο όνομα του συζύγου της.⁷³

⁷⁰ Kent, 2021: xxiii-xxiv

⁷¹ με αυτή του Θεού προς το δημιουργημά του

⁷² Kent, 2021: xxiii

⁷³ Kent, 2021: xxiv

3.9 Σημαντικότερες θεατρικές παραστάσεις και κινηματογραφικές μεταφορές του έργου

Ο Shaw ήταν αγαπημένος του γερμανικού κοινού και έτσι όταν ο Siegfried Trebitsch, ο Αυστριακός μεταφραστής του, πρότεινε να κάνει ο Shaw πρεμιέρα του *Pygmalion* στο εμβληματικό θέατρο Burgtheater της Βιέννης, εκείνος συμφώνησε. Έκανε πρεμιέρα όπως είχε συμφωνηθεί εκεί στις 16 Οκτωβρίου 1913. Μετά την ενθουσιώδη επιτυχία στην Βιέννη, ο Shaw άρχισε πρόβες για το θεατρικό έργο στο His Majesty's Theatre. Ευρισκόμενο στο West End του Λονδίνου, το θέατρο των 1720 θέσεων κτίστηκε για τον διάσημο ηθοποιό – μάνατζερ Herbert Beerbohm Tree. Ο Shaw πάντα αποφάσιζε για το επιτελείο των ηθοποιών και σκηνοθετούσε τα έργα του, αλλά επιλέγοντας το His Majesty's Theatre αποδέχτηκε ότι ο Tree θα έπαιζε μεγάλο ρόλο. Ο Tree ζήτησε τον ρόλο του Doolittle αλλά ο Shaw πρόβαλε αντιρρήσεις πιστεύοντας ότι ο Tree μπορούσε να τα βγάλει πέρα ως Higgins. Για τον ρόλο της Eliza, ο Shaw διάλεξε την κυρία Patrick Campbell (γνωστή και ως Mrs Pat), η οποία ήταν εδώ και καιρό από τις πρωταγωνίστριες του Λονδίνου. Γιόρτασε τα τεσσαρακοστά ένατα γενέθλιά της, μόλις μέρες πριν το *Pygmalion* κάνει πρεμιέρα, όταν της ζητήθηκε να πείσει το κοινό ότι ήταν ένα κορίτσι, που πουλούσε λουλούδια, τριάντα χρόνια νεότερο.⁷⁴ Το έργο σημείωσε τεράστια επιτυχία. Η Mrs Pat έκανε μια επιτυχημένη περιοδεία με το έργο στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1914 και το 1915 και το επανέλαβε το 1920.⁷⁵

Το έργο μεταφέρθηκε με εξαιρετική επιτυχία στον κινηματογράφο το 1938 από τον Gabriel Pascal, σε σκηνοθεσία του Anthony Asquith, με τον Leslie Howard ως Higgins και τη Wendy Hiller ως Eliza. Πρόσθετες σκηνές γράφτηκαν από τον Shaw και η ταινία επαινέθηκε πολύ. Το 1945 το έργο γνώρισε μεγάλη επιτυχία με πρωταγωνιστές τον Raymond Massey ως Higgins και τη Gertrude Lawrens ως Eliza Doolittle, ξεκινώντας από το Broadway και συνεχίζοντας με περιοδεία στην Αμερική και στον Καναδά μέχρι το 1947. Λίγους μήνες πριν τα εκατό χρόνια από τη γέννηση του Shaw μια μουσική εκδοχή

⁷⁴ Kent, 2021: xviii

⁷⁵ Kent, 2021: xxi

του έργου, το *My Fair Lady* (*Ωραία μου κυρία*) παρουσιάστηκε από τον Alan Jay Lerner στην Νέα Υόρκη, σε μουσική του Frederick Loewe (στις 15 Μαρτίου 1956) στο θέατρο Mark Hellinger με τον Rex Harrison ως Higgins και τη Julie Andrews ως Eliza. Μεταφέρθηκε και στον κινηματογράφο με την Audrey Hepburn να αναλαμβάνει τον ρόλο της Eliza, και τον Rex Harrison πάλι στον ρόλο του Higgins. Στην Γαλλία το έργο γνώρισε επιτυχία με τον Jean Marais ως Higgins και τη Jeanne Moreau ως Eliza (Théâtre des Bouffes - Parisiens, Παρίσι 1955) σε σκηνοθεσία Jean Marais. Το 1987 ο Peter O' Toole και η Amanda Plummer ερμήνευσαν τους ρόλους του Higgins και της Eliza αντίστοιχα, σε θεατρική παράσταση στο Broadway· ο O' Toole είχε ερμηνεύσει τον ίδιο ρόλο και στην τηλεόραση το 1983 με συμπρωταγωνίστρια τη Margot Kidder.

Το έργο γνώρισε επιτυχία και στην Ελλάδα το 1933, με τον Μήτσο Μυράτ και τη Ρένα Ροζάν στους πρωταγωνιστικούς ρόλους, ενώ την ίδια χρονιά ανέβηκε στη Χίο και σε περιοδείες από τον θίασο Μάρκου και Ηρώς Παλαιολόγου. Το 1939 παραστάθηκε στο Θέατρο Κατερίνας από τον θίασο Κατερίνας Ανδρεάδη (γνωστή ως κυρία Κατερίνα) σε σκηνοθεσία της ίδιας, με τον Ι. Αποστολίδη και την ίδια στους κεντρικούς ρόλους· την επόμενη χρονιά συνεχίστηκαν οι παραστάσεις, αυτή τη φορά σε σκηνοθεσία του Γ. Σαραντίδη. Το 1948, το έργο παρουσιάστηκε στο Θέατρο Κοτοπούλη, από τον Θίασο Βάσως Μανωλίδου – Γιώργου Παππά, με τους ίδιους στους πρωταγωνιστικούς ρόλους, σε μετάφραση Δ. Μυράτ, σκηνοθεσία Τάκη Μουζενίδη, σκηνογραφία Γ. Βακαλό, ενώ τα κοστούμια είχε σχεδιάσει ο Γιάννης Τσαρούχης. Το 1958 στο Θέατρο Μουσούρη παρουσιάστηκε από τον θίασο Κώστα Μουσούρη το έργο *Ωραία μου κυρία*, σε σκηνοθεσία του ίδιου, ο οποίος ερμήνευσε και τον ρόλο του Higgins, σε ελεύθερη απόδοση του Μάριου Πλωρίτη. Τον ρόλο της Eliza ερμήνευσε η Αλίκη Βουγιουκλάκη, η οποία αργότερα ανέβασε επανειλημμένως το έργο, με διαφορετικούς κάθε φορά συντελεστές αλλά πάντα με επιτυχία. Το 1973 το έργο παρουσιάστηκε από τον Θίασο Αλίκης Βουγιουκλάκη – Δημήτρη Παπαμιχαήλ, σε σκηνοθεσία του τελευταίου, το 1977 σε σκηνοθεσία Δημήτρη Ποταμίτη με τον Άγγελο Αντωνόπουλο στον ρόλο του Higgins και το 1993 σε σκηνοθεσία Ρούλας Πατεράκη με τον Στέφανο Ληναίο στον ρόλο του

Higgins.⁷⁶ Το έργο παραμένει αγαπητό και εξακολουθεί μέχρι σήμερα να παρουσιάζεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα από διάφορους θιάσους.

4. *Educating Rita*

4.1 Willy Russell – Γνωριμία με τον συγγραφέα

Ο Willy Russell γεννήθηκε στο Whiston,⁷⁷ έξω από το Liverpool το 1947. Κατάγεται από οικογένεια της εργατικής τάξης· ο πατέρας του εργαζόταν σε εργοστάσιο (αργότερα, αγόρασε chip shop⁷⁸) και η μητέρα του σε μία αποθήκη. Στην ηλικία των 15 ετών εγκατέλειψε το σχολείο⁷⁹ και αφού παρακολούθησε μαθήματα σε σχολή κομμωτικής για περίπου ένα χρόνο, άρχισε να εργάζεται ως κομμωτής, πρώτα σε επιχειρήσεις άλλων και στη συνέχεια στη δική του επιχείρηση.⁸⁰

Παράλληλα έγραφε τραγούδια τα οποία παρουσίαζε σε τοπικά club⁸¹ και εργάστηκε και για κάποιο διάστημα στη βιομηχανία Ford, προκειμένου να συγκεντρώσει τα χρήματα που χρειαζόταν για να συνεχίσει τις σπουδές του.⁸² Στην ηλικία των 20 επέστρεψε στο κολλέγιο (Childwall College) και συνέχισε τις σπουδές του στο St Catharine's College για να γίνει δάσκαλος. Το 1972 ο συγγραφέας John Mc Grath είδε τρία μονόπρακτα θεατρικά έργα του Russell (*Keep your Eyes Down, Sam O Shanker* και *Playground*) στο Fringe Festival του Εδιμβούργου, υπό τον συλλογικό τίτλο *Blind Scouse* και τον σύστησε στο Liverpool Everyman, από όπου του ανέθεσαν τη διασκευή του *When the Reds...* το οποίο ήταν η πρώτη του επαγγελματική δουλειά στο θέατρο. Τα θεατρικά του έργα *Educating Rita* και *Shirley Valentine* γνώρισαν μεγάλη επιτυχία πρώτα στο θέατρο και στη συνέχεια στον κινηματογράφο. Άλλα έργα του που σημείωσαν επιτυχία είναι τα *John, Paul, George, Ringo... and Bert* (1974), *Our Day Out* (1975), *Blood Brothers*

⁷⁶ Λάζου-Πορτολομαίου, 2017: 206-221

⁷⁷ Lancashire – σήμερα ανήκει στο Merseyside

⁷⁸ Κατάστημα που πουλούσε τηγανητό ψάρι και τηγανητές πατάτες

⁷⁹ <https://willyrussell.com/about>

⁸⁰ Russell, 2003: viii

⁸¹ <https://willyrussell.com/about>

⁸² Russell, 2003: ix

(1981), *Stags and Hens* (1986). Το 2002 εξέδωσε το πρώτο του μυθιστόρημα με τον τίτλο *The Wrong Boy*.⁸³

4.2 *Educating Rita* – Υπόθεση του έργου

Το *Educating Rita* είναι ένα έργο νατουραλισμού με κωμικά στοιχεία, που παρουσιάζει τη σχέση της εικοσιεξάχρονης Susan White, μιας νεαρής, παντρεμένης κομμώτριας από το Liverpool, που επιδιώκει να βελτιώσει το μορφωτικό της επίπεδο, παρακολουθώντας μια σειρά μαθημάτων του Ανοικτού Πανεπιστημίου, με τον Frank Bryant, τον πανεπιστημιακό καθηγητή που επιβλέπει τις σπουδές της. Το έργο διαδραματίζεται εξολοκλήρου στο γραφείο του Frank και συνίσταται σε μια σειρά από συναντήσεις διδασκαλίας σε δύο Πράξεις, καθεμία από τις οποίες χωρίζεται σε επτά επιμέρους Σκηνές. Η Susan είναι μία έξυπνη και ειλικρινής γυναίκα της εργατικής τάξης, η οποία σε μια προσπάθεια να υιοθετήσει μια πιο σοφιστική δημόσια εικόνα, έχει επιλέξει να την αποκαλούν “Rita”, όνομα που διάλεξε από τη Rita Mae Brown, συγγραφέα του *Rubyfruit Jungle*, ενός ριζοσπαστικού μυθιστορήματος με θέμα τον λεσβιασμό. Ο Frank, λίγο πάνω από τα πενήντα, είναι λέκτορας της Αγγλικής Λογοτεχνίας, διατηρεί δεσμό με μια παλιά του φοιτήτρια την Julia, είναι εξαρτημένος από το αλκοόλ και δείχνει κουρασμένος από τα καθήκοντά του στο Πανεπιστημιακό Ίδρυμα· στην πορεία του έργου μαθαίνουμε ότι κάποτε ήταν ποιητής. Γοητεύεται από τη Rita, αλλά αρχικά είναι απρόθυμος να τη διδάξει, ισχυριζόμενος ότι η διδασκαλία του είναι “φρική”. Μετά την πρώτη συνάντησή τους, η Rita επιμένει ότι θα επιστρέψει την επόμενη εβδομάδα για μάθημα, σχολιάζοντας ότι θα μπορούσε να κουρέψει τον Frank, καθώς με την τωρινή του κόμμωση μοιάζει με “γερασμένο χίππυ”. Τα κίνητρά της για σπουδές στη Λογοτεχνία μας αποκαλύπτονται στη συνέχεια. Όπως εξηγεί στον Frank (Πρώτη Πράξη, Σκηνή 1) υπάρχουν πολλά πράγματα που δεν κατανοεί όταν διαβάζει ποίηση και άλλα είδη Λογοτεχνίας· επιπλέον, επιθυμεί να αλλάξει τον εαυτό της από μέσα, να ανακαλύψει τον εαυτό της, σχολιάζοντας ότι το εύκολο είναι η εξωτερική αλλαγή, που επιτυγχάνεται για παράδειγμα με την απόκτηση ενός νέου φορέματος, δεν είναι όμως το ίδιο με την εσωτερική αλλαγή. Του ανακοινώνει (Σκηνή 2) την απόφασή της να μην αγοράσει άλλο φόρεμα παρά μόνο αφού θα έχει

⁸³ <https://willyrussell.com/about>

περάσει τις εξετάσεις της και θα είναι πλέον μια “μορφωμένη γυναίκα”. Αν και είναι πρόθυμη να μάθει, η Rita αρχικά αντιστέκεται στην καθοδήγηση και τις υποδείξεις του Frank. Έτσι, όταν πρέπει να συντάξει ένα δοκίμιο αναφορικά με το πώς μπορούν να αντιμετωπιστούν οι σκηνικές δυσκολίες που συνεπάγεται το ανέβασμα μιας παράστασης του θεατρικού έργου του Henrik Ibsen *Peer Gynt* (Πρώτη Πράξη, Σκηνή 3), εκείνη γράφει απλά «Κάνοντάς το στο ραδιόφωνο». Ο Frank της λέει ότι αυτή δεν είναι επαρκής απάντηση και την καθοδηγεί στο να ξαναγράψει το δοκίμιο. Μαθαίνουμε μέσα από τις συζητήσεις της Rita με τον Frank (Σκηνή 1) ότι είναι παντρεμένη με έναν άντρα που ονομάζεται Denny, ο οποίος αδυνατεί να την καταλάβει και θεωρεί ότι η ανάγκη της Rita για έναν καλύτερο τρόπο ζωής μπορεί να ικανοποιηθεί με μια μετακόμιση από το συγκρότημα κοινωνικής κατοικίας στο οποίο διαμένουν, σε ένα υποθηκευμένο σπίτι στην πιο πολυτελή περιοχή του Formby. Οι προσπάθειες της Rita να αποκτήσει μόρφωση, αποτελούν αιτία εντάσεων μέσα στον γάμο, με αποκορύφωμα (Σκηνή 4) το κάψιμο από τον Denny του δοκιμίου της και των βιβλίων του Chekhov που της δάνεισε ο Frank, ως πράξη εκδίκησης, επειδή ανακάλυψε ότι έπαιρνε αντισυλληπτικά χάπια, ενώ εκείνος πίστευε ότι προσπαθούσαν να συλλάβουν μωρό. Σε ερώτηση του Frank, μήπως ο Denny νομίζει ότι έχουν δεσμό, η Rita το αποκλείει, λέγοντας ότι του έχει ξεκαθαρίσει ότι είναι απλά ο καθηγητής της. Αργότερα (Σκηνή 5), η Rita εντυπωσιάζεται τόσο από μια παράσταση του θεατρικού έργου *Macbeth* του Shakespeare, που επισκέπτεται τον Frank, απροσδόκητα, για να μοιραστεί τις εντυπώσεις της μαζί του.

Η ένταση ανάμεσα στην οικογενειακή ζωή της Rita και την επιθυμία της να μορφωθεί χτίζεται σε ολόκληρη την Πρώτη Πράξη και κορυφώνεται στη Σκηνή 6, όταν ο Frank εκφράζει την ενόχλησή του, επειδή ενώ την είχε προσκαλέσει για δείπνο μαζί με άλλους φίλους του, εκείνη τελικά δεν εμφανίστηκε. Η Rita, του εξηγεί ότι έφτασε έξω από το σπίτι του αλλά βλέποντάς τους από το παράθυρο, αποφάσισε να μην παρευρεθεί λόγω ανασφάλειας, φοβούμενη ότι δεν είχε ντυθεί σωστά για την περίπτωση, δεν είχε αγοράσει το σωστό κρασί και ότι δεν θα ήταν σε θέση να συμμετάσχει στις συζητήσεις. Του εξηγεί ότι υπάρχει ένα χάσμα ανάμεσα στη ζωή της ως μέλους της εργατικής τάξης και της ζωής που επιθυμεί, ως μέλους της τάξης των μορφωμένων. Νιώθει ότι δεν ταιριάζει πουθενά και το βρίσκει όλο και πιο δύσκολο να επικοινωνήσει με την οικογένειά της και την κοινότητά της. Αυτό το αίσθημα του “μη ανήκειν” αποτυπώνεται και στην ιστορία που

αφηγείται σχετικά με τη μητέρα της (Σκηνή 6) που έβαλε τα κλάματα, επειδή θα ήθελε να τραγουδιούνται “καλύτερα τραγούδια” στην τοπική pub αλλά τελικά συμβιβάζεται. Στην τελική σκηνή της Πρώτης Πράξης (Σκηνή 7) ενημερώνει τον Frank ότι έχει εγκαταλείψει τον Denny, αφού της έθεσε τελεσίγραφο ότι θα έπρεπε να επιλέξει ανάμεσα στον γάμο και στη συνέχιση των σπουδών της και ότι έχει κανονίσει να μείνει για λίγο με τη μητέρα της.

Η Δεύτερη Πράξη ξεκινάει με τη Rita που επιστρέφει από το θερινό σχολείο με ανανεωμένη αυτοπεποίθηση (Σκηνή 1). Ενημερώνει τον Frank ότι πλέον συγκατοικεί με μια φίλη της, που ονομάζεται Trish, και του αφηγείται ιστορίες από τις εμπειρίες της στο Λονδίνο. Νιώθει υπερήφανη που στο θερινό σχολείο τόλμησε να κάνει μια ερώτηση για τον Chekhov μπροστά σε ένα μεγάλο ακροατήριο φοιτητών. Η σχέση μεταξύ δασκάλου και μαθητή έχει αλλάξει: Ο Frank δεν είναι πλέον αυτός που κατέχει όλη τη λογοτεχνική γνώση. Όταν η Rita του ζητάει να της συστήσει έναν νέο ποιητή, ο Frank ξαφνιάζεται που ανακαλύπτει ότι αυτή έχει ήδη ασχοληθεί με τον William Blake στο θερινό σχολείο.

Η ενίσχυση της αυτοπεποίθησης της Rita και η βελτιωμένη απόδοσή της, συνεχίζουν να δημιουργούν εντάσεις σε ολόκληρη τη Δεύτερη Πράξη του έργου, καθώς ο Frank ο οποίος είναι συχνά μεθυσμένος, απορρίπτει ή αποδοκιμάζει ευθέως τις αλλαγές στην προσωπικότητά της. Όταν εκείνη προσπαθεί να μιλήσει με “καθωσπρέπει” προφορά (Σκηνή 2), ο Frank της ζητάει να είναι απλά ο εαυτός της, ενώ όταν καταβάλλει σοβαρή προσπάθεια για τη συγγραφή ενός λογοτεχνικού δοκιμίου, εκείνος εκφράζει την άποψη ότι η Rita επηρεάζεται από τις μοντέρνες ιδέες των συμφοιτητών της, αν και αναγκάζεται να παραδεχτεί ότι ο τρόπος γραφής της έχει βελτιωθεί με ακαδημαϊκούς όρους (Σκηνή 3). Όταν εκείνη αναφέρεται στον Tyson, έναν φοιτητή που γνώρισε, τον οποίο αποκαλούν Tiger, ο Frank αδυνατεί να κρύψει τον εκνευρισμό του, ενώ εκφράζει την ενόχλησή του, που εκείνη εγκατέλειψε τη δουλειά της ως κομμώτρια, για να δουλέψει σε ένα bistro χωρίς να του το πει (Σκηνή 4).

Όταν η Rita εκφράζει τον θαυμασμό της για την ποίηση του Frank, εκείνος μιλώντας υποτιμητικά για αυτή, την αποπαίρνει σχολιάζοντας ότι είναι πλέον τόσο διαφορετική από την έξυπνη νεαρή γυναίκα που πρωτομπήκε στο γραφείο του, που δεν είναι σε θέση να κρίνει. Στο μεταξύ η Rita του λέει ότι έχει επαναφέρει το όνομά της σε Susan, καθώς συνειδητοποίησε ότι η προσωπικότητα της Rita ήταν κάτι εντελώς προσποιητό (Σκηνή 5).

Μετά τη διαφωνία τους, ο Frank τηλεφωνεί για να ενημερώσει την Rita ότι την έχει δηλώσει για τις εξετάσεις αλλά μιλάει τελικά με την Trish, τη συγκάτοικό της (Σκηνή 6). Η Rita αφού περνάει τις εξετάσεις, επιστρέφει στο γραφείο του Frank για να του πει ότι είναι καλός καθηγητής. Τον βρίσκει να πακετάρει τα υπάρχοντά του για ένα μακρινό ταξίδι στην Αυστραλία, οργανωμένο από το Πανεπιστήμιο (ως τιμωρία συμπεραίνουμε επειδή ήταν μεθυσμένος εν ώρα εργασίας). Θα μείνει εκεί για δύο χρόνια· την ενημερώνει ότι η Julia δεν θα τον ακολουθήσει. Η Rita του λέει ότι η συγκάτοικός της, η Trish, την οποία θεωρούσε φοβερή και συγκροτημένη έκανε απόπειρα αυτοκτονίας. Στη συνέχεια του εξηγεί ότι αποφάσισε να δώσει τις εξετάσεις, για να έχει αξία η όλη προσπάθεια που κατέβαλε. Ο Frank της προτείνει να πάει μαζί του αλλά εκείνη του λέει ότι δεν ξέρει τι θα κάνει. Μπορεί να πάει στη Γαλλία, μπορεί να πάει στη μητέρα της, μπορεί να κάνει μωρό... Το έργο κλείνει με τον Frank να χαρίζει στη Rita ένα φόρεμα για μια “μορφωμένη γυναίκα φίλη” και τη Rita να ανταποδίδει, κουρεύοντας τον Frank, ενώ του υπόσχεται ότι το κούρεμα θα αφαιρέσει δέκα χρόνια από πάνω του (Σκηνή 7).⁸⁴

4.3 Ιστορικά συμφραζόμενα

Όταν το *Educating Rita* παρουσιάστηκε για πρώτη φορά, αντιμετωπίστηκε ως “σύγχρονο θεατρικό έργο”. Αυτό σημαίνει ότι, το 1980, το έργο αποτελούσε σε μεγάλο βαθμό αντανάκλαση του σύγχρονου κόσμου, πέρα από τη σκηνή. Αν και υπάρχουν στο έργο λεπτομέρειες που δεν είναι απολύτως ακριβείς, όπως για παράδειγμα ο τρόπος λειτουργίας του Ανοικτού Πανεπιστημίου, στο οποίο δεν εφαρμοζόταν αλλά ούτε και σήμερα εφαρμόζεται σύστημα διδασκαλίας ένας προς έναν, που να οδηγεί στην απόκτηση πτυχίου, το γενικό κοινωνικό περιβάλλον και οι χαρακτήρες πιθανόν να δίνουν την εντύπωση στο κοινό ότι είναι ρεαλιστικά, εκθέτοντας συμπεριφορές που μπορούν να γίνουν κατανοητές μέσα στα συμφραζόμενα του σύγχρονου κόσμου. Το έργο σχετίζεται με το Λίβερπουλ με πολλές αναφορές σε αυτό και τα περίχωρα του. Ο χαρακτήρας της Rita που μιλάει διάλεκτο της περιοχής του Λίβερπουλ, ενσαρκώνει σε μεγάλο βαθμό την ενέργεια της κουλτούρας που συνδεόταν άρρηκτα με τη φήμη του Λίβερπουλ, στα τέλη

⁸⁴ Beswick, 2023: xiii-xvi

του 20ού αιώνα. Ήταν η περιοχή που είχε γεννήσει το συγκρότημα *The Beatles*, το πιο δημοφιλές της δεκαετίας του '60 και αμέτρητους άλλους καλλιτέχνες, διασκεδαστές, ηθοποιούς, συγγραφείς. Ήταν γνωστή ως η πόλη με τη δραστήρια εργατική τάξη, τον συνδικαλισμό και μια αίσθηση κοινότητας και καλής αίσθησης του χιούμορ. Το έξυπνο χιούμορ της Rita και η βασισμένη στην κουλτούρα της εργατικής τάξης βασική της εκπαίδευση, την καθιστούν άμεσα αναγνωρίσιμη ως γέννημα – θρέμμα του Λίβερπουλ. Οι φιλοδοξίες της για μια ζωή πέρα από την κουλτούρα της εργατικής τάξης στην οποία ανήκει, παραπέμπουν στο αναδυόμενο σκηνικό της δεκαετίας του '80, κατά την οποία, η μείωση των κατασκευαστικών βιομηχανιών και της δουλειάς στις αποβάθρες άλλαζε το τοπίο για τους ανθρώπους της εργατικής τάξης. Η μεταπολεμική εποχή (από το 1945 μέχρι τα τέλη του 1970) ήταν μια περίοδος κατά την οποία οι άνθρωποι της εργατικής τάξης κατάφεραν, σε κάποιο βαθμό, να ξεφύγουν από τη βαναυσότητα της φτώχειας, της έλλειψης και των ασθενειών, μέσω της πρόσβασης σε ένα Εθνικό Σύστημα Υγείας, της μίσθωσης ασφαλών εργατικών κατοικιών, του ισχυρού συνδικαλισμού και των προνομιακών επιδομάτων που θα μπορούσαν να γεφυρώσουν το χάσμα ανάμεσα στον μισθό κάποιου και το κόστος ζωής. Οι νέες συνθήκες συνεπάγονταν ότι η πρόσβαση στην ανώτερη εκπαίδευση δεν ήταν πια εξαρτημένη από τον πλούτο και ότι οι άνθρωποι της εργατικής τάξης, όπως η Rita, μπορούσαν να αναζητήσουν μορφωτική και προσωπική ανάπτυξη, που δεν ήταν ευρέως προσβάσιμες σε αυτούς μέχρι τότε και να διεκδικήσουν δουλειές, που απαιτούσαν δεξιότητες υψηλού επιπέδου και εξασφάλιζαν υψηλότερη κοινωνική θέση· πρόκειται για τη διαδικασία που είναι γνωστή ως “κοινωνική κινητικότητα”.

Η αλλαγή του κοινωνικού και πολιτικού σκηνικού, που συντελέστηκε από το 1980 και εξής, σημαίνει ότι το *Educating Rita* δεν μπορεί, πλέον, να θεωρείται σύγχρονο έργο. Με την έλευση της συντηρητικής κυβέρνησης της Margaret Thatcher, σύγχρονης με το *Educating Rita*, πολλά από τα κοινωνικά δίχτυα ασφαλείας, που είχαν καταστήσει δυνατό να υπάρχουν χαρακτήρες όπως η Rita, άρχισαν να αφαιρούνται. Το έργο δίνει ενδείξεις για αυτή την αλλαγή κουλτούρας, αλλά έχει ακόμη τις ρίζες του σε έναν κόσμο, όπου υπάρχει μια αίσθηση ασφάλειας για τους ανθρώπους της εργατικής τάξης και όπου οι κοινότητες της εργατικής τάξης έχουν μια αίσθηση συλλογικής ταυτότητας και ευθύνης η

μία προς την άλλη και προς την κοινωνία γενικότερα.⁸⁵ Και οι επιλογές της Rita στην προσωπική της ζωή είναι ενδεικτικές της εποχής κατά την οποία γράφτηκε το έργο· στον κοινωνικό της κύκλο, η Rita θεωρείται μεγάλη για να μην έχει αποκτήσει παιδί. Δεδομένου ότι σήμερα υπάρχει η τάση για αναβολή της τεκνοποίησης σε μεγαλύτερες ηλικίες, το κοινό πιθανόν να βλέπει την Rita ως κάποια που παντρεύτηκε πολύ νέα, σε αντίθεση με τα ακροατήρια που είδαν την αρχική παραγωγή, όπου κάποια στην ηλικία της Rita αναμενόταν να έχει ήδη παντρευτεί και να έχει παιδιά.⁸⁶

4.4 Παρουσίαση του χαρακτήρα του Frank

Ας δούμε, όμως, κάποια επιπλέον στοιχεία για τον χαρακτήρα του Frank. Οι κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες της δεκαετίας του 1970, καθιστούσαν την ύπαρξη ενός χαρακτήρα όπως ο Frank δυνατή και τη συμπεριφορά του πιστευτή. Ως μέλος της μεσοαστικής τάξης, καταλαμβάνει μια θέση που τον κατατάσσει στην αφρόκρεμα της πανεπιστημιακής κοινότητας, του εξασφαλίζει κοινωνική αναγνώριση και κατά κάποιον τρόπο προστασία. Ως μεσοαστός, διανοούμενος μεσήλικας (είναι λίγο πάνω από τα πενήντα) ενσαρκώνει τη δημοφιλή εικόνα του πανεπιστημιακού Υφηγητή που προβλήθηκε από τους δημόσιους διανοούμενους της εποχής, ακαδημαϊκές μορφές όπως ο A.J. Ayer και ο Anthony Quinton, οι οποίοι είχαν τακτική παρουσία στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο.⁸⁷

Ήδη από την Πρώτη Πράξη (Σκηνή 1) μαθαίνουμε ότι υπάρχει στη ζωή του η Julia, η οποία του τηλεφωνεί και φαίνεται να ενδιαφέρεται πραγματικά για αυτόν. Αυτό δεν τον εμποδίζει να φλερτάρει με τις φοιτήτριές του, έτσι, όταν προς το τέλος της Σκηνής 1, η Rita τον ρωτάει γιατί την κοιτάζει έτσι, εκείνος της απαντάει ότι πιστεύει ότι είναι πραγματικά θαυμάσια. Αν και η Rita τον απορρίπτει, μαθαίνουμε ότι η σύντροφός του, η Julia, ήταν επίσης προηγουμένως φοιτήτριά του και έχουν τώρα ρομαντική και όπως μπορούμε να υποθέσουμε σεξουαλική σχέση. Στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και στις αρχές της δεκαετίας του 1980, χαλαρή και σεξουαλικά προκλητική συμπεριφορά εκ

⁸⁵ Beswick, 2023: xvi-xviii

⁸⁶ Beswick, 2023: xx

⁸⁷ Beswick, 2023: xx

μέρους ανδρών σε θέσεις κύρους, προς γυναίκες σε υφιστάμενες θέσεις, που είχε τις ρίζες της σε σεξιστικές κοινωνικές δομές (κάτι που σήμερα θα μπορούσε να εκληφθεί ως κατάχρηση εξουσίας) δεν ήταν κάτι ασυνήθιστο και ίσως και να θεωρούνταν ο φυσιολογικός τρόπος των πραγμάτων.

Το γραφείο του, που είναι σε μία πανεπιστημιούπολη, μας βοηθάει να κατανοήσουμε ποιος είναι ο Frank, με τη διανοητική και κοινωνική του θέση να αντανακλάται στο οριζόμενο από βιβλία δωμάτιο διδασκαλίας, το οποίο στεγάζει ένα γραφείο κοντά στο παράθυρο και ένα ακόμη γραφείο ή τραπέζι καλυμμένο με διάφορα βιβλία και χαρτιά. Τον βλέπουμε να μονολογεί, ψάχνοντας καθώς υποθέτουμε, το έργο κάποιου συγκεκριμένου συγγραφέα (“Eliot? Emerson? E, E, E, Euripides...?”), στην συνέχεια να αναφωνεί “Α! Εύρηκα” (“Ah! Eureka”) φθάνοντας στον Dickens (“D, D, D, D Dickens”) και να τραβάει ένα μπουκάλι από σκωτσέζικο ουίσκι πίσω από τα βιβλία: γίνεται φανερό ότι το εργασιακό του περιβάλλον, και το μάθημα της ειδικότητάς του, η Λογοτεχνία, του επιτρέπει να αποκρύπτει την εξάρτησή του από το αλκοόλ. Όπως έχουμε την ευκαιρία να δούμε και στη συνέχεια, ο Frank καταναλώνει μεγάλες ποσότητες αλκοόλ στον χώρο εργασίας του (χρησιμοποιεί για κάλυψη κούπα και όχι το ανάλογο ποτήρι), ενώ κάτι τέτοιο σε άλλους χώρους εργασίας δεν θα ήταν αποδεκτό και κατά πάσα πιθανότητα θα επέφερε άμεση απόλυση.⁸⁸

Πολύ από το χιούμορ στην αρχή του *Educating Rita*, προέρχεται από τις παρανοήσεις που προκύπτουν κατά την αλληλεπίδραση της Rita, τα γούστα της οποίας έχουν διαμορφωθεί μέσα από την κουλτούρα της εργατικής τάξης με τον με μεσοαστικές ευαισθησίες και ανησυχίες Frank. Όταν ο Frank ρωτάει τη Rita (Πρώτη Πράξη, Σκηνή 1) αν έχει ακούσει για τον “Yeats” (εννοώντας τον ποιητή), η Rita συμπεραίνει ότι μιλάει για το “Yates Wine Lodge”, μια δημοφιλή pub. Η παρανόηση αυτή υπογραμμίζει την έλλειψη λογοτεχνικής γνώσης, και δίνει έμφαση στο γεγονός ότι σε αυτό το στάδιο η Rita είναι έξω απ’ τα νερά της, στο περιβάλλον του πανεπιστημίου.⁸⁹

Αλλά και όταν αργότερα (Πράξη 1, Σκηνή 2), η Rita εκφράζει την αρνητική γνώμη της για το *Howard’s End* και τον E. M. Forster, ο Frank τη ρωτάει στεγνά αν παραθέτει τον F.R. Leavis για να υποστηρίξει την άποψή της. Σε αυτές τις περιπτώσεις, το χιούμορ δεν

⁸⁸ Beswick, 2023: xx-xxii

⁸⁹ Beswick, 2023: xxvii

λειτουργεί μόνο ως πηγή διασκέδασης για τον θεατή ή τον αναγνώστη αλλά αποκαλύπτει και στοιχεία για τις προσωπικότητες των χαρακτήρων, βοηθώντας μας να μαντέψουμε τι μπορούμε να περιμένουμε από αυτούς καθώς το έργο προχωράει. Το σχόλιο του Frank δείχνει τη λογοτεχνική του υπεροχή – ο F.R. Leavis ήταν λογοτεχνικός κριτικός, ο οποίος ήταν ευρέως γνωστό ότι είχε απορρίψει το *Howard's End* ως “χοντροκοπιά”. Επειδή μπορούμε να υποθέσουμε ότι η Rita μόλις είχε έρθει σε επαφή με το μυθιστόρημα, η παρατήρηση του Frank εξυπηρετεί στο να την πατρνάρει με ήπιο τρόπο, υπενθυμίζοντάς της ποιος είναι ο ειδικός. Ωστόσο, υπάρχει κάτι που δείχνει θαυμασμό στο υπόρρητο νόημα αυτής της φράσης· ο Frank δεν θεωρεί τη Rita χαζή. Ίσως εντυπωσιάζεται λιγάκι από το γεγονός ότι εκείνη έχει διαμορφώσει τις δικές της απόψεις και ξαφνιάζεται από τη γενναιότητά της να ασκεί κριτική σε ένα έργο υψηλής κουλτούρας. Το δηκτικό της σχόλιο από την άλλη πλευρά, το οποίο είναι σε θέση να δικαιολογήσει, σχολιάζοντας ότι δεν της άρεσε που γράφει ότι “...δεν μας αφορούν οι φτωχοί”, δείχνει ότι είναι εύστροφη, σκέφτεται γρήγορα, είναι μαχητική και έτοιμη να χρησιμοποιήσει ήπιες προσβολές, για να εξισορροπήσει την ανισορροπία δυνάμεων μεταξύ αυτής και του Frank. Είναι κάποια που δεν θα τρομάξει ή θα φοβηθεί από την κοινωνική του θέση, παρά το γεγονός ότι είναι γυναίκα της εργατικής τάξης, με μικρή ισχύ σε ένα ελιτίστικο εκπαιδευτικό περιβάλλον και αυτό του αρέσει.⁹⁰

Όταν η Rita τον ρωτάει για τη γυναίκα του, στην αρχή αποφεύγει να της απαντήσει, καθώς θεωρεί το θέμα άσχετο με το μάθημα αλλά στη συνέχεια, λόγω της επιμονής της, αναφέρει ότι χώρισαν πολύ καιρό πριν και με χιουμοριστική διάθεση της λέει ότι τον άφησε μετά από δεκαπέντε χρόνια για χάρη της ποίησης, για να τον βοηθήσει να ξαναβρεί την έμπνευσή του, αποκαλύπτοντας, έτσι, ένα ταλέντο του που έχει αφήσει. Στη συνέχεια, αναφέρεται στην Julia και αφού λέει ότι τον φροντίζει, είναι ανεκτική, τον θαυμάζει, μαγειρεύει, αποκαλύπτει ότι κάποιες φορές δεν βλέπονται για δυο-τρεις μέρες. Όταν η Rita του λέει ότι αν ήταν δικός της δεν θα το δεχόταν αυτό, εκείνος της απαντά ότι αν ήταν δικός της, δεν θα διανοούνταν να το κάνει αυτό, κάνοντάς της φιλοφρόνηση, αλλά και δημιουργώντας της την απορία αν του αρέσει πραγματικά η Julia. Ο Frank της απαντάει ότι του αρέσει πάρα πολύ και ότι εκείνο που δεν του αρέσει είναι ο εαυτός του, για να του ανταποδώσει και εκείνη τη φιλοφρόνηση λέγοντάς του ότι είναι σπουδαίος,

⁹⁰ Beswick, 2023: xxii-xxiii

ενώ όταν στη συνέχεια της κουβέντας τους η Rita του λέει ότι όπως μιλάει φαίνεται σαν να υπάρχει κάτι κακό στην εκπαίδευση, εκείνος της λέει ότι μπορεί και να υπάρχει και ότι αυτό που θα ήθελε, θα ήταν να την πάρει από το χέρι και να φύγουν από αυτό το δωμάτιο για πάντα· ότι υπάρχουν χιλιάδες πράγματα που θα προτιμούσε να κάνει από το να διδάσκει, τα περισσότερα από αυτά μαζί της και τη ρωτάει γιατί δεν μπήκε σ' αυτό το δωμάτιο είκοσι χρόνια πριν, για να εισπράξει τη χιουμοριστική απάντηση της Rita ότι δεν θα την δέχονταν λόγω ηλικίας (Σκηνή 2). Αν η απόρριψη της κουλτούρας της εργατικής τάξης από την Rita (Σκηνή 3) δείχνει τα μειονεκτήματα ενός ιδιαίτερου τρόπου ζωής, ο θαυμασμός του Frank για τον τρόπο που η Rita βλέπει τα πράγματα, μας θυμίζει την αξία των προοπτικών πέρα από την ακαδημία.⁹¹ Δεν μπορεί να αμφισβητήσει κανείς τις γνώσεις του, ενώ, σταδιακά, βλέποντας τη δίψα της Rita για μάθηση και τον ενθουσιασμό της για το θέατρο, αρχίζει και αυτός να ξαναβρίσκει το ενδιαφέρον του. Ωστόσο, παρουσιάζεται επιφυλακτικός ως προς το αν θα πρέπει να τη βοηθήσει να γράφει δοκίμια που να πληρούν τις προδιαγραφές για τις εξετάσεις, καθώς θεωρεί ότι, έτσι, θα πρέπει αυτή να αλλάξει· να καταπνίξει ή ακόμη και να εγκαταλείψει τη μοναδικότητά της και δεν είναι σίγουρος αν είναι κάτι που πραγματικά θέλει να τη βοηθήσει να το κάνει. (Σκηνή 7)

Στη Δεύτερη Πράξη (Σκηνή 1) η Rita επιστρέφει ενθουσιασμένη από το θερινό σχολείο, ενώ εκείνος δεν έχει να πει πολλά για το ταξίδι του στην Γαλλία με την Julia· πάντως σκέφτηκε τη Rita και της έφερε δώρο τσιγάρα από τα Duty-free, αν και εκείνη του λέει ότι το έκοψε. Σε σχετικές ερωτήσεις της Rita λέει ότι ήπια λίγο, έγραψε λίγο και τσακώθηκε με την Julia με αφορμή τηγανητά αυγά, με αποτέλεσμα εκείνη να φύγει πριν από αυτόν. Ξαφνιάζεται όταν η Rita αναφέρει ότι έχει νέα συγκάτοικο και αφού του κάνει δώρο στυλό με σκαλισμένη την αφιέρωση ότι θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί αυστηρά και μόνο για ποίηση, σηκώνεται, την ευχαριστεί και τη φιλάει πεταχτά στο μάγουλο. Δεν ενδίδει στην πρότασή της να καθίσουν έξω στο γρασίδι για να κάνουν μάθημα. Όταν εκείνη τον ρωτάει αν συνεχίζει το ποτό απαντάει καταφατικά και σχολιάζει ότι νόμιζε ότι δεν ήθελε να τον αλλάξει. Η Rita του λέει ότι νόμιζε ότι θα άρχιζε να αλλάζει από μόνος του. Ο Frank την ρωτάει αν εννοεί ότι θα άλλαζε υπό την επιρροή της, σχολιάζοντας ότι αυτή κάποια μέρα σίγουρα θα φύγει, κάτι που θα τον χαροποιήσει βέβαια. Εκείνη του λέει ότι είναι μίζερος ώρες-ώρες και για να τη χαροποιήσει της λέει ότι θα ασχοληθούν με την

⁹¹ Beswick, 2023: xxvii

ποίηση του Blake, τον οποίο όμως η Rita έχει ήδη μελετήσει στη διάρκεια των καλοκαιρινών μαθημάτων, γεγονός που του προκαλεί έκπληξη.

Είναι φανερό ότι ο Frank ενοχλείται από την αλλαγή στην προσωπικότητα της Rita, καθώς νιώθει ότι εκείνη απομακρύνεται από αυτόν, ανοίγει τα φτερά της και δεν τον έχει πλέον ανάγκη. Αυτό τον κάνει πικρόχολο. Καυτηριάζει την προσπάθεια της να διορθώσει την προφορά της, εκνευρίζεται όταν αναφέρεται στη συζήτηση που είχε με άλλους φοιτητές για Λογοτεχνία, και κυρίως όταν αναφέρεται στον έναν από αυτούς, τον Tiger · δυσανασχετεί όταν του λέει ότι την κάλεσαν να πάει μαζί τους στη Γαλλία (Σκηνή 2).

Το αρχικό κοινό του έργου, πιθανόν να ήταν θετικά προδιατεθειμένο προς τον Frank, παρά τα ελαττώματά του και να καταλάβαινε καλύτερα και να αποδεχόταν την περίπλοκη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ αυτού και της Rita. Λαμβάνοντας υπόψη τους πολύ διαφορετικούς σημερινούς κοινωνικούς κανόνες, το σημερινό κοινό θα μπορούσε πιθανόν να είναι εναντίον του Frank για το πατρονάρισμα της Rita, για το ότι πίνει στον χώρο εργασίας και για το ανοιχτό φλερτ του με μια φοιτήτρια, τα οποία δεν είναι πλέον κοινωνικά αποδεκτές συμπεριφορές. Στην πραγματικότητα, πολλά πανεπιστήμια τώρα έχουν πολιτικές που απαγορεύουν ρητά ή τουλάχιστον εφιστούν την προσοχή κατά στενών προσωπικών και σεξουαλικών σχέσεων μεταξύ του προσωπικού και των φοιτητών. Επιπλέον, η υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ από τον Frank πιθανόν θα οδηγούσε σήμερα στην απόλυσή του.⁹².

4.5 Σημαντικότερες θεατρικές παραστάσεις και κινηματογραφικές μεταφορές του έργου

Το *Educating Rita* παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στις 10 Ιουνίου 1980 στο Royal Shakespeare Company Warehouse στο Λονδίνο με τον Mark Kingston στον ρόλο του Frank και την Julie Walters στον ρόλο της Rita σε σκηνοθεσία Mike Ockrent. Στη συνέχεια, μεταφέρθηκε στο Piccadilly Theatre του Λονδίνου, όπου παιζόταν για πολύ καιρό με αλλαγές κατά διαστήματα στο επιτελείο ηθοποιών. Γυρίστηκε επίσης σε ταινία

⁹² Beswick, 2023: xx

με τον Michael Caine ως Frank και την Julie Walters ως Rita σε σκηνοθεσία Lewis Gilbert. Ο Caine και η Walters κέρδισαν βραβεία BAFTA και Χρυσές Σφαίρες καλύτερου και καλύτερης ηθοποιού αντίστοιχα και ήταν υποψήφιοι για βραβεία Όσκαρ στην ίδια κατηγορία. Η αναθεωρημένη εκδοχή του θεατρικού έργου, παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στο Liverpool Playhouse τον Απρίλιο του 2002, με τον Richard O' Callaghan στο ρόλο του Frank και την Angela Clarke στον ρόλο της Rita.⁹³

Το έργο γνώρισε επιτυχία και στην Ελλάδα· παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στο Θέατρο Αλίκη σε σκηνοθεσία Ανδρέα Βουτσινά, με τον Δημήτρη Παπαμιχαήλ και την Αλίκη Βουγιουκλάκη στους πρωταγωνιστικούς ρόλους (σεζόν 1984-1985). Κατά τη σεζόν 2006-2007, παρουσιάστηκε στο Θέατρο Βρετανία, σε μετάφραση και σκηνοθεσία του Γιώργου Κιμούλη, με τον ίδιο στον ρόλο του Frank και την Ευδοκία Ρουμελιώτη στον ρόλο της Rita, ενώ αργότερα παρουσιάστηκε στα θέατρα Πόλη (Σεζόν 2018-2019) και Ζίνα (2019-2020) σε σκηνοθεσία Δάνη Κατρανίδη με τον ίδιο και την Παναγιώτα Βλαντή στους πρωταγωνιστικούς ρόλους.⁹⁴

4.6 Σύγκριση μεταξύ των χαρακτήρων του Higgins και του Frank

Από όσα έχουν ήδη εκτεθεί, είναι εμφανείς οι ομοιότητες και οι διαφορές των πρωταγωνιστών των δύο έργων αλλά κρίνουμε σκόπιμο, να τις συνοψίσουμε εδώ επιγραμματικά. Και ο Henry Higgins και ο Frank Bryant, ηλικιακά γύρω στα σαράντα ο πρώτος, λίγο πάνω από τα πενήντα ο δεύτερος, είναι καθηγητές και ανήκουν στην αστική και μεσοαστική τάξη αντίστοιχα· και οι δύο έχουν βαθιά γνώση του αντικειμένου τους, που σχετίζεται με τη γλώσσα, της Φωνολογίας ο πρώτος και της Αγγλικής Λογοτεχνίας ο δεύτερος. Ο Higgins, απολαμβάνει την δουλειά του, την οποία βλέπει ως χόμπι, που του αποφέρει, όμως, πολλά κέρδη, έχει ήδη γράψει ένα βιβλίο, *Το Παγκόσμιο Αλφάβητο του Higgins*, για το οποίο νιώθει υπερήφανος, σε σημείο που να το αναφέρει όταν συστήνεται σε κάποιον [στην περίπτωση μας στον Pickering (Πρώτη Πράξη)]· έχει στήσει τη δική του επιχείρηση και έχει μεγάλη αυτοπεποίθηση. Είναι παρορμητικός, απότομος, συχνά

⁹³ Russell, 2003: xiii

⁹⁴ https://el.wikipedia.org/wiki/Εκπαιδευοντας_τη_Rita

παραφέρεται και γίνεται προσβλητικός· δεν φαίνεται να ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τα αισθήματα των άλλων. Ο Frank Bryant, πανεπιστημιακός καθηγητής, είναι χαμηλών τόνων· έχει γράψει κάποιες μικρές ποιητικές συλλογές, που δεν διατίθενται πλέον προς πώληση, όπως ενημερώνει τη Rita, όταν τον ρωτά σχετικά, και που θεωρεί, ότι δεν έχουν ενδιαφέρον για τους μη μυημένους (Πράξη Πρώτη - Σκηνή 2)· έχει εγκαταλείψει εδώ και καιρό τη συγγραφή ποίησης, ενασχόληση που προφανώς του προσέφερε ψυχική ικανοποίηση και ζει μια μάλλον μονότονη ζωή. Φαίνεται να έχει χάσει το ενδιαφέρον του για τη δουλειά του, έχει όμως προσκολληθεί στην θέση του, καθώς του παρέχει κοινωνική αναγνώριση, οικονομική σταθερότητα και ασφάλεια.. Έχει στραφεί στο ποτό, το οποίο, πέρα από τον χώρο της pub, στην οποία συχνάζει, καταναλώνει και στον χώρο εργασίας του και όπως δηλώνει δεν του αρέσει πλέον ο εαυτός του. Ωστόσο, ο Frank γενικά, έχει αυτοέλεγχο, προσέχει πώς μιλάει και ακόμη και στις περιπτώσεις που δείχνει τη γνωστική υπεροχή του στη Rita, το κάνει με χιούμορ, αποφεύγοντας να είναι προσβλητικός.

Ο Higgins αναλαμβάνει την εκπαίδευση της Eliza, περισσότερο επειδή θέλει να αποδείξει τις ικανότητές του ως καθηγητής, και επειδή βλέπει ως πρόκληση το στοίχημα που του προτείνει ο Pickering και λιγότερο για τα χρήματα που συνεπάγεται η νίκη. Ο Frank αναλαμβάνει να διδάξει φοιτητές, όπως η Rita, για επιπλέον έσοδα· ως πανεπιστημιακός καθηγητής λογικά λαμβάνει έναν μισθό που θα του επιτρέψει να ζει αξιοπρεπώς, αλλά δεν γνωρίζουμε αν έχει άλλες οικονομικές υποχρεώσεις, ενώ σίγουρα η υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ από μέρους του, του δημιουργεί επιπλέον έξοδα. Ο Higgins αγαπάει την εργένικη ζωή, βρίσκει τις σχέσεις με τις γυναίκες περίπλοκες και θεωρεί ότι για να συνυπάρξουν άντρες και γυναίκες θα πρέπει να ανεχτούν καταστάσεις που δεν τους ικανοποιούν και επομένως να συμβιβαστούν. Εξάλλου, έχοντας, όπως δηλώνει, τη μητέρα του ως πρότυπο της τέλει γυναίκας, θεωρεί απίθανο να βρει κάποια που να μπορεί να τη συναγωνιστεί. Ο Frank βλέπουμε ότι επιζητά τη γυναικεία συντροφιά· είχε παντρευτεί και χώρισε μετά από δεκαπέντε χρόνια γάμου, τώρα βρίσκεται σε σχέση με μια παλιά του φοιτήτρια, ενώ δεν διστάζει να φλερτάρει τη Rita. Όταν αναφέρεται στους φοιτητές του, λέει χιουμοριστικά (αν και μάλλον το εννοεί) ότι κάποιες φορές νιώθει την παρόρμηση να “εκπαραθυρώσει” κάποιους από αυτούς (Πράξη Πρώτη, Σκηνή 1). Αντιθέτως, ο Higgins δηλώνει ότι οι μαθητές του είναι ιεροί για αυτόν και ουδέποτε εκμεταλλεύτηκε τη θέση του για να προσεγγίσει ερωτικά κάποια από τις πολλές και πολύ εμφανίσιμες μαθήτρίες

του. Βέβαια, ο Higgins έχοντας τη δική του επιχείρηση, έχει τη δυνατότητα να επιλέγει αυτούς, στους οποίους προσφέρει τις υπηρεσίες του, ενώ ο Frank έχει πιο περιορισμένα περιθώρια επιλογής.

Και οι δύο είναι κατά κάποιο τρόπο “δημιουργοί”, υπό την έννοια ότι μέσω της διδασκαλίας έχουν βοηθήσει τις μαθήτριάς τους να προχωρήσουν και να εξελιχθούν σε μια νέα εκδοχή του εαυτού τους, έχουν όμως και εκείνοι επηρεαστεί και αλλάξει σε κάποιο βαθμό μέσα από τη σχέση τους με αυτές. Ο Higgins, ενώ στην αρχή υποτιμούσε την Eliza λόγω του τρόπου που μιλούσε, στη συνέχεια ικανοποιημένος από την πρόοδό της και γνωρίζοντάς την καλύτερα τη συμπαθεί, συνηθίζει την παρουσία της και παραδέχεται ότι θα του λείπει αν φύγει· θεωρεί, όμως, ότι η νέα βελτιωμένη εκδοχή της είναι αποκλειστικά δικό του επίτευγμα. Ο Frank από την άλλη, από την αρχή βρήκε ελκυστική την Rita, του άρεσε ο τρόπος που σκεφτόταν, ο αυθορμητισμός και η αυθεντικότητά της σε σημείο που να μην είναι σίγουρος αν ήθελε να συμβάλει στην “μεταμόρφωσή” της· βλέποντας τη δίψα της για μάθηση και τον ενθουσιασμό της για πράγματα που εκείνος θεωρούσε πλέον δεδομένα, αρχίζει να ξαναβρίσκει το ενδιαφέρον του για το αντικείμενό του. Τα θετικά σχόλια της Rita για την ποίησή του, αν και δεν το παραδέχεται και μιλάει υποτιμητικά για αυτή, σίγουρα τον κολακεύουν. Τόσο ο Higgins όσο και ο Frank, όσο προχωρούν τα μαθήματα, προσπαθούν να χειραγωγήσουν τις μαθήτριάς τους, ενώ και οι δύο αντιδρούν αρνητικά όταν μαθαίνουν για τους νέους άντρες που μπαίνουν στην ζωή τους. Ο Higgins δυσανασχετεί με την επιλογή της Eliza να παντρευτεί τον Freddy, επειδή τον θεωρεί ανάξιο του δημιουργήματός του, αφού, όπως της λέει, την έχει κάνει κατάλληλη για σύζυγο βασιλιά ενώ ο Frank, τον οποίο έχει απορρίψει η Rita, θεωρεί ότι ένας φοιτητής, όπως ο Tiger, δεν είναι η κατάλληλη επιλογή για αυτήν, κάτι το οποίο όμως και η ίδια η Rita φαίνεται να γνωρίζει, αλλά βλέπει την γνωριμία της με αυτόν ως μια νέα εμπειρία. Και η Eliza και η Rita, έχοντας αποκτήσει αυτοπεποίθηση μέσω της γνώσης, αντιστέκονται στους Πυγμαλίωνές τους· επιθυμούν να είναι ανεξάρτητες και να αποφασίζουν εκείνες για τον εαυτό τους. Ο Higgins, σύμφωνα με τη «Συνέχεια» που πρόσθεσε ο Shaw στο θεατρικό του έργο, παρέμεινε στο ίδιο περιβάλλον, χωρίς μεγάλες αλλαγές στην καθημερινότητά του, με εξαίρεση το γεγονός ότι η Eliza, αν και παντρεύτηκε τον Freddy, παρέμεινε στη ζωή του, συνεχίζοντας να συγκρούεται μαζί του με διάφορες αφορμές, ενώ απολάμβανε την οικονομική στήριξη

που της παρείχαν αυτός και ο Pickering. Μπορούμε, επομένως, να συμπεράνουμε ότι μέσω της σχέσης του με την Eliza, άρχισε να ενδιαφέρεται περισσότερο για τα αισθήματα των άλλων. Για τον Frank, τα πράγματα εξελίσσονται διαφορετικά: το πάθος του για το ποτό, γίνεται αφορμή για τη μετακίνησή του στην Αυστραλία, κάτι το οποίο μπορεί να εκληφθεί ως τιμωρία, καθώς συνειρμικά μας έρχεται στο μυαλό το γεγονός ότι από 1788 έως το 1868, κατάδικοι από τη Βρετανία και την Ιρλανδία μεταφέρονταν εκεί ως τιμωρία για να σωφρονιστούν⁹⁵. ωστόσο, η αλλαγή σκηνικού, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η Julia δεν θα τον ακολουθήσει, θα μπορούσε να σηματοδοτήσει μια νέα αρχή για αυτόν.

Επίλογος

Το ταξίδι του μύθου του Πυγμαλίωνα μέσα στον χρόνο δεν σταματάει εδώ: η διαχρονική ισχύς του και η δυναμική του επιτρέπει στους νεότερους συγγραφείς να τον δουν μέσα από τη δική τους οπτική και να αναδείξουν ο καθένας και μια διαφορετική πτυχή του. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι οι δύο συγγραφείς με τους οποίους ασχοληθήκαμε, αφήνοντας την κλασική εκδοχή του φιλοσοφικού διλήμματος για την τέχνη και την τελειότητά της σε αντιδιαστολή με την ατελή και ελλειμματική πραγματικότητα, εστιάζονται περισσότερο στο να αναδείξουν τις δυνατότητες ταξικής κινητικότητας σε μια ιεραρχικά ή καπιταλιστικά δομημένη κοινωνία αλλά και τη δυνατότητα των γυναικών να υιοθετήσουν μη παραδοσιακούς ρόλους που ενδυναμώνουν την ατομικότητά τους.

Στον κινηματογράφο, στοιχεία εμπνευσμένα από τον μύθο εντοπίζονται σε ταινίες όπως το Blade Runner (1981) σε σκηνοθεσία του Ridley Scott, που βασίστηκε στο δυστοπικό μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας του Philip K. Dick *Do Androids Dream of Electric Sheep?* (*Ονειρεύονται τα ανδροειδή ηλεκτρικά πρόβατα;*) και στο οποίο εγείρονται υπαρξιακά ερωτήματα, ζητήματα ταυτότητας και θέματα όπως η τεχνολογική γενετική. Ηλεκτρικά ζώα και ανθρωποειδή που δεν διαφέρουν στην εμφάνιση από τους ανθρώπους και που μόνο μέσω ενός περίπλοκου τεστ ενσυναίσθησης μπορούν να διακριθούν από αυτούς, συνθέτουν το σκηνικό. Η ταινία *Lars and the Real Girl* (2007 – *Ο Λαρς και η*

⁹⁵ <https://www.nma.gov.au/defining-moments/resources/convict-transportation-peaks>

κούκλα του) σε σκηνοθεσία Craig Gillespie, παρουσιάζει έναν μοναχικό και ψυχολογικά τραυματισμένο άνδρα, που δυσκολεύεται να επικοινωνήσει με τους γύρω του και προμηθεύεται μια κούκλα του σεξ από το διαδίκτυο, την οποία συστήνει ως τη νέα του φίλη. Στην ταινία *Her* του Spike Jonze, στην οποία τίγονται θέματα όπως η αποξένωση και η δυσκολία στη δημιουργία σχέσεων και η αντικατάστασή τους από την τεχνολογία, ο πρωταγωνιστής αγοράζει ένα προηγμένο λειτουργικό σύστημα και γοητεύεται από τη “Samantha”, τη γυναικεία φωνή της συσκευής.

Στο σημείο αυτό να σχολιάσουμε ότι εξ αφορμής της σύγχρονης προβληματικής που αναπτύσσεται διεθνώς για την ΑΙ (Τεχνητή Νοημοσύνη), που θα μπορούσε να θεωρηθεί και αυτή ως μια σύγχρονη Γαλάτεια (τον ρόλο της οποίας αναλαμβάνουν εικονικοί βοηθοί όπως η Siri, η Alexa, η Google Assistant και τόσα άλλα μοντέλα τεχνητής νοημοσύνης), γίνεται φανερό το πόσο επίκαιρος εμφανίζεται και πάλι ο αρχαίος μύθος και πόσες νέες και μεταμοντέρνες εκδοχές του μπορούμε να δούμε.

Ωστόσο, ο μύθος βρίσκει εφαρμογή και σε άλλους χώρους. Ήδη στον τομέα της εκπαίδευσης, οι Robert Rosenthal και Lenore Jacobson, στο βιβλίο τους *Pygmalion in the Classroom* (*Ο Πυγμαλίων στην σχολική αίθουσα*) του 1968, στο οποίο δημοσίευσαν τα αποτελέσματα ενός πειράματός τους (1965), δανειζόμενοι στοιχεία από τον μύθο και το θεατρικό έργο του Shaw, προέβαλαν την άποψη ότι οι προσδοκίες των δασκάλων για τους μαθητές τους, επηρεάζουν τις επιδόσεις των τελευταίων, άποψη που προσαρμοσμένη κατάλληλα, προβάλλεται και σε πολλά σεμινάρια εκπαίδευσης στελεχών επιχειρήσεων, στο πλαίσιο εύρεσης μεθόδων για την καλύτερη ανάπτυξη και απόδοση του εργατικού τους δυναμικού. Εκπαιδευτικοί, όπως ο Higgins και ο Frank, που συμβάλλουν στην προσωπική ανάπτυξη των φοιτητών τους, μέσω της βελτίωσης των γνώσεών τους, βοηθώντας τους παράλληλα στη συνειδητοποίηση του εαυτού τους, παρά τα όποια ελαττώματά τους, εξακολουθούν να είναι εξαιρετικά σημαντικοί. Η γνώση που έχουν αποκτήσει και μεταδίδουν με τη σειρά τους, δεν είναι επιφανειακή, αλλά είναι αποτέλεσμα του πηγαίου ενδιαφέροντός τους για αυτή, για την απόκτηση της οποίας έχουν κοπιάσει και έχουν αφιερώσει χρόνια μελέτης. Σε μια εποχή, που κατακλυζόμαστε από πληροφορίες, η εγκυρότητα των οποίων είναι σε πολλές περιπτώσεις αμφισβητήσιμη, που η τεχνητή νοημοσύνη αναπτύσσεται ραγδαία και πέρα από τα όποια θετικά της,

υπάρχει η τάση για χειραγώγηση του τρόπου σκέψης μας, η ανάπτυξη κριτικού νου είναι υψίστης σημασίας. Μόνο έτσι, θα είμαστε σε θέση, όποιος και αν προσπαθεί να μας χειραγωγήσει, να αποφασίζουμε για τον εαυτό μας και να ακολουθούμε κάθε φορά την πορεία της δικής μας επιλογής

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Δημάκη-Ζώρα, Μ. (2002). Σ. Ν. Βασιλειάδης: η ζωή και το έργο του (Διδακτορική διατριβή), ΕΚΠΑ, Αθήνα: Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη Ανακτήθηκε 15 Οκτωβρίου, 2024, από: <https://phdtheses.ekt.gr/eadd/handle/10442/20897>
- Κακριδής, Ι. Θ. (Γενική εποπτεία) (1986). *Ελληνική Μυθολογία, Εισαγωγή στον μύθο*, Τόμος 1, Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών
- Καρνέζης, Ι. Η. (1986). *Ο Μύθος. Προέλευση και εξέλιξη (Από τη “γνώση” στη “λογική έκφραση”)*, Συμβολή στην ερμηνεία του μύθου, Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση
- Λαζαράτος Π.Κ., Πρόλογος στην ελληνική μετάφραση του Πυγμαλίωνα του George Bernard Shaw στο Λάζου-Πορτολομαίου Μ., (επιμ.) (2017). 2η ανανεωμένη έκδοση, *Τζωρτζ Μπέρναρντ Σω, Πυγμαλίων*, Παγκόσμιο Θέατρο, Αθήνα: Δωδώνη
- Λάζου-Πορτολομαίου Μ., (επιμ.) (2017). 2η ανανεωμένη έκδοση, *Τζωρτζ Μπέρναρντ Σω, Πυγμαλίων*, Παγκόσμιο Θέατρο, Αθήνα: Δωδώνη
- Νικολόπουλος, Τ. (2004). *Οβίδιος, Μεταμορφώσεων Βιβλίο Δέκατο*, Βιβλιοθήκη Αρχαίων Συγγραφέων, Αθήνα: Στιγμή
- Τσόχαλης, Θ. (2009). *Οβιδίου Μεταμορφώσεις*, Τόμος 2, Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση
- Barry, P. (2013). *Γνωριμία με τη Θεωρία. Μια εισαγωγή στη λογοτεχνική και πολιτισμική θεωρία*, Αθήνα: Βιβλιόραμα
- Beswick K. (Ed.) (2023). *Willy Russell, Educating Rita*, London: Bloomsbury Publishing Plc
- Campbell, J. (1973). *Ο ήρωας με τα χίλια πρόσωπα, Ο ρόλος του Ήρωα στην Παγκόσμια Μυθολογία*, Αθήνα: Ιάμβλιχος
- Davidson-Reid, J. (1993). Pygmalion. In *The Oxford Guide to Classical Mythology in the Arts, 1300-1900s* (vol. II, pp. 955-962). New York: Oxford University Press
- Dukore, B.F. (1973), *Bernard Shaw, Playwright : Aspects of shavian drama*, Columbia: University of Missouri Press
- Frago, M. (2016). Adaptation, Re-adaptation, and Myth. In Baldwin Linda, P. (Ed.), *Telling and Re-telling Stories, Studies on Literary Adaptation to Film*, (pp. 54-58). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing

Greene, N. (2000). Introduction in Lawrence D. H. (Ed.) *Bernard Shaw, Pygmalion, A RomanceI in Five Acts*, London: Penguin Classics

Gullstam, M. (2020). *Rousseau's Idea of Theatre. From criticism to practice*, (Doctoral thesis), Stockholm University, Stockholm: Universitetsservice

Last updated: 2022-02-26. Ανακτήθηκε στις 30 Οκτωβρίου 2024 από:

<https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1430104&dswid=1045>

Hutcheon, L. (2006). *A Theory of Adaptation*, New York: Routledge

Innes, C. (Ed.) (1998). *The Cambridge companion to George Bernard Shaw*, New York: Cambridge University Press

Kent, B. (Ed.) (2021). *George Bernard Shaw, Pygmalion, Heartbreak House and Saint Joan*, Oxford World's Classics, Oxford: Oxford University Press

Peters, S. (1998). Shaw's life: a feminist in spite of himself. In Innes C. (Ed.) *The Cambridge companion to George Bernard Shaw*, (pp. 3-24). New York: Cambridge University Press

Russell, W. (2003). *Educating Rita*, London: Bloomsbury Publishing Plc

Δικτυογραφία

John Marston | British Playwright, Poet, Satirist. Ανακτήθηκε 30 Οκτωβρίου, 2024, από:

<https://www.britannica.com/biography/John-Marston>

National Museum of Australia/ Convict Transportation Peaks. Ανακτήθηκε 1 Ιανουαρίου 2025, από:

<https://www.nma.gov.au/defining-moments/resources/convict-transportation-peaks>

Western Medieval Manuscripts: Le Roman de la Rose. Ανακτήθηκε 2 Νοεμβρίου, 2024, από:

<https://cudl.lib.cam.ac.uk/view/MS-GG-00004-00006/1>

Β) Δημιουργικό μέρος

Εισαγωγή

Αντλώντας έμπνευση από τον μύθο του Πυγμαλίωνα και τα θεατρικά έργα *Pygmalion* του George Bernard Shaw και *Educating Rita* του Willy Russell, με τα οποία ασχοληθήκαμε, επιχείρησα τη συγγραφή ενός θεατρικού έργου, που κινείται στο ίδιο με αυτά πνεύμα. Δεδομένου ότι και τα δύο έργα διαδραματίζονται στην Αγγλία, αμφιταλαντεύτηκα σχετικά με το αν η ιστορία του έργου μου θα διαδραματιζόταν στην Αγγλία ή στην Ελλάδα, αλλά τελικά κατέληξα στο δεύτερο. Το έργο, πιο συγκεκριμένα, διαδραματίζεται στην Αθήνα, επειδή, όμως, ήθελα να υπάρχει κάτι από την αγγλική κουλτούρα σε αυτό, επέλεξα ο κεντρικός ανδρικός χαρακτήρας του έργου να είναι καθηγητής της Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας σε Πανεπιστήμιο της Αγγλίας, όπως και ο Frank· η πρωταγωνίστρια, όπως και η Eliza, πριν από τη συνάντησή της μαζί του, που θα αποδειχθεί “μοιραία” και θα την ωθήσει να αλλάξει πορεία, πουλάει λουλούδια. Ο τίτλος του έργου, συνδέεται με τον αρχαίο μύθο και το έργο του Willy Russell, ενώ τα ονόματα που επέλεξα για τους κεντρικούς χαρακτήρες μου, συνδέονται με τον μύθο και το έργο *Pygmalion*· έχω δανειστεί και αρκετά άλλα στοιχεία και από τα δύο θεατρικά έργα, τα οποία προσπάθησα να προσαρμόσω στην ελληνική πραγματικότητα.

Η ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΕΤΑΙ...

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΚΩΜΩΔΙΑ

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΕΡΡΙΚΟΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ, πανεπιστημιακός καθηγητής Αγγλικής γλώσσας και
Λογοτεχνίας, 40 χρόνων

ΤΙΑ / ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ, λουλουδού, 22 χρόνων

ΜΑΡΚΟΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ, διευθυντικό στέλεχος σε αεροπορική εταιρεία, 40 χρόνων

ΣΑΒΒΑΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, οπωροπώλης, 55 χρόνων

WILLY BROWN, τουρίστας, 35 χρόνων

ΣΚΗΝΕΣ

ΠΡΑΞΗ ΠΡΩΤΗ

ΣΚΗΝΗ 1: Στη λαϊκή αγορά επί της οδού Λουίζης Ριανκούρ. περιοχή Πανόρμου, Αθήνα,
Σάββατο μεσημέρι, Αύγουστος 2023

ΣΚΗΝΗ 2: Στο διαμέρισμα του Ερρίκου Πετρίδη, Κυριακή πρωί.

ΣΚΗΝΗ 3: Το ίδιο όπως και στη Σκηνή 2, Δευτέρα απόγευμα.

ΣΚΗΝΗ 4: Το ίδιο όπως και στις Σκηνές 2 και 3, ένα μήνα μετά.

ΣΚΗΝΗ 5: Το ίδιο όπως και στις Σκηνές 2, 3 και 4, δύο εβδομάδες μετά.

ΣΚΗΝΗ 6: Το ίδιο όπως και στις Σκηνές 2, 3, 4 και 5, Δευτέρα απόγευμα επόμενης
εβδομάδας.

ΣΚΗΝΗ 7: Το ίδιο όπως και στις Σκηνές 2, 3, 4, 5 και 6, δύο μήνες μετά, απόγευμα.

ΠΡΑΞΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΣΚΗΝΗ 1: Το ίδιο όπως και στην Πρώτη Πράξη, Σκηνές 2, 3, 4, 5, 6 και 7, Σεπτέμβριος
2024

ΣΚΗΝΗ 2: Το ίδιο όπως και στη Σκηνή 1, ένα μήνα μετά, απόγευμα.

ΣΚΗΝΗ 3: Το ίδιο όπως και στις Σκηνές 2 και 3, κάποιους μήνες μετά, απόγευμα.

ΠΡΑΞΗ ΠΡΩΤΗ

ΣΚΗΝΗ 1

ΣΤΗ ΛΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ

(Μεσημεριανή ώρα Σαββάτου στη λαϊκή αγορά επί της οδού Λουίζης Ριανκούρ. Οι έμποροι διαλαλούν τιςπραμάτειες τους. Η Τία, γύρω στα 22, κάθεται πίσω από έναν πάγκο με λουλούδια και γλάστρες. Έχει μακριά μαύρα μαλλιά,, φοράει λευκό μπλουζάκι με λεκέδες και ξεβαμμένο τζιν παντελόνι με σκισίματα. Ο Ερρίκος, γύρω στα 40, σταματάει στον διπλανό πάγκο που πουλούν οπωροκηπευτικά. Είναι ψηλός, μελαχρινός· φοράει υφασμάτινο μπλε παντελόνι και θαλασσί μπλούζα polo· παίρνει τη σακούλα που του δίνει ο μανάβης και αρχίζει να τη γεμίζει. Ένας τουρίστας σταματάει στον πάγκο με τα λουλούδια και δείχνει στην κοπέλα μια γλάστρα με φούξια λουλούδια.)

ΤΟΥΡΙΣΤΑΣ: (Δυνατά δείχνοντας ένα από τα φυτά.) What's the name of this flower?⁹⁶

ΤΙΑ: (Με ύφος που δείχνει ότι δεν κατάλαβε.) Five (Ενώ προφέρει την λέξη, τεντώνει τα 5 δάχτυλα του δεξιού της χεριού και του τα δείχνει.) γιούρος.

ΤΟΥΡΙΣΤΑΣ: (Με προφορά.) Name?⁹⁷

(Η Τία τον κοιτάζει αινιγματικά και ανασηκώνει τους ώμους. Ο Ερρίκος που ψωνίζει στον διπλανό πάγκο την κοιτάζει με αποδοκιμαστικό ύφος.)

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Εμφανώς εκνευρισμένος.) Για το ρημαδοόνομα του λουλουδιού σε ρωτάει.

ΤΙΑ: (Με αγριεμένο ύφος.) Πρόσεχε πώς μιλάς, κύριος! (Αμέσως μετά παίρνει το πιο γλυκό της ύφος και απευθύνεται στον τουρίστα.) Δι-πλα-δέ-νια.

ΤΟΥΡΙΣΤΑΣ (Της χαμογελάει και επαναλαμβάνει με ερωτηματικό τόνο.): Ντι-πλα-ντέ-νια;

(Του χαμογελάει και αυτή και κουνάει καταφατικά το κεφάλι. Ο τουρίστας βγάζει από την τσέπη του ένα χαρτονόμισμα των πέντε ευρώ και της το δίνει. Η Τία βάζει τη γλάστρα σε μία πλαστική σακούλα και του τη δίνει.)

ΤΟΥΡΙΣΤΑΣ: Εφ-κα-ρι-στώ!

ΤΙΑ (Χαμογελαστή.) : Πα-ρα-κα-λώ!

(Ο τουρίστας της χαμογελάει και απομακρύνεται.)

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Με ύφος.) Αντί να πεις ευχαριστώ, μου φωνάζεις κιόλας!...

⁹⁶ Ποιο είναι το όνομα αυτού του λουλουδιού;

⁹⁷ Όνομα;

ΤΙΑ: (Με έντονο ύφος.) Ευχαριστώ;.. Γιατί; Για τον ωραίο σου τρόπο; Επειδή ξέρεις πέντε Αγγλικά δεν σημαίνει ότι μπορείς να μας προσβάλεις...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μα είναι δυνατόν να μην ξέρεις το name;

ΤΙΑ: Το name το ξέρω. Αλλά έτσι όπως το πρόφερε, πού να το καταλάβω;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μια χαρά το πρόφερε... Είναι αδιανόητο στην εποχή μας, κοπέλα στην ηλικία σου να μην έχει στοιχειώδεις γνώσεις Αγγλικών.

ΤΙΑ: Αντί να μου πρήζεις το συκώτι, δεν αγοράζεις κάνα λουλούδι; (Με ειρωνικό ύφος.) Δυστυχώς, βέβαια, δεν έχω τα αγαπημένα σου λουλούδια. που σίγουρα είναι τα γαϊδουράγκαθα...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Αν είχες έστω και λίγο μυαλό, δεν θα τα υποτιμούσες. Το ξέρεις ότι το γαϊδουράγκαθο είναι το εθνικό έμβλημα της Σκωτίας;

ΤΙΑ: Σκοτίστηκα! Αυτοί δεν είναι που η τσέπη τους έχει καβούρια; Σιγά μη δίνανε λεφτά για να αγοράσουν λουλούδια. Μούρλια θα τους φαίνονται τα γαϊδουράγκαθα! Τέτοιος είσαι και του λόγου σου;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Να μη σε νοιάζει! Κλείσε όμως το ρημαδόστομα σου! Δεν βλέπεις ότι διώχνεις τους πελάτες;

ΤΙΑ: Εγώ;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Εμ, ποιος εγώ;. Πήγε μία η ώρα και ο πάγκος σου είναι γεμάτος. Κοίτα λίγο την κοπέλα απέναντι! Ξεπούλησε... Τυχαίο; Δεν νομίζω...

ΤΙΑ: Τι θες να πεις;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Τι θέλω να πω; Μια πωλήτρια λουλουδιών πρέπει να είναι περιποιημένη... καθαρή... γλυκιά... ευγενική... ..Εσύ...(Την κοιτάζει εξεταστικά από πάνω μέχρι κάτω.) καμία σχέση...

(Εκείνη τη στιγμή ένας ψηλός καστανός άντρας τους διακόπτει.)

ΜΑΡΚΟΣ: Ερρίκο, δεν το πιστεύω! Πόσο καιρό έχω να σε δω;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μάρκο! Τι κάνεις; Χαθήκαμε!...

(Αγκαλιάζονται. Η Τία τους παρακολουθεί.)

ΜΑΡΚΟΣ: Δεν έχεις αλλάξει καθόλου!

ΕΡΡΙΚΟΣ: Κι εσύ το ίδιο...

ΜΑΡΚΟΣ: Άκουσα ότι ζεις στο εξωτερικό, ισχύει;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ναι... Τα τελευταία χρόνια μένω στην Οξφόρδη.

ΜΑΡΚΟΣ: Και τι ακριβώς κάνεις εκεί;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Διδάσκω... Στο Πανεπιστήμιο... Αγγλική γλώσσα και λογοτεχνία...

ΜΑΡΚΟΣ: Μπράβο ρε θηρίο! Εσύ, το είχες πάντα με τα Αγγλικά. Νομίζω ότι ο παππούς σου ήταν Εγγλέζος;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Σκωτσέζος για την ακρίβεια.

ΜΑΡΚΟΣ: Τον θυμάμαι. Ωραίος τύπος! Να δεις πώς τον λέγανε...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Henry. Από αυτόν πήρα το όνομά μου.

ΜΑΡΚΟΣ: Μμμμ! Σωστά! Ζει;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μπα, όχι. Μας άφησε εδώ και αρκετά χρόνια. Εσύ; Πού βρίσκεσαι;

ΜΑΡΚΟΣ: Στη Hellas Airways δουλεύω... Στα κεντρικά γραφεία... Στη διοίκηση...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μμμμ... Μια χαρά!

(Ξαφνικά αρχίζει να μπουμπουνίζει.)

ΜΑΡΚΟΣ: Θα συνεχίσεις με τα ψώνια σου;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Σχεδόν τελείωσα...

ΜΑΡΚΟΣ: Να κανονίσουμε να βρεθούμε... Θα μείνεις καιρό;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Κανένα χρόνο σίγουρα... Ίσως και περισσότερο... Έχω εκπαιδευτική άδεια...

ΜΑΡΚΟΣ: Μια χαρά!...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Θες να έρθεις αύριο το πρωί απ' το σπίτι να τα πούμε; Κερνάω καφέ...

ΜΑΡΚΟΣ: Στο πατρικό σου μένεις;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ναι... Οι γονείς μου μένουν πλέον μόνιμα στο εξοχικό μας...

ΜΑΡΚΟΣ: Θύμισέ μου την οδό!

ΕΡΡΙΚΟΣ: Λασκαρίδου 3.

ΜΑΡΚΟΣ: Ωραία! Κατά τις έντεκα είναι καλά;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μια χαρά!

ΜΑΡΚΟΣ: Τα λέμε αύριο λοιπόν...

(Ο Μάρκος φεύγει. Ο Ερρίκος γυρνάει προς το μέρος της Τίας.)

ΤΙΑ: Καθηγητής Αγγλικών είσαι του λόγου σου;

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Ενοχλημένος.) Μπα;... Κρυφακούς;

ΤΙΑ: (Εκνευρισμένη) Είσαι με τα καλά σου, άνθρωπέ μου; Εσείς μιλούσατε δυνατά...

Όλη η λαϊκή σας άκουσε...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Με ύφος.) Δεν μου αρέσουν αυτοί που χώνουν τη μύτη τους στις δουλειές των άλλων...

(Ο Ερρίκος της γυρνάει την πλάτη και απομακρύνεται.)

ΣΚΗΝΗ 2

ΜΙΑ ΑΠΡΟΣΜΕΝΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗ

(Πρωινό Κυριακής. Εσωτερικό διαμερίσματος Ερρίκου. Καλόγουστη διακόσμηση· έπιπλα κλασικά, πίνακες κρεμασμένοι στους τοίχους. Μεγάλη πόρτα στα αριστερά. Δεξιά δύο πόρτες και ένα παράθυρο. Στα αριστερά είναι το σαλόνι και στα δεξιά η τραπεζαρία που χωρίζεται από την κουζίνα με πάσο. Ο Ερρίκος κάθεται στο σαλόνι και διαβάζει εφημερίδα· φοράει σκούρα μπλε φόρμα και γκρι φούτερ που γράφει OXFORD UNIVERSITY. Ακούγεται το κουδούνι. Ανοίγει τη μεγάλη πόρτα στα αριστερά και εμφανίζεται η Τία. Έχει πιασμένα τα μαλλιά της σε αλογοουρά, φοράει τζιν φούστα με μήκος λίγο πιο κάτω από το γόνατο, λιλά μακό μπλουζάκι. Κρατάει μια σακούλα με ένα φυτό.)

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Την κοιτάζει εξεταστικά.) Τι θα θέλατε;

ΤΙΑ: Δεν ξέρω αν με θυμάσαι... Είμαι...η κοπέλα που μιλήσαμε χθες...από τη λαϊκή... Με τα λουλούδια... (Δείχνει τη σακούλα με το φυτό.)

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Ανασηκώνει τα φρύδια μόλις καταλαβαίνει ποια είναι.) Α! ... Δεν σε κατάλαβα...Φαίνεσαι διαφορετική...

ΤΙΑ: Ε,...έχω πιάσει τα μαλλιά μου...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Κουνάει το κεφάλι.) Μάλιστα... Και πώς με βρήκες;

ΤΙΑ: Άκουσα που είπες τη διεύθυνση στον φίλο σου...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Καλά λοιπόν είπα εγώ ότι κρυφάκουγες.....Και πώς βρήκες το διαμέρισμα;

ΤΙΑ: Ε, εντάξει ...Δεν ήταν και τόσο δύσκολο...Το όνομά σου δεν είναι και τόσο συνηθισμένο... Ρώτησα μια κυρία που τίναζε ένα χαλάκι από το μπαλκόνι του ισογείου αν ξέρει κανέναν Ερρίκο και μου είπε...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μάλιστα...(Κοφτά.) Και τι θέλεις;

ΤΙΑ: Αυτό είναι για σένα... (Βγάζει από την σακούλα μια διπλαδένια με κόκκινα λουλούδια και του την προσφέρει.)

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Την κοιτάζει.) Τι είναι αυτό;

ΤΙΑ: (Χαμογελάει μουνδιασμένα.) Ε,...ένα δώρο...(Προσπαθώντας να κάνει χιούμορ.)

Μέχρι να φέρω τα αγαπημένα σου λουλούδια...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Δυνατά.) Φοβού τους Δαναούς και δώρα φέροντας...

ΤΙΑ: Τι είναι πάλι αυτό;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Σε εντελώς ελεύθερη μετάφραση... Μου λες γιατί κουβαλήθηκες εδώ
απρόσκλητη;... Και μάλιστα με δώρα; Μήπως νομίζεις ότι σου την έπεσα;

ΤΙΑ: (Δυσανασχετεί.) Α... Όχι...όχι, βέβαια!...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Με άγριο ύφος.) Λέω μήπως σου μπήκε καμιά ιδέα ότι ήθελα κάτι άλλο από
σένα...

ΤΙΑ: Α, για να σου πω...Για ποια με πέρασες; Για καμιά του δρόμου; Είμαι σοβαρή
κοπέλα εγώ...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ε τότε, τι γυρεύεις εδώ;

ΤΙΑ: Ε, να... Άκουσα που έλεγες στον φίλο σου ότι διδάσκεις Αγγλικά στην Οξφόρδη...
και... ότι ο φίλος σου δουλεύει στη Hellas Airways...Ε,... να... εγώ...θέλω... να γίνω
αεροσυνοδός... Απ' όσο γνωρίζω, σε εξετάζουν και στα Αγγλικά... Και ...και θα ήθελα
να μου κάνεις μαθήματα...Με το αζημίωτο βέβαια...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Ξαφνιασμένος.) Κοίτα... (Αποφασιστικά.) Δεν μπορώ να σε αναλάβω...
Λυπάμαι... Βρες κάποιον άλλο...

(Πίσω από την Τία εμφανίζεται ο Μάρκος. Τη δείχνει με το βλέμμα ενώ απευθύνεται στον
Ερρίκο.)

ΜΑΡΚΟΣ: Έχεις παρέα;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Όχι ακριβώς,... Η κοπέλα έφευγε...

ΜΑΡΚΟΣ: (Την περιεργάζεται.) Εσύ δεν είσαι η κοπέλα με τα λουλούδια;

ΤΙΑ: (Μουδιασμένα.) Ναι, εγώ είμαι...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Χαμογελαστός.) Κάνεις και παραδόσεις κατ' οίκον;

ΤΙΑ: Μπα... (Του χαμογελάει.) Καλή ιδέα όμως...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Απευθυνόμενος στον Μάρκο.) Θέλει λέει να γίνει αεροσυνοδός...και θα
ήθελε να της κάνω μαθήματα Αγγλικών...

ΜΑΡΚΟΣ: (Απευθυνόμενος στην Τία.) Καλά, ε...άμα σε αναλάβει αυτός, θα μάθεις να τα
μιλάς καλύτερα κι απ' τη βασίλισσα Ελισάβετ.

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Κάπως κοφτά.) Δεν πρόκειται όμως...

ΤΙΑ: (Απευθυνόμενη στον Μάρκο.) Πείτε του κάτι κι εσείς!...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Τελευταία φορά που έκανα ιδιαίτερα μαθήματα, ήταν στην κόρη του πρέσβη
της Ινδίας στο Λονδίνο.

ΜΑΡΚΟΣ: *(Απευθυνόμενος στον Ερρίκο.)* Μμμμ... Κοίτα... η εταιρεία μας κατά διαστήματα χρειάζεται κόσμο ... Βέβαια, πλέον, οι υποψήφιοι πρέπει απαραίτητα να είναι κάτοχοι Proficiency... Αν την αναλάβεις και καταφέρει να πάρει το Proficiency και να περάσει τις εξετάσεις, πέραν του ότι θα έχω να λέω ότι είσαι ο καλύτερος καθηγητής Αγγλικών στον κόσμο, είμαι διατεθειμένος να πληρώσω και για τα μαθήματα... Και στην τιμή που θα ζητούσες από κόρη πρέσβη...

ΕΡΡΙΚΟΣ: *(Διστακτικός.)* Μμμμ... Δεν ξέρω... Θα πρέπει να δω και το επίπεδό της.... Ακόμη και αν ξεκινήσουμε άμεσα, δεν ξέρω αν θα είναι έτοιμη για τον επόμενο Μάιο... Μπορεί να πάει και για Δεκέμβριο... Δεν ξέρω καν αν θα είμαι εδώ...

ΜΑΡΚΟΣ: Μα η δεσποινίς είναι διατεθειμένη να δουλέψει σκληρά... *(Γυρνάει προς την Τία και της κλείνει το μάτι.)* Έτσι δεν είναι;
(Η Τία κουνάει το κεφάλι της καταφατικά.)

ΜΑΡΚΟΣ: Τι λες Ερρίκο, θα την αναλάβεις;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μμμμ... Ok. Αν όμως είναι εντελώς βούρλο, θα την πετάξω έξω με τις κλωτσιές...

ΤΙΑ: *(Έχοντας πάρει θάρρος από την υποστήριξη του Μάρκου.)* Θυμήθηκες τους ωραίους σου τρόπους;...

ΕΡΡΙΚΟΣ: *(Με ύφος.)* Οι τρόποι μου είναι αυτοί που είναι και σε όποιον αρέσουν...

ΜΑΡΚΟΣ: *(Καθησυχαστικός.)* Μην τον ακούτε δεσποινίς!... Αστειεύεται... Στην περίπτωση του ισχύει το “Σκύλο που γαβγίζει...”

ΤΙΑ: *(Απευθυνόμενη στον Μάρκο.)* Μμμμ... Σας ευχαριστώ!

ΕΡΡΙΚΟΣ: Πώς σε λένε;

ΤΙΑ: Τία...

ΕΡΡΙΚΟΣ: *(Με απορία.)* Τία; Τι όνομα είναι αυτό;

ΜΑΡΚΟΣ: Όπως λέμε Tia Maria;

ΤΙΑ: *(Με απορία.)* Τι είναι αυτό;

ΜΑΡΚΟΣ: Α, ένα θαυμάσιο λικέρ.

(Η Τία ανασηκώνει τους ώμους σε ένδειξη ότι δεν το ξέρει.)

ΕΡΡΙΚΟΣ: Δεν μπορεί να σε βαφτίσανε Τία... Ποιο είναι το κανονικό σου όνομα;

ΤΙΑ: Μμμμ... Γαλάτεια...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Εκπληκτος.) Γαλάτεια; Αν είναι δυνατόν! Έχεις τόσο ωραίο όνομα και το έχεις πετσοκόψει...

ΤΙΑ: Όταν πήγαινα στο σχολείο κάποια παιδιά με κοροϊδεύανε... Με φωνάζανε Γαλατού...Και... και κάποιες φορές, μόλις με βλέπανε κάνανε “Μπλιαχ! Μυρίζει γαλατίλα!”... Οπότε στην Πέμπτη Δημοτικού το άλλαξα...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Γνωρίζεις ποια ήταν η Γαλάτεια;

ΤΙΑ: Τη γιαγιά μου ήξερα, που τη φωνάζανε κυρά Γαλάτεια.

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μάλιστα!...Το ξέρεις ότι τία στα Ισπανικά είναι η θεία;

ΤΙΑ: Μα, καλά πόσες γλώσσες ξέρεις;... Όχι...Δεν το ήξερα...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Το να σε φωνάζουν θεία τα ανίψια σου, αν έχεις, ok. Αλλά να σε φωνάζει θεία όλος ο κόσμος;

ΤΙΑ: (Προβληματισμένη. Κοιτάζοντας και τους δύο.) Καλά...τότε εσείς μπορείτε να με φωνάζετε Γαλάτεια...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Ικανοποιημένος.) Ωραία! Οπότε Γαλάτεια αύριο το απόγευμα, πέντε η ώρα ακριβώς να είσαι εδώ.

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Κουνάει το κεφάλι της σε ένδειξη ότι συμφωνεί.) Έγινε. Καλό μεσημέρι!

ΕΡΡΙΚΟΣ: Καλό μεσημέρι!

ΜΑΡΚΟΣ: (Εγκάρδια) Γεια σου, κορίτσι μου!

ΣΚΗΝΗ 3

ΕΝΑΡΞΗ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

(Δευτέρα απόγευμα. Εσωτερικό διαμερίσματος του Ερρίκου. Ο Ερρίκος και η Γαλάτεια κάθονται στο τραπέζι της τραπεζαρίας. Ο Ερρίκος έχει μπροστά του ένα ανοιχτό βιβλίο και η Γαλάτεια ένα τετράδιο.)

ΕΡΡΙΚΟΣ: Σε σχέση με το όνομά σου, που λέγαμε χθες...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Ναι;...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Για να ξέρεις...υπάρχει ένας αρχαίος μύθος. Ο Πυγμαλίων, βασιλιάς της Κύπρου, έφτιαξε το άγαλμα μιας γυναίκας από φίλντισι... Και ήταν τόσο όμορφο, που το ερωτεύτηκε...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Με απορία) Μα καλά, ντιπ μουρλός ήτανε; Χάθηκαν οι γυναίκες;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ας μην το αναλύσουμε αυτό τώρα... Την ημέρα που γιόρταζε η θεά Αφροδίτη προσευχήθηκε και της ζήτησε να του χαρίσει μια σύζυγο, που να μοιάζει με το φίλντισένιο άγαλμα που είχε φιλοτεχνήσει...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Και του'κανε τη χάρη;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Όταν γύρισε στο σπίτι του, προς μεγάλη του χαρά, ανακάλυψε ότι το άγαλμα είχε ζωντανέψει.

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Εγώ θα τα'χα κάνει πάνω μου απ' την τρομάρα μου...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Και σύμφωνα με τον μύθο την παντρεύτηκε...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Ανασηκώνει τους ώμους) Περί ορέξεως... (Ανασηκώνει τα φρύδια σε ένδειξη ότι της ήρθε ιδέα) Άρα, αφού αυτός ήταν βασιλιάς και την παντρεύτηκε, έγινε και εκείνη βασίλισσα, σωστά;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Σωστά.

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Δηλαδή τόσον καιρό έχω βασιλικό όνομα και δεν το είχα καταλάβει;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Κάπως έτσι...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Δηλαδή είμαι κάτι σαν την Ελισάβετ;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Όχι εσύ. Η Γαλάτεια του μύθου...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Ε, ναι!...Αυτό εννοούσα...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Οκ...Λοιπόν, στο μάθημά μας τώρα...Επειδή δεν μπορώ να ξέρω τι θυμάσαι και τι δεν θυμάσαι από Γραμματική, θα ξεκινήσουμε με μια γρήγορη επανάληψη των

χρόνων. Από το επόμενο μάθημα θα ξεκινήσουμε να βλέπουμε και κάποια τεστ με παλιότερα θέματα... τα Past Papers όπως τα λέμε...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Εντάξει...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Οπότε σήμερα θα δούμε τον Απλό Ενεστώτα, δηλαδή τον Present Simple και τον Ενεστώτα Διαρκείας, δηλαδή τον Present Continuous...Ο Present Simple χρησιμοποιείται για πράξεις που επαναλαμβάνονται, ενώ ο Present Continuous για πράξεις που γίνονται αυτή τη στιγμή που μιλάμε...Σου έχω βγάλει και κάποιες φωτοτυπίες με τη θεωρία και κάποιες ασκήσεις που βασίζονται σε αυτή. Θα πρέπει να τις προετοιμάσεις για την επόμενη φορά...

(Η Γαλάτεια κουνάει το κεφάλι της καταφατικά.)

ΣΚΗΝΗ 4

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

(Εσωτερικό διαμερίσματος Ερρίκου. Ένα μήνα μετά. Ο Ερρίκος ανοίγει τη μεγάλη πόρτα στα αριστερά. Η Γαλάτεια μπαίνει ντυμένη με τζιν και μακό μπλουζάκι. Κουβαλάει μια μεγάλη σακούλα με διάφορα ζαρζαβατικά και φρούτα.)

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Καλησπέρα! (Ζωηρά.) Πού να τα ακουμπήσω;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Τι είναι αυτά;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Δεν βλέπεις;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Βλέπω...αλλά...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Κάνει μορφασμούς, επειδή δεν αντέχει το βάρος.) Γρήγορα, άνθρωπέ μου!

ΕΡΡΙΚΟΣ: Άφησέ τα πάνω στο πάσο...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Τα ακουμπάει και βγάζει βαθύ αναστεναγμό.) Άσε!... Πολύ γέλιο στη δουλειά σήμερα...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Έχει σχέση αυτό που θες να πεις με το μάθημα;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Κατά κάποιο τρόπο....

ΕΡΡΙΚΟΣ: Δηλαδή;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Ε, να... πλάκωσε ένα γκρουπ από τουρίστες. Ψωνίσανε κάποιοι κι από μένα αλλά τους ενδιέφεραν περισσότερο τα ζαρζαβατικά και τα φρούτα. Μου λέει ο κυρ Σάββας – είναι ο τύπος που έχει τον πάγκο δίπλα μου... (Μιμείται την φωνή του.) “Ρε, Τία, δεν βάζεις κι εσύ ένα χεράκι που μιλάς και το Αγγλικό;” Δεν μπορούσα να του αρνηθώ, οπότε άρχισα να τους λέω στα Αγγλικά τα μήλα κοστίζουν ένα ευρώ το κιλό - apples cost one euro per kilo... Πόσα κιλά θέλετε; Έκανα το ίδιο με τις πιπεριές, τις ντομάτες, τα αγγούρια και δεν έμεινε τίποτα... Έστειλε τον γιο του τον Μίλτο και ξανάφερε εμπόρευμα...Πού να ’βλεπες τον κυρ Σάββα τρελάθηκε από τη χαρά του... (Γελώντας.) Χώρια που έμαθε να λέει στα Αγγλικά όλα τα ζαρζαβατικά...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Και αυτά τι είναι;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Ήθελε να μου δώσει χρήματα...Δεν δέχτηκα... Μου γέμισαν τρεις σακούλες απ’ όλα... και είπα να σου φέρω κι εσένα...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Έπρεπε να τα κρατήσεις για τον εαυτό σου...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Κράτησα... είναι πολλά... Θα χαλάσουν... Έδωσα κι αλλού...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ας τα έβαζες σε καταψύκτη...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Έχεις πάρει από τον παππού σου φαίνεται... Σκωτσέζος δεν ήταν;...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Κι εσύ πού το ξέρεις;...(Ανασηκώνει τα φρύδια σε ένδειξη ότι θυμήθηκε.)

Τελικά εκείνη τη μέρα δεν σου ξέφυγε τίποτα...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Ανασηκώνει τους ώμους.) Η γιαγιά μου πάντως έλεγε “Δώσε και θα σου δώσει ο Θεός”... Και μου δίνει...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ευχαριστώ! Τέλος τώρα με την κουβέντα. Ξεκινάμε το μάθημα.

(Κάθονται στο τραπέζι. Και ανοίγουν τα βιβλία τους.)

ΕΡΡΙΚΟΣ: Σήμερα θα ασχοληθούμε με τους υποθετικούς λόγους...

(Χτυπάει το κινητό της Γαλάτειας. Αρχίζει να το ψάχνει μέσα στην τσάντα της.)

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Απευθυνόμενη στον Ερρίκο.) Συγνώμη αλλά πρέπει να απαντήσω...

Αλλιώς θα ξαναπάρει...Να δω κιόλας αν είναι αυτός....(Βρίσκει το κινητό. Κοιτάζει την οθόνη και κουνάει το κεφάλι. Απαντάει στην κλήση.) Ναι; Έλα!... Καλά είσαι;... Το είχα στην τσάντα...Δεν μπορώ να μιλήσω τώρα...Είμαι στο μάθημα...Θα σε πάρω μόλις τελειώσω... Εντάξει...(Κλείνει το τηλέφωνο. Απευθυνόμενη στον Ερρίκο.) Ο Μάκης ήτανε...ο αρραβωνιαστικός μου...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Κοφτά.) Δεν με αφορούν τα προσωπικά σου... (Πιο μαλακά.) Η αλήθεια είναι ότι δεν είχα καταλάβει ότι είσαι αρραβωνιασμένη. Φαίνεσαι μικρή...Δεν φοράς και δαχτυλίδι...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Εικοσιδύο είμαι...Γνωριζόμαστε από το Δημοτικό... Πέρυσι το επισημοποιήσαμε. Υποτίθεται ότι μαζεύουμε χρήματα για να παντρευτούμε...(Ξεφυσάει.) Θα δούμε...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Δεν σε βλέπω ενθουσιασμένη με την προοπτική του γάμου...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Ανασηκώνει τους ώμους.) Δεν ξέρω αν θέλω να δεσμευτώ από τώρα...Ακόμη δεν παντρευτήκαμε και θέλει να με ελέγχει...Άσε που έχει ξινίσει με τα μαθήματα των Αγγλικών...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Γιατί;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Νομίζει ότι πήραν τα μυαλά μου αέρα... Δεν καταλαβαίνει τι τα χρειάζομαι τα Αγγλικά, αφού ζω μόνιμα στην Ελλάδα...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μήπως απλά ζηλεύει;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Για ποιο λόγο...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ε, να που έρχεσαι μόνη σου εδώ...Μήπως νομίζει ότι τρέχει κάτι μεταξύ μας...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Μπα!...Του έχω πει ότι είσαι μεγάλος...και... όχι ιδιαίτερα εμφανίσιμος...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Α, έτσι...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Μμμ... Απλά... Δεν ξέρω... Πώς να το πω...Τελευταία, νιώθω ότι έχουν αλλάξει τα πράγματα μεταξύ μας... Δεν λέω ότι φταίει αυτός ... αλλά... Αυτός είναι ευχαριστημένος με απλά πράγματα... το ποδόσφαιρο, τις μπύρες του, τις εξόδους με φίλους για σουβλάκια...Εγώ έχω βαρεθεί να πηγαίνω συνέχεια για μπύρες και σουβλάκια...Θα ήθελα να πηγαίνουμε και κάνα σινεμά... κάνα θέατρο... κάνα ταξίδι στο εξωτερικό...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Γιατί δεν του το λες;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Δεν προσπάθησα νομίζεις; Δεν αντέχει λέει να κάθεται τόσες ώρες καθηλωμένος στο σκοτάδι και να βλέπει άλλους...Αυτά είναι γι' αυτούς που η ζωή τους δεν έχει κανένα ενδιαφέρον...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Ανασηκώνει τα φρύδια και κουνάει το κεφάλι του.) Και για τα ταξίδια τι λέει;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Γι' αυτόν η Ελλάδα είναι το ομορφότερο μέρος του κόσμου...Δεν βλέπει τον λόγο να τρέχει κανείς αλλού... Αλλά κι εδώ στην Ελλάδα, μη φανταστείς ότι πηγαίνουμε και πουθενά... Μέχρι τα Βίλλια... για τις ταβέρνες....

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ε, αν τελικά γίνεις αεροσυνοδός θα έχεις κάποια δωρεάν εισιτήρια και όλο και κάτι θα κανονίζετε...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Μα καλά..., νομίζεις ότι του το είπα;

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Με έκπληξη.) Δεν θα έπρεπε;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Θα του το πω όταν έρθει η ώρα... Αν έρθει... Εσύ δεν μου είπες, είσαι παντρεμένος;

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Κοφτά.) Δεν μιλάμε για μένα τώρα... Διάλειμμα τέλος...Συνεχίζουμε το μάθημα... Τι έλεγα; Α...για τους υποθετικούς λόγους...Conditionals...

ΣΚΗΝΗ 5

ΠΙΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ

(Εσωτερικό διαμερίσματος Ερρίκου. Δύο εβδομάδες μετά. Ακούγεται το κουδούνι. Ο Ερρίκος βγαίνει από την πρώτη πόρτα στα δεξιά και ανοίγει τη μεγάλη πόρτα στα αριστερά. Η Γαλάτεια μπαίνει, κουνάει το κεφάλι της σε ένδειξη χαιρετισμού και πηγαίνει και κάθεται αμίλητη στη θέση της στο τραπέζι. Σκύβει το κεφάλι της και ανοίγει το τετράδιό της.)

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Με απορημένο ύφος.) Καλησπέρα δεν λέμε;...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Χωρίς να σηκώσει το κεφάλι της.) Καλησπέρα!

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Με ενδιαφέρον.) Τι έπαθες εσύ;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Τίποτα...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Τίποτα;... Εσύ συνήθως κελαηδάς σαν καρδερίνα... Τώρα δεν βγάζεις λέξη και μου λες τίποτα;...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Ε, κάτι δικό μου...(Τον κοιτάζει σκεπτική.) Ε, εντάξει... Θα σου πω...Σήμερα είναι τα γενέθλιά μου...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Εγκάρδια.) Να τα εκατοστήσεις!

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Ευχαριστώ!... Αλλά ο Μάκης ούτε που το θυμήθηκε...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μα δεν έχει τελειώσει ακόμη η μέρα... Μπορεί να έχει σχεδιάσει κάτι για αργότερα...Κάποια έκπληξη ίσως...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Ναι, αμέ!... Η έκπληξη είναι ότι έχει κανονίσει να πάει με τους φίλους του στο γήπεδο και μετά θα πάνε για μπύρες...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μπορούσες να του το θυμίσεις ...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Το έχω κάνει άλλη φορά... Κάθε φορά αυτό θα γίνεται; Γνωρίζομαστε δεκατρία χρόνια... και κάθε φορά τα ίδια... Δεν υπάρχει ελπίδα...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ε, εντάξει δεν χάθηκε ο κόσμος...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Λυπημένα.) Δεν χάθηκε ο κόσμος...αλλά...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Κοίτα! Δεν τον δικαιολογώ. Αν ήμασταν μαζί σε καμία περίπτωση δεν θα ξεχνούσα τα γενέθλιά σου... Αλλά...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Λυπημένα.) Βλέπεις;...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Λοιπόν, για να σου φτιάξω την διάθεση σου έχω δωράκι...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Με απορία.) Δωράκι;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Δεν μου είπες ότι σου άρεσαν κάποιοι στίχοι για δύο δρόμους που ανοίγονταν μέσα στο δάσος από την ταινία *Ο Κύκλος των χαμένων ποιητών*;

(Η Γαλάτεια κουνάει καταφατικά το κεφάλι της.)

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ε, λοιπόν... Σου το έχω βρει...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Συγκινημένη.) Ένα ποίημα για τα γενέθλιά μου... Δεν νομίζω ότι έχω λάβει ποτέ ωραιότερο δώρο...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Βέβαια, δεν το έχω γράψει εγώ... Είναι του Robert Frost και ο πρωτότυπος τίτλος είναι *The road not taken*... “Ο δρόμος που δεν πάρθηκε” κατά λέξη... που δεν ακολουθήθηκε... ο δρόμος που δεν πήρα.... Οι στίχοι που ήθελες είναι στο τέλος.

(Διαβάζει φωναχτά.)

Two roads diverged in a wood, and I—

I took the one less traveled by,

And that has made all the difference... Δύο δρόμοι ανοίγονταν μέσα σ’ ένα δάσος και εγώ – εγώ πήρα τον λιγότερο ταξιδεμένο, και αυτό έκανε όλη τη διαφορά...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Ενθουσιασμένη.) Είναι τέλειο! Σ’ ευχαριστώ πάρα πολύ!

ΕΡΡΙΚΟΣ: Το μυστικό με την ποίηση είναι οι πολλές προσεκτικές αναγνώσεις. Στην αρχή πολλά πράγματα σου διαφεύγουν... Όσο όμως πιο πολύ διαβάζεις τόσο πιο πολύ εξοικειώνεσαι και τόσο πιο εύκολα σου αποκαλύπτονται τα κρυφά νοήματά της...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Θα ήθελα να διαβάσω περισσότερη ποίηση.

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ε, τότε να το κάνεις... Πολλοί δεν την καταλαβαίνουν και τη σνομπάρουν. Όμως αξίζει τον κόπο... Όταν ξεκινάς να διαβάζεις είναι σαν να είσαι σε ένα δωμάτιο απολύτως σκοτεινό ...Σε κάποιες περιπτώσεις δεν καταλαβαίνεις τίποτα... Σταδιακά αρχίζει να μπαίνει λίγο φως πρώτα μέσα από τις χαραμάδες, μετά μέσα από τις γρίλιες... Με επιμονή και υπομονή, φθάνει κάποια στιγμή που ανοίγουν οι πόρτες και τα παράθυρα και το δωμάτιο πλημμυρίζει με φως... Είναι όταν είσαι πλέον μνημένος και καταλαβαίνεις αρκετά... Με την ποίηση δεν μπορείς ποτέ να είσαι σίγουρος ότι έχεις καταλάβει τα πάντα... ή τι ακριβώς είχε στον νου του ο ποιητής, αν δεν το έχει εξηγήσει ο ίδιος... μπορείς όμως να κάνεις εικασίες...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Μου αρέσει ο τρόπος που μιλάς...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Χαμογελάει ικανοποιημένος.) Ευχαριστώ!

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Και όταν δεν φωνάζεις είσαι πολύ συμπαθητικός... Δεν μου απάντησες όταν σε ρώτησα... Είσαι παντρεμένος;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Επιμένεις!... Όχι!... Δεν είμαι παντρεμένος...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Χωρισμένος;

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Δείχνοντας ότι τον ενοχλεί η τροπή της συζήτησης.) Δώσε θάρρος στον χωριάτη... (Βλέποντας την έκφρασή της, μαλακώνει.) Ούτε χωρισμένος είμαι.... Είμαι ένας αμετανόητος εργένης που κάνει αυτό που του αρέσει, χωρίς δεσμεύσεις... Σήμερα είμαι εδώ... αύριο στην Οξφόρδη... μεθαύριο ποιος ξέρει....

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Από ενδιαφέρον ρωτάω...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Το ξέρω...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Δεν είναι στιγμές που νιώθεις μοναξιά;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Όταν νιώθω μοναξιά, βρίσκω παρέα... Γενικά όμως, δεν έχω πολύ ελεύθερο χρόνο... Αφιερώνω πολύ χρόνο στα διαβάσματά μου και στα μαθήματά μου... Σχεδιάζω να γράψω και ένα μυθιστόρημα... Οπότε αυτό το διάστημα συγκεντρώνω υλικό που μπορεί να μου φανεί χρήσιμο...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Ποιο θα είναι το θέμα;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Δεν έχω καταλήξει ακόμη... Γι' αυτό πήρα την άδεια... Για να έχω χρόνο να το δω...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Είμαι σίγουρη ότι θα γράψεις κάτι πραγματικά καλό...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Της χαμογελάει.) Εγώ δεν είμαι και τόσο σίγουρος... Δεν έχω ξεκινήσει καν... Σ' ευχαριστώ πάντως που είσαι τόσο υποστηρικτική! Α!... Για να μην το ξεχάσω... Την Πέμπτη έχουμε πει με κάποιους φίλους, άντρες και γυναίκες να βρεθούμε για να πάμε να δούμε στο Μέγαρο Μουσικής μια διασκευή του έργου *Γλάρος* του Τσέχωφ. Είναι σε σκηνοθεσία του Jamie Lloyd. Θα είναι μαγνητοσκοπημένη μετάδοση από το θέατρο Harold Pinter του West End... Έχεις πάει ποτέ σε κάτι ανάλογο;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Όχι...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ωραία! Ευκαιρία να το κάνεις τώρα... Θα υπάρχουν και ελληνικοί υπότιτλοι... Παίζει η Emilia Clarke... Την ξέρεις;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Αυτή που έπαιζε στο *Game of Thrones*?

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ακριβώς. Θα είναι και ο Μάρκος... Λοιπόν τι λες, να κλείσω εισιτήρια και για σένα και τον Μάκη; Πιστεύω ότι θα είναι καλά...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Το σκέφτεται.) Μμμ... Εντάξει...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Τέλεια! Η παράσταση αρχίζει στις 8. Θα βρεθούμε λίγο πιο νωρίς απ' έξω.
Και μετά μάλλον θα πάμε για να τσιμπήσουμε τίποτα εκεί κοντά ή να πιούμε κανένα
ποτό... Θα κεράσω εγώ... στο λέω από τώρα...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Καλά...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Λοιπόν, στο μάθημά μας τώρα... Έκανες το τεστ που σου έδωσα;
(Η Γαλάτεια κουνάει καταφατικά το κεφάλι της.)

ΣΚΗΝΗ 6

ΑΠΟΞΕΝΩΣΗ

(Εσωτερικό διαμερίσματος Ερρίκου. Δευτέρα επόμενη εβδομάδας. Απογευματινή ώρα. Ο Ερρίκος μελετάει κάτι καθισμένος στον καναπέ του σαλονιού. Ακούγεται κουδούνι. Ανοίγει τη μεγάλη πόρτα στα αριστερά. Εμφανίζεται η Γαλάτεια.)

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Καλησπέρα!

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Με ύφος.) Αυτό μόνο έχεις να πεις;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Ανασηκώνει τους ώμους.) Τι άλλο;

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Πιο έντονα.) Μία συγγνώμη ίσως;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Μα δεν σου ζήτησα;...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Εκρήγνυται.) Πώς; Μέσω μηνύματος;... Που το έστειλες την τελευταία στιγμή;... Ενώ περιμέναμε έξω από το Μέγαρο; (Μιμείται τον τρόπο ομιλίας της.)

“Συγγνώμη, τελικά δεν θα μπορέσω να έρθω”. Ρωτάς πώς ένιωσα; Σαν ηλίθιος... Είχα πει σε όλους ότι θα έρθεις...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Συγγνώμη!... Αλλά δεν μπορούσα να το κάνω...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Τι δεν μπορούσες να κάνεις;...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Να έρθω...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Τι εννοείς;... Γιατί;...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Ε, να! Ο Μάκης, μόλις του το είπα, μου είπε ότι αυτός δεν υπήρχε περίπτωση να έρθει... Του είπα ότι θα έρθω μόνη μου... Έφαγα πολλή ώρα κάνοντας ανασκαφές στην ντουλάπα μου... Δοκίμασα διάφορα ρούχα... ... Τίποτα δεν μου φαινόταν κατάλληλο για την περίπτωση...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Και με το τζιν να ερχόσουν, εγώ δεν θα είχα πρόβλημα...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Φόρεσα τελικά ένα μαύρο φόρεμα, ετοιμάστηκα και ήρθα... Είχε κόσμος απ' έξω... Σας είδα που στεκόσασταν και περιμένατε... Οι άντρες κοστουμαρισμένοι... Ο γυναίκες κομπάζντο, περιποιημένες... Δεν ένιωσα καλά... Σκέφτηκα... αυτές είναι μορφωμένες, καλλιεργημένες και θα έχουν ένα σωρό ενδιαφέροντα πράγματα να πουν... Τι δουλειά έχω εγώ εδώ; Ένιωσα ηλίθια...

ΕΡΡΙΚΟΣ: *(Με έντονο ύφος.)* Δεν είχαμε επιστημονικό συνέδριο... Μια απλή έξοδος με φίλους ήταν... Μου αρέσει αυτό που είσαι... Δεν ήθελα να προσποιηθείς κάτι διαφορετικό από αυτό... Ούτε βέβαια σε θεωρώ ηλίθια...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Κοίτα!... Τα πράγματα δεν είναι εύκολα για μένα... Νιώθω περίεργα... Δεν έχω πια να πω πολλά με τους παλιούς μου φίλους... οι φίλες μου μιλάνε μόνο για μαλλιά, νύχια, ρούχα που αγόρασαν ή θέλουν να αγοράσουν... κουτσομπολίστικα περιοδικά... για το πού θα πάνε για ποτό... Ε... δεν με ενδιαφέρουν πλέον όλα αυτά ... τουλάχιστον όχι στον βαθμό που με ενδιέφεραν πριν... Αλλά... νομίζω ότι ούτε με τους δικούς σου φίλους θα ένιωθα άνετα ...

Δεν έχω πρόβλημα όταν είμαι εδώ μαζί σου... αλλά...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Τα μαθήματα δεν σε βοηθάνε;... Γιατί δεν είσαι υποχρεωμένη να συνεχίσεις αν

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Με βοηθάνε... Πώς δεν με βοηθάνε;... Γι' αυτό και συνεχίζω να έρχομαι ...
Να καθίσω ή να φύγω;

ΕΡΡΙΚΟΣ: *(Με ύφος που δεν σηκώνει αντίρρηση.)* Κάθισε σε παρακαλώ!...

(Η Γαλάτεια κάθεται στη συνηθισμένη της θέση, βγάζει από τη βοηθητική τσάντα της τα βιβλία της και τα ακουμπάει πάνω στο τραπέζι.)

ΕΡΡΙΚΟΣ: Είπα σήμερα να γράψεις ένα mock test, για να δούμε που βρισκόμαστε...

Είναι ακριβώς όπως αυτά που βάζουν στις εξετάσεις... Ρίξε αν θέλεις μια ματιά... Ο χρόνος σου ξεκινάει σε πέντε λεπτά...

(Η Γαλάτεια κουνάει καταφατικά το κεφάλι της.)

ΣΚΗΝΗ 7

ΓΙΑ ΟΛΑ ΦΤΑΙΕΙ Η ΠΟΙΗΣΗ

(Εσωτερικό διαμερίσματος Ερρίκου. Δυο μήνες μετά. Απογευματινή ώρα. Ο Ερρίκος σερβίρει καφέ από την καφετιέρα. Ακούγεται το κουδούνι. Ο Ερρίκος ανοίγει τη μεγάλη πόρτα στα αριστερά. Η Γαλάτεια μπαίνει μέσα. Κουβαλάει και ένα σακίδιο. Φαίνεται κλαμένη και στενοχωρημένη.)

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Μόλις που ακούγεται.) Καλησπέρα!

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Δείχνοντας το σακίδιο.) Ετοιμάζεσαι για ταξίδι;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Μπορείς να το πεις κι έτσι... (Προσπαθεί να χαμογελάσει.) Εσωτερικού...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Με ενδιαφέρον.) Τι έγινε;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Τι να γίνει; Τσακώθηκα με τον Μάκη... και... χωρίσαμε...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Και ο λόγος;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Η ποίηση...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Η ποίηση;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Και όχι μόνο... Έδειξα στον Μάκη τη φωτοτυπία με το ποίημα που μου χάρισες... Του είπα και για τις εξετάσεις που θέλω να δώσω... Έγινε έξαλλος... Έκανε τη φωτοτυπία κομματάκια... τα πέταξε στο πάτωμα... και χοροπηδούσε πάνω τους... Μου είπε ότι μου απαγορεύει να ξαναέρθω εδώ... και να δώσω εξετάσεις... και εγώ του είπα ότι δεν γεννήθηκε ακόμη ο άνθρωπος που θα μου απαγορέψει το οτιδήποτε...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Και αυτός τι σου είπε;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Και αυτός, μου είπε ότι δεν με αναγνωρίζει... και ότι δεν έχω καμία σχέση με την κοπέλα που αγάπησε... Προσπάθησα να του μιλήσω πιο ήρεμα... να του εξηγήσω... αλλά δεν δεχόταν κουβέντα... Οπότε κι εγώ γέμισα ένα σακίδιο με τα πράγματά μου και έφυγα...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ίσως αν ξαναμιλήσεις μαζί του... αφού ηρεμήσετε και οι δύο... να τα βρείτε...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Δεν έχει νόημα... Άλλα θέλει αυτός κι άλλα εγώ... Δεν είμαι διατεθειμένη να εγκαταλείψω τα δικά μου θέλω για τα δικά του... Θα ήμουν δυστυχισμένη...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Και που θα μείνεις;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Σε πρώτη φάση στο πατρικό μου. Μίλησα με τους γονείς μου... Μου είπαν ότι η πόρτα τους είναι πάντα ανοιχτή...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Κοίτα!... Αν και γενικά δεν μου αρέσει να μοιράζομαι τον χώρο μου...τουλάχιστον όχι σε μόνιμη βάση... θα μπορούσες να μείνεις και εδώ για λίγο αν θέλεις...μέχρι να δεις τι θα κάνεις...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Σ' ευχαριστώ!... Θα είμαι μια χαρά στο σπίτι των γονιών μου...Πες μου τώρα, πώς ήταν η τελευταία έκθεσή μου;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μμμμ, αντικειμενικά, αυτά που έγραψες είναι ωραία... ο τρόπος όμως που είναι διατυπωμένα ...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Δεν είναι καλός...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Δεν θέλω να πω αυτό ακριβώς... θα έλεγα ότι δεν είναι ο κατάλληλος για τις εξετάσεις που θέλεις να δώσεις...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Τι εννοείς;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Τα κείμενα που πρέπει να συντάξεις για τις συγκεκριμένες εξετάσεις είναι κάπως τυποποιημένα... Στην ουσία δεν ζητάει κανείς την προσωπική σου γνώμη... Θέλουν να γράψεις πέντε σωστά πράγματα, χρησιμοποιώντας συγκεκριμένες εκφράσεις σε συνδυασμό με ένα καλό λεξιλόγιο. Το ίδιο ισχύει και για τις προφορικές εξετάσεις...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Μπορώ όμως να τα καταφέρω;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Φυσικά και μπορείς. Το θέμα όμως είναι ότι θα πρέπει να αλλάξεις αρκετά τον τρόπο που σκέφτεσαι τώρα... που εμένα μου αρέσει... Έχεις μια αμεσότητα...μια ειλικρίνεια...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Για εμένα είναι πολύ σημαντικό να περάσω αυτές τις εξετάσεις.... Αν πρέπει να αλλάξω για να τα καταφέρω, θα αλλάξω...Δεν θέλω να είσαι επιεικής μαζί μου...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Ανασηκώνει τους ώμους.) Εσύ αποφασίζεις...

ΠΡΑΞΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΣΚΗΝΗ 1

ΝΕΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ

(Εσωτερικό διαμερίσματος Ερρίκου. Σεπτέμβριος 2024. Ο Ερρίκος καθισμένος στον καναπέ έχει μπροστά στα πόδια του, μια σακούλα βιβλιοπωλείου. Βγάζει από μέσα ένα από αυτά, τυλιγμένο σε συσκευασία δώρου και το ακουμπάει πάνω στο τραπέζι του σαλονιού. Ακούγεται το κουδούνι. Ανοίγει τη μεγάλη πόρτα στα αριστερά. Η Γαλάτεια μπαίνει μέσα ανανεωμένη. Φοράει καινούργιο τζιν παντελόνι και ωραία ροζ μπλούζα που αναδεικνύουν τη σιλουέτα της.)

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Χαρούμενα) Καλησπέρα!

ΕΡΡΙΚΟΣ: Καλώς τηνε! Καλησπέρα!

(Εκείνη προχωράει και πηγαίνει στη συνηθισμένη της θέση.)

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Κοιτάζοντάς την με θαυμασμό) Βλέπω ότι η αλλαγή περιβάλλοντος σου έκανε καλό....

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Με αυτοπεποίθηση) Κι εγώ έτσι νομίζω... Ήταν τέλεια!... Δεν ήθελα να γυρίσω πίσω...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Πώς ήτανε;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Μμμ... Τα πρωινά είχαμε κάθε μέρα μάθημα... Ούτε που καταλάβαινα πώς περνούσε η ώρα... Σου είχα πει ότι επέλεξα το σεμινάριο για την Jane Austen.... Ασχοληθήκαμε με όλα τα έργα της με έμφαση στο *Sense and Sensibility*, το *Pride and Prejudice*, το *Persuasion* και το *Northanger Abbey*⁹⁸ ...Επειδή είχα δει το πρόγραμμα, είχα διαβάσει τα δύο πρώτα, πριν φύγω από εδώ, όμως εκεί ασχοληθήκαμε με θέματα που ούτε καν είχαν περάσει από το μυαλό μου όταν τα διάβαζα. Τα απογεύματα παρακολούθησα κάποια έξτρα μαθήματα, μελετούσα και περνούσα χρόνο με τους συμμαθητές μου... Εξερευνούσαμε την Οξφόρδη εντός και εκτός των εγκαταστάσεων του πανεπιστημίου...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Κάνατε και εκδρομές;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Αφιερώσαμε τη μία μέρα για να επισκεφτούμε το Chawton House στο Hampshire που ανήκε στον αδερφό της τον Edward και βέβαια πήγαμε και στο σπίτι, στο

⁹⁸ Λογική και Ευαισθησία, Περηφάνεια και Προκατάληψη, Πειθώ, Το Αββαείο του Νορθάνγκερ

οποίο πέρασε τα τελευταία 8 χρόνια της ζωής της, που λειτουργεί ως μουσείο...Κάναμε και κάποιες εκδρομούλες κοντά στην Οξφόρδη. Λάτρεψα την αγγλική εξοχή...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μμμμ... Είναι πολύ ωραία!...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Ένωθα λες και ήμουν πρωταγωνίστρια σε ταινία βασισμένη σε βιβλίο της Agatha Christie...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Χαμογελάει.) Επομένως το απόλαυσες πραγματικά...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Πραγματικά δεν θα πει τίποτα... Α... και κάτι άλλο μου έκανε εντύπωση... Όλοι οι καθηγητές με το που άκουγαν το όνομα μου, αναφέρονταν στον μύθο και σχολίαζαν πόσο υπέροχο είναι που έχω ένα τέτοιο όνομα... Μου κάνανε και κομπλιμέντα για την προφορά μου και οι εργασίες μου ήταν πάντα από τις καλύτερες... Σε πήρα μονότερμα όμως...Εσύ πώς τα πέρασες;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ήρεμα πράγματα...Εδώ ήμουν με εξαίρεση ένα Σαββατοκύριακο που πήγα στην Άνδρο για κάποια έκθεση του Μουσείου Γουλανδρή... Είδα και κάποιες παραστάσεις στην Επίδαυρο...Κάποιες βόλτες στα βιβλιοπωλεία...Α, βρήκα κάτι και σε σκέφτηκα...

(Πηγαίνει στο τραπεζάκι του σαλονιού και παίρνει ένα τυλιγμένο δέμα. Της το δίνει. Η Γαλάτεια το ανοίγει. Το βιβλίο έχει τίτλο *The Poetry of Robert Frost*.⁹⁹)

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Μμμμ...Robert Frost...Σ' ευχαριστώ πολύ... αλλά... το έχω... Ένας φίλος μου ο Ανδρέας, μόλις του είπα το σκηνικό με τον Μάκη, πήγε και μου το αγόρασε την επόμενη μέρα... Δεν ξέρω αν υπάρχει η δυνατότητα αλλαγής...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Ενοχλημένος.) Καινούργιος φίλος;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Αδιάφορα.) Τον ξέρω εδώ και κάποιους μήνες... Κι εγώ σου έφερα κάτι... (Βγάζει από την τσάντα της ένα πακέτο και του το δίνει) Άνοιξέ το!

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Ενώ το ανοίγει) Κούπα είναι;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Μμμμ... Όχι όμως ό,τι κι ό,τι... Είναι κούπα με χαρακτήρες από τα έργα της Austen...Ο Darcy μου θύμισε λιγάκι εσένα...Μου άρεσε επειδή είχε χαρούμενα χρώματα...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Σοβαρός) Ωραία είναι!... Σ' ευχαριστώ!... Εξακολουθείς να ενδιαφέρεσαι για τις εξετάσεις;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Αυτό τώρα πώς σου ήρθε;

⁹⁹ Η ποίηση του Robert Frost

ΕΡΡΙΚΟΣ: Δεν ξέρω... Ο καινούργιος σου φίλος μπορεί να έχει άλλη γνώμη...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Είπα ότι είναι φίλος μου, όχι ο φίλος μου... Αν και υπάρχει ενδιαφέρον και από τις δύο πλευρές... Ούτως ή άλλως όμως δεν τον αφορά...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Επομένως ενδιαφέρεσαι...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Εννοείται!...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ωραία!...Ας ξεκινήσουμε λοιπόν...

(Η Γαλάτεια κάθεται και βγάζει τα βιβλία της από τη βοηθητική της τσάντα. Είναι καινούργια, λευκή και πάνω της είναι τυπωμένο "JANE AUSTEN'S HOUSE")

ΣΚΗΝΗ 2

ΕΞΗΓΗΣΕΙΣ

(Εσωτερικό διαμερίσματος Ερρίκου. Απογευματινή ώρα, ένα μήνα μετά. Ο Ερρίκος, καθισμένος στον καναπέ του σαλονιού, διαβάζει εφημερίδα και πίνει καφέ. Ακούγεται το κουδούνι. Ο Ερρίκος ανοίγει τη μεγάλη πόρτα στα αριστερά. Μπαίνει η Γαλάτεια.)

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Καλησπέρα!

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μπα, βρήκαμε τον δρόμο;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Γιατί το λες αυτό;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Γιατί δεν εμφανίστηκες για το προηγούμενο μάθημα και δεν έκανες καν τον κόπο να ειδοποιήσεις... Ανησύχησα και σου έστειλα μήνυμα... Σε ρωτούσα αν είσαι καλά και δεν έλαβα ποτέ απάντηση... Απ' ότι βλέπω είσαι μια χαρά ...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Συγνώμη για το μήνυμα, νόμιζα ότι σου απάντησα... Απλά το πρόγραμμά μου είναι φορτωμένο αυτή την περίοδο... Μήπως θες να φύγω;

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Με ύφος) Κάθισε σε παρακαλώ!... Περίμενα να δώσεις σημεία ζωής για να σε ενημερώσω για το πρόγραμμα των εξετάσεών σου. Επειδή δεν είχα νέα σου, πέρασα από τη λαϊκή και δεν σε βρήκα. Ο κύριος από τον διπλανό πάγκο με ενημέρωσε ότι έχεις σταματήσει να πηγαίνεις. Φοβήθηκα μήπως σου συνέβη κάτι...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Τι να μου συμβεί;... Η φάση με τα λουλούδια ήταν σε συνεργασία με έναν θείο του Μάκη, που έχει φυτώριο. Μου πρότεινε να συνεχίσω για λίγο μέχρι να βρω κάτι άλλο αλλά του είπα ότι προτιμούσα να σταματήσω άμεσα....Ούτως ή άλλως ήθελα μια αλλαγή...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Και γιατί δεν μου είπες τίποτα;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Νόμιζα ότι σου το είχα πει... Δεν είναι όμως κάτι τόσο σημαντικό για να το κάνεις θέμα...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Παλιότερα μου έλεγες τα πάντα... Δεν είναι σημαντικό;... Πώς βγάζεις τα έξοδά σου;...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Έχω βρει δουλειά σε ένα καφέ κοντά στην Πανεπιστημιούπολη. Για τα έξτρα τσοντάρουν και οι γονείς μου...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Καφέ; Ελπίζω να μην έχεις μπλέξει πουθενά...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Γιατί να μπλέξω; Είναι ένα καφέ που συχνάζει φοιτητόκοσμος...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Εκεί γνώρισες και αυτόν τον ... Ανδρέα;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Ναι... Είναι φοιτητής της Αγγλικής φιλολογίας... Όμως με ενοχλεί το ύφος σου και αυτός ο έλεγχος... Δεν σε όρισε κανένας κηδεμόνα μου... Γονείς, δόξα τω θεώ, έχω...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ενδιαφέρομαι για σένα...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Το εκτιμώ αλλά θέλω να πάψεις να μου φέρεσαι σαν να είμαι μωρό... Μπορώ να τα βγάλω πέρα και μόνη μου... Κοίτα καλύτερα τον εαυτό σου!... Βγες από το καβούκι σου και άρχισε να συναναστρέφεσαι κόσμο... Αν μένεις κλεισμένος εδώ μέσα, δεν πρόκειται να σου έρθει ποτέ έμπνευση...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Με ύφος.) Το ότι έχεις βελτιώσει το επίπεδό σου στα Αγγλικά και έχεις αποκτήσει κάποιες γνώσεις σε σχέση με την Αγγλική λογοτεχνία, δεν σημαίνει και τίποτα, ξέρεις...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Σημαίνει για μένα... Ξέρω όμως, γιατί το λες αυτό... Σε ενοχλεί που δεν εξαρτώμαι πλέον από σένα. ... Έχεις αρχίσει να φέρεσαι σαν τον Μάκη... Εγώ όμως δεν είμαι διατεθειμένη να ανεχτώ τοξικές συμπεριφορές από κανέναν. Ούτε από σένα...
(Η Γαλάτεια σηκώνεται και φεύγει χτυπώντας δυνατά την πόρτα πίσω της.)

ΣΚΗΝΗ 3

ΝΕΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

(Σαλοτραπεζαρία στο διαμέρισμα του Ερρίκου. Κάποιους μήνες μετά, απογευματινή ώρα. Υπάρχουν ανοιχτές κούτες στο πάτωμα, μια ανοιχτή βαλίτσα και ένα σακίδιο στον καναπέ του σαλονιού. Ο Ερρίκος βάζει κάποια ρούχα στη βαλίτσα. Χτυπάει το κουδούνι. Ανοίγει την πόρτα. Μπαίνει η Γαλάτεια.)

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Καλησπέρα!

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Εκπληκτος) Καλησπέρα!

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Μπορώ να περάσω;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Ναι... Έλα μέσα...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: (Κοιτάζοντας γύρω της) Ετοιμάζεσαι για ταξίδι;

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Κουνάει το κεφάλι καταφατικά) Ναι...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Επιστρέφεις στην Οξφόρδη;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Προς το παρόν όχι. Αποφάσισα να παρατείνω την εκπαιδευτική μου άδεια για ένα εξάμηνο ακόμη....

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Έχεις κανονίσει κάτι;

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μια συνάδελφος και φίλη από την Ινδία, μου πρότεινε να πάω στο Δελχί για να δω πώς λειτουργούν τα πράγματα στο πανεπιστήμιο εκεί. Θα ήθελε να με παρουσιάσει στους φοιτητές της και να κάνουμε ίσως κάποια σεμινάρια μαζί... Θα δούμε...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Πολύ καλή φάση!...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Πάντα ήθελα να πάω στην Ινδία, οπότε...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Πολύ καλά κάνεις!

ΕΡΡΙΚΟΣ: Εσύ;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Καλά είμαι. Λίγο πολύ όπως τα ξέρεις... Ήρθα να σε ευχαριστήσω... Έλαβα την ειδοποίηση σου για τα αποτελέσματα...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μμμμ!... Συγχαρητήρια!

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Και με την ευκαιρία, θα ήθελα να σε ευχαριστήσω... Δεν θα τα είχα καταφέρει χωρίς εσένα...Είσαι εξαιρετικός καθηγητής...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Κι εσύ κατέβαλες μεγάλη προσπάθεια...Τι σκέφτεσαι να κάνεις τώρα; Ενδιαφέρεσαι ακόμη για θέση αεροσυνοδού; Το λέω για να μιλήσω με τον Μάρκο πριν φύγω...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Μπα, τελικά όχι...Ξέρεις, το είχα στο μυαλό μου ως κάτι ιδιαίτερο...

Μάλλον το έβλεπα κάπως ρομαντικά... Σκεφτόμουν ότι έχεις την δυνατότητα να κάνεις πολλά ταξίδια...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Κάνεις...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Ναι, όμως όταν πήγα στην Αγγλία, συνειδητοποίησα ότι δεν είναι και τόσο φοβερό...Το να σερβίρω, μπορώ να το κάνω και στην ξηρά... δεν χρειάζεται να το κάνω στον αέρα... Και το να είμαι για κάποιες ώρες ή για μια μέρα εδώ και την άλλη αλλού... μου φαίνεται κουραστικό... Θέλω να ταξιδέψω αλλά με τους δικούς μου όρους...Να γνωρίζω τα μέρη που πηγαίνω... όχι να μην τα βλέπω σχεδόν καθόλου...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Όπως νομίζεις...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Όμως σε σχέση με τα μαθήματα, εφόσον δεν θα δώσω τελικά εξετάσεις για αεροσυνοδός, θα πρέπει να μου πεις τι σου οφείλω...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Δεν μου οφείλεις τίποτα... Αυτό ήταν μια συμφωνία ανάμεσα σε εμένα και τον Μάρκο... Δεν σε αφορά!... Όμως... Μια που ενδιαφέρεσαι για ταξίδια... μήπως θα ήθελες να έρθεις μαζί μου; Η Ινδία είναι πολύ ενδιαφέρουσα χώρα...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Σ' ευχαριστώ! ...Αλλά μπα! Αποφάσισα να γραφτώ σε φροντιστήριο για να ξαναδώσω Πανελλαδικές... Με ενδιαφέρει η Αγγλική Φιλολογία... Δεν ξέρω πώς θα πάει...αλλά είπα να το προσπαθήσω...

ΕΡΡΙΚΟΣ: Μια χαρά θα πάει...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Α! για να μην το ξεχάσω....(Βγάζει από την τσάντα της ένα δεματάκι.) Ένα μικρό δώρο...(Του το δίνει) Άνοιξέ το!...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Το ανοίγει και το περιεργάζεται) Σημειωματάριο είναι;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Ναι... Για να ξεκινήσεις να γράφεις το μυθιστόρημά σου... Αν δεν ξεκίνησες ήδη...Το κολλάζ το έχω φτιάξει εγώ... (Του το δείχνει.) από φωτογραφίες διαφόρων συγγραφέων... Για έμπνευση... Φαντάζομαι ότι στην Ινδία θα ξεμπλοκάρεις ούτως ή άλλως και θα συγκεντρώσεις πλούσιο υλικό για πολλά μυθιστορήματα...

ΕΡΡΙΚΟΣ: (Συγκινημένος.) Σ' ευχαριστώ! Για περίμενε!.... (Πηγαίνει στη βιβλιοθήκη και παίρνει ένα βιβλίο.) Δεν πρόλαβα να το τυλίξω. Δεν ήξερα ότι θα ερχόσουν σήμερα...Αλλάξα το βιβλίο του Frost... (Της το δίνει)

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Μμμμ... (Χαμογελάει ενώ διαβάζει φωναχτά.) William Wordsworth...

*Selected Poetry*¹⁰⁰.... Δεν τον ξέρω... Είναι καλός;

(Ο Ερρίκος κουνάει καταφατικά το κεφάλι του.)

ΓΑΛΑΤΕΙΑ: Σ' ευχαριστώ πολύ!

(Ο Ερρίκος χαμογελάει ικανοποιημένος.)

ΑΥΛΑΙΑ

¹⁰⁰ Επιλεγμένη ποίηση

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.